

1951

η φύση

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ

ΤΕΥΧΟΣ 141

ΑΠΡΙΛΙΟΣ - ΜΑΪΟΣ - ΙΟΥΝΙΟΣ 2013

η φύση

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ

ΤΕΥΧΟΣ 141
ΑΠΡΙΛΙΟΣ - ΜΑΪΟΣ - ΙΟΥΝΙΟΣ 2013

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ
ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ

Νίκης 20, 105 57 Αθήνα
Τηλ.: 210-3224944, 210-3314563, FAX: 210-3225285
E-mail: info@eepf.gr - Ιστοθέση: www.eepf.gr

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

Πρόεδρος: **Νίκος Πέτρου**
Αντιπρόεδρος: **Ντόναλντ Μάθιους**
Γεν. Γραμματέας: **Λεωνίδας Κόλλας**
Αναπλ. Γεν. Γραμματέας: **Αλέξια Νικηφοράκη**
Ταμίας: **Σπύρος Μπισακούλης**
Έφορος Εκδηλώσεων: **Φοίβος Τσαραβόπουλος**
Μέλη: **Σμαράγδα Αδμαντιάδου,**
Κυριάκος Γεωργίου, Γιώργος Πολίτης,
Σταμάτης Σκαμπαρδώνης
Αναπληρωματικά μέλη: **Διονυσία Παπαδοπούλου**
Επίτιμος πρόεδρος: **Γιώργος Σφήκας**
Επίτιμο μέλος: **Τίμος Χααραλαμπόπουλος**

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Νίκος Πέτρου, Λεωνίδας Κόλλας,
Ντόναλντ Μάθιους, Γιώργος Πολίτης,
Μαρία Ρουσομουστακάκη.

Εκδότης - Υπεύθυνος ύλης
Νίκος Πέτρου, Νίκης 20, 105 57 Αθήνα

Τα ενυπόγραφα άρθρα αντιπροσωπεύουν
τις απόψεις των συγγραφέων
και όχι αναγκαστικά της Εταιρίας.

Επιμέλεια έκδοσης: **Νίκος Πέτρου**

Σελιδοποίηση - επιμέλεια εκτύπωσης
Άρης Βιδάλης

Τυπογραφείο: **ΜΠΑΞΑΣ Α.Ε.**

Τιμή Τεύχους 4 ΕΥΡΩ
Στα μέλη διανέμεται δωρεάν.

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ:
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ
Νίκης 20, 105 57 Αθήνα

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εκτροπών συνέχεια.....	Ν. Πέτρου	3
Δέλτα Έβρου: Δεκαπέντε χρόνια διαχείρισης:	Ε. Μακρυγιάννη	5
Εθνικό Πάρκο Λίμνης Κερκίνης - Δράσεις προστασίας και ανάδειξης	Θ. Ναζηρίδης	12
Συνεργασία χωρίς σύνορα για την προστασία της Νανόχκνας	Μ. Βουγιούκαλου	21
Το βραβείο «Βύρων Αντίπας» 2013 στη Μυρσίνη Μαλακού	Λ. Κόλλας	25
Η Κυρά των Λιμνών	Θ. Παπαγιάννης	26
Όλυμπος 100 χρόνια		31
Σταμναγκάθι	Ν. Ψιλάκης	35
Η μίμηση της φύσης	Γ. Πολίτης	38
Έως και ποινή θανάτου για ρύπανση του περιβάλλοντος στην Κίνα	Α. Βιδάλης	39
Και όμως κέρδισαν οι μέλισσες!	Ν. Πέτρου	39
Μεθοδεύσεις για να επιτραπεί η οικοδόμηση, στον Κορινό Πιερίας	Ν. Πέτρου	40
Αικατερίνη Μπωντέν - Σαντοριναίου. .	Μ. Μηρούσκου	41
Βιβλιοπωλείο της ΕΕΠΦ		42
The Green Key	Σ. Χατζησκάκης	43
«ForOpenForests»	Χ. Γεωργιάδης	44
«Γαλάζιες Σημαίες»	Δ.Ν. Βουρδουμπά	46
Οι Γαλάζιες Σημαίες στο Δήμο Χανίων.		51
«Γαλάζιες Σημαίες» και «Green Key»: Συνεργασία με το Υπουργείο Τουρισμού		51
«Άλλοι πετούν, άλλοι πεινούν» Μ. Ρουσομουστακάκη		52
«Οικολογικά Σχολεία»	Α. Κατσαίτου	54
«Πράσινες Γωνιές»	Σ. Κερασιώτης	55
«Νέοι Δημοσιογράφοι»	2ο Γυμν. Πύργου	56
«Μαθαίνω για τα Δάση»	Σ. Καινούργιου	57
Ότιπ, το βουνό των λουλουδιών	Μ. Αγιασματζή	58
Άνδρος	Α. Βουγιούκα	60
Επίδραση	Λ. Κόλλας	61
Πρόγραμμα Εκδρομών - Ομιλιών		62
Εγγραφές μελών - Δωρεές		63

Εξώφυλλο: Νυχτοκόρακας (*Nycticorax nycticorax*) στην Κερκίνη. Έργο του Πασχάλη Δουγαλή.

Η Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης έχει ως αποστολή της να ενημερώνει και να ευαισθητοποιεί, τόσο τους Έλληνες, όσο και αυτούς που αγαπούν την Ελλάδα, για την φυσική κληρονομιά της χώρας μας και να δραστηριοποιείται για την προστασία της.

Οι πρόσφατες εξελίξεις στο θέμα της εκτροπής του Αχελώου αποδεικνύουν, για πολλοστή φορά, ότι το έργο ουδεμία σχέση έχει με την άρδευση και την ύδρευση, με την παραγωγή ενέργειας, με την (αποσιωπούμενη σήμερα) αγροτική ανάπτυξη ή με την προφασισζόμενη πλέον οικολογική αποκατάσταση του Πηνειού και των υδροφορέων της Θεσσαλίας.

Η εκτροπή ήταν, και παραμένει, έργο καθαρά πολιτικό και όλοι οι αρμόδιοι και οι διαδοχικές κυβερνήσεις θεωρούσαν, και εξακολουθούν να θεωρούν, ότι ως τέτοιο είναι αυθύπαρκτο και αυτεξούσιο, υπεράνω μελετών, ολοκληρωμένων μακρόπνοων σχεδίων, περιβαλλοντικών όρων και άλλων παρόμοιων ενοχλητικών παραμέτρων – ακόμα και των νόμων, των αποφάσεων του Συμβουλίου της Επικρατείας και των συνταγματικών υποχρεώσεων της Διοίκησης.

Για όσους έχουν «χάσει επεισόδια» του μακρόχρονου αυτού σίριαλ θυμίζω ότι η εκτροπή του Αχελώου απασχολεί το ΣΤΕ από το 1991 και ότι η Ολομέλεια του δικαστηρίου έχει ακυρώσει το έργο τα έτη 1994, 2000 και 2005 μετά από προσφυγές περιβαλλοντικών οργανώσεων (μεταξύ τους και η Εταιρία μας) και τοπικών φορέων. Στο διάστημα αυτό το έργο άλλαξε σχεδιασμό πολλές φορές και αντίστοιχα η απόληψη ύδατος μειώθηκε από 1.500 εκατομμύρια μ³ ετησίως σε 1.100 και αργότερα σε 600.000 μ³ (η επονομαζόμενη «μερική» εκτροπή). Η πλέον πρόσφατη εκδοχή αναφέρεται σε μόλις 250.000 μ³ που θα χρησιμεύσουν κυρίως για την «οικολογική» αποκατάσταση (!) των οικοσυστημάτων της Θεσσαλίας.

Το 2006 το ΥΠΕΧΩΔΕ προσπάθησε να παρακάμψει την ακυρωτική απόφαση του 2005 με την ψήφιση των λεγόμενων «τροπολογιών Σουφλιά» και οι εργασίες συνεχίστηκαν ως το 2009. Τότε το ΣΤΕ παρέπεμψε το θέμα στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ), καθώς προέκυπταν εξαιρετικά σοβαρά ζητήματα εφαρμογής της περιβαλλοντικής νομοθεσίας της ΕΕ. Συγκεκριμένα απέστειλε 14 προδικαστικά ερωτήματα που αφορούσαν θέματα όπως η πιθανή σύγκρουση της ελληνικής νομοθεσίας με κοινοτικές οδηγίες, η έλλειψη στρατηγικού σχεδιασμού για τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις, οι προϋποθέσεις μεταφοράς νερού από μια Περιοχή Λεκάνης Απορροής Ποταμού σε άλλη και η συμβατότητα του νόμου Σουφλιά (3481/2006) με τις οδηγίες 2000/60/ΕΚ, 85/337/ΕΟΚ, 97/11/ΕΚ, 2001/42/ΕΚ και 92/43/ΕΟΚ.

Εν αναμονή της απόφασης του ΔΕΕ, και για να μην υπάρξουν μη αντιστρεπτά τετελεσμένα πριν κριθεί δικαστικά η υπόθεση, το 2010 η Επιτροπή Αναστολών του ΣΤΕ «πάγωσε» κάθε δραστηριότητα σχετική με το έργο με την απόφαση 141/2010.

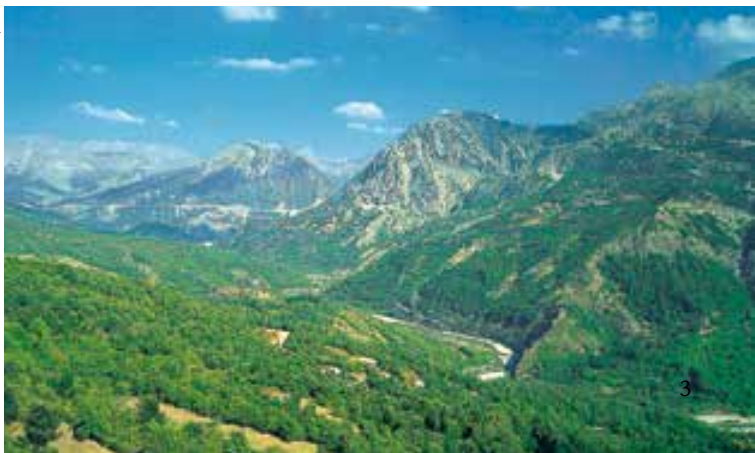
Το 2011, με την απόφαση 151/2011, απέρριψε αίτημα του Υπουργείου Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων που ζητούσε να επιτραπεί η κατασκευή της εσωτερικής επένδυσης της σήραγγας εκτροπής. Σύμφωνα με το σκεπτικό της απόφασης «... τυχόν συνέχιση των εργασιών στις εν εξελίξει εργολαβίες θα καταστήσει έτι δυσχερέστερη και οικονομικά πιο δαπανηρή την επαναφορά του χώρου στην προτέρα κατάσταση σε περίπτωση ευδοκίμησης της αιτήσεως ακυρώσεως».

Λίγο αργότερα, με την 268/2011, η Επιτροπή Αναστολών επέτρεψε μόνον εργασίες συντήρησης για να αποφευχθεί κατάρρευση τμημάτων της σήραγγας. Στην απόφαση αυτή αναφέρεται ότι «... από τις προσκομισθείσες εκθέσεις πραγματογνωμοσύνης δεν αποδείχθηκε, κατά την κρίση της Επιτροπής, ότι η ολοκλήρωση της τελικής επένδυσης σε όλο το μήκος είναι απολύτως αναγκαία για την αποφυγή του κινδύνου κατάρρευσης της σήραγγας».

Τα προδικαστικά ερωτήματα απαντήθηκαν από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο τον Σεπτέμβριο του 2012 και, στις 15 Φεβρουαρίου 2013, συζητήθηκε η υπό-

Η κοιλάδα του Αχελίωπου
ανάμεσα στη Μεσοχώρα και στη Συκιά
στο ύψος του Μυρόφυλλου.

Νίκος Πέτρου

θεση στην Ολομέλεια του ΣΤΕ. Έπειτα οι σύμβουλοι Επικρατείας συνήλθαν σε διάσκεψη και έκαναν δεκτό το ακυρωτικό αίτημα των περιβαλλοντικών οργανώσεων και των τοπικών φορέων της Αιτωλοακαρνανίας. Η απόφαση αναμένεται να δημοσιευθεί με το νέο δικαστικό έτος, τον ερχόμενο Σεπτέμβριο.

Η συγκεκριμένη απόφαση αποκτά ακόμη μεγαλύτερη σημασία γιατί έχουν συνεκτιμηθεί οι απαντήσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου στα προδικαστικά ερωτήματα, αλλά και γιατί το ΣΤΕ απέρριψε αίτημα του Δημοσίου για «μακρά αναβολή» της συζήτησης μέχρις ότου εγκριθούν τα Σχέδια Διαχείρισης Υδατικών Διαμερισμάτων, Θεσσαλίας, Ηπείρου και Δυτικής Στερεάς Ελλάδας που είναι απαραίτητη προϋπόθεση για το σχεδιασμό οποιουδήποτε έργου, σύμφωνα με την Οδηγία για τα Ύδατα (2000/60) και την εθνική νομοθεσία.

Φαίνεται όμως πως και αυτή η Κυβέρνηση αδιαφορεί πλήρως για την επικείμενη απόφαση του ΣΤΕ, και μάλλον θεωρεί την έλλειψη των Σχεδίων Διαχείρισης ...ασήμαντη λεπτομέρεια.

Μόνον έτσι μπορεί να εξηγηθεί η υπογραφή απόφασης για τη χρηματοδότηση του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων μηνός Απριλίου (αριθμός πρωτοκόλλου 18918/ΔΕ-2151), στην οποία προβλέπεται διάθεση κονδυλίου 500.000 ευρώ για τη συνέχιση των έργων εκτροπής του Αχελώου!

Αναλυτικότερα, με απόφαση του υπουργείου Ανάπτυξης και Υποδομών, υπογεγραμμένη από τον αναπληρωτή υπουργό κο Σταύρο Καλογιάννη (22/3/2013), προβλέπεται η διάθεση 246.000 (κατ' άλλα δημοσιεύματα 307.000) ευρώ για την εκπόνηση «οικολογικής μελέτης βάσης» στην περιοχή κατασκευής των έργων εκτροπής του Αχελώου. Η μελέτη αυτή θα ασχοληθεί με «... την καταγραφή πρόσφατων στοιχείων φυσικού περιβάλλοντος με μεγαλύτερη έμφαση σε θέματα ορνιθοπανίδας, κατηγοριών βλάστησης, ειδών χλωρίδας, είδη θηλαστικών, ιχθυοπανίδας, ερπετών και αμφιβίων» (στοιχεία που δεν κατέστη δυνατόν να αποτιμηθούν σε δεκάδες μελέτες από το 1986 ως σήμερα) και θα «... αξιολογηθεί ως αναπόσπαστο στοιχείο των μελετών που απαιτούνται για την περιβαλλοντική αδειοδότηση των έργων εκτροπής του Αχελώου».

Με άλλη απόφαση του ίδιου υπουργού (2/5/2013) προβλέπεται η διάθεση 50.000 ευρώ σε ιδιώτη μελετητή για την «... εξέταση και διερεύνηση της τροποποίησης του υφιστάμενου σχεδιασμού του φράγματος Συκιάς στον ποταμό Αχελώο» στο πλαίσιο της εκτροπής. Αυτό γίνεται για να διευρευνηθούν οι πιο πρόσφορες λύσεις προς ολοκλήρωση του έργου με μείωση του μεγέθους του ταμιευτήρα, ώστε το νερό να μη φθάσει έως τη μονή Αγίου Γεωργίου Μυροφύλλου και να μη χρειαστεί η κατασκευή περιφράγματος για την προστασία της (όπως είχε υποδείξει το ΣΤΕ) και για να μειωθούν οι απαλλοτριώσεις. «...Ο ενδεχομένος τροποποιημένος σχεδιασμός του φράγματος της Συκιάς θα πρέπει να μελετηθεί σε επίπεδο κατάλληλο για την απαιτούμενη σύνταξη της νέας μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων και την έκδοση των νέων περιβαλλοντικών όρων», αναφέρεται στην απόφαση.

Νωρίτερα, στις 13/3/2013, ο Γενικός Γραμματέας Δημοσίων Έργων του Υπουργείου Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας, Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων είχε εγκρίνει παράταση 10 μηνών για τα έργα στήριξης της σήραγγας εκτροπής (προϋπολογισμού περίπου 9,4 εκατ. ευρώ), παρ' ότι η σχετική αίτηση υποβλήθηκε από τον εργολάβο μόλις 5 μέρες πριν τη λήξη της προθεσμίας και οι πρόσθετες εργασίες θα βαρύνουν ακόμη περισσότερο των προϋπολογισμό του έργου.

Οι ενέργειες αυτές δείχνουν ότι η Διοίκηση έχει αποφασίσει μονομερώς, και πάλι, να συνεχίσει τα έργα της εκτροπής και προχωρά στα επόμενα βήματα πριν καν την έκδοση της απόφασης. Δείχνουν επίσης ότι η εκπόνηση των Σχεδίων Διαχείρισης των σχετικών υδατικών διαμερισμάτων είναι καθαρά προσημαστική αφού οι νέες μελέτες του έργου δρομολογούνται πριν την ολοκλήρωσή τους.

Αξίζει να σημειώσετε ότι στην παρούσα κρίσιμη οικονομική συγκυρία, η Κυβέρνηση αποφάσισε να εκταμιεύσει 500.000 ευρώ για τη συνέχιση του παράλλου και καταστροφικού έργου της εκτροπής του Αχελώου αλλά δίνει μόλις 200.000 ευρώ για ζωτικής σημασίας έργα προστασίας των δασών σε ολόκληρη την επικράτεια, λόγω έναρξης της αντιπυρικής περιόδου!

Τέλος, φαίνεται πως η ...ταχεία πρόοδος, η ...ευρεία αποδοχή, η ...αποτελεσματικότητα της εκτροπής του Αχελώου και, κυρίως, ο ...οικολογικός της χαρακτήρας δείχνουν το δρόμο και για άλλα παρόμοια έργα. Τοπικοί πολιτικοί και επιχειρηματικοί κύκλοι της Ηπείρου προωθούν πλέον την εκτροπή και του Αώου. Το έργο, που σχεδιάζεται μέσα στην προστατευόμενη περιοχή, έχει σκοπό τη μεταφορά νερού στην Παμβώτιδα για «εμπλουτισμό» της και στον Καλαμά για αξιοποίηση σε υδροηλεκτρικά εργοστάσια. Το ότι θα αλλοιωθεί μια από τις λιγότερο διαταραγμένες σημαντικές φυσικές περιοχές της χώρας και θα υποβαθμιστεί το τελευταίο άγριο ποτάμι της Ελλάδας (και ένα από τα πιο φυσικά της Ευρώπης) μάλλον δεν έχει σημασία. Περισσότερα για το σημαντικό αυτό πρόβλημα στο επόμενο τεύχος μας. ■

Νίκος Πέτρου

Eva Stets

Ροδοπελεκάνοι, αβροκέτες και πάπιες

Δέλτα Έβρου: Δεκαπέντε χρόνια διαχείρισης

της Ελένης Μακρυγιάννη

Πόσες φορές έχω πάρει τον δρόμο προς το Δέλτα... Κάθε φορά είναι και μια καινούρια εμπειρία, όλο και κάτι καινούριο θα δω, όλο και κάτι άλλο θα κάνω...

Μπορεί να πεταχτεί ένας λαγός από τους θάμνους, να τρομάξω ένα τρυγόνι ή ένα γιδοβύζι που κάθετα στο δρόμο, να δω ένα κοπάδι αγελάδες να τσαλαβουτάει σε κάποιο υγρό λιβάδι, μια αγκαθοκαλημάννα να με «αποδιώχνει», έναν κτηνοτρόφο να βάζει φωτιά στις καλαμιές, ένα κυνηγό στο καρτέρι με δυο ματωμένες χήνες στην άκρη του καναλιού...

Μπορεί να περπατήσω στο χείμαρρο δίπλα-δίπλα στο νερό με είκοσι σχολιαρόπαιδα που διαμαρτύρονται για τα κουνούπια, να πλατσουρίσω με τις μπότες στο νερό για να φτάσω στα δίχτυα και να «βγάλω» άλλη μια Σχοινοποταμίδα, να πάω να

δω αν οι Νανόχηνες μας επισκεφτήκαν και φέτος.

Αναρωτιέμαι όμως τι έχουμε κάνει όλα τα τελευταία χρόνια γι' αυτόν τον υπέροχο υγρότοπο; Ποιο στίγμα έχουμε αφήσει όλοι εμείς που με αγονία και κόπο πασχίζουμε να τον προστατέψουμε, να τον διατηρήσουμε, να τον αναδείξουμε; Ένα πλήθος επιστημόνων, υπηρεσιών, φορέων, οργανώσεων, παρατηρητών, εθελοντών, φυσιολατρών, με συνεργασίες ή ο καθένας μόνος του, για μεγάλο ή μικρό χρονικό διάστημα, με εφόδια ή προβλήματα, καρδιοχτυπούμε και εργαζόμαστε για να δούμε κάποια από τα όνειρά μας να πραγματοποιούνται.

Κάποιοι παλιότεροι ακόμα διηγούνται τον παράδεισο που είδαν και έζησαν πριν τις εκτεταμένες αποστραγγίσεις και την απόδοση των εδαφών για καλλιέργεια, άλλοι με παράπονο και άλλοι με ελπίδα. Όσοι γνωρίσαμε τον υγρότοπο πιο πρόσφατα ονειρευόμαστε μια καλύτερη, μια σταθερή κατάσταση γι' αυτόν, ζώντας και αντιμετωπίζοντας καθημερινά σκοπέλους και απαξιώσεις.

* Η Ελένη Μακρυγιάννη, Περιβαλλοντολόγος MSc, είναι Συντονίστρια του Φορέα Διαχείρισης Εθνικού Πάρκου Δέλτα Έβρου.

Ελένη Μακρυγιάννη

Αρχείο ΦΔΕΠΔΕ

Δακτυλιώσεις

Άποψεις από το Κέντρο Πληροφόρησης

Ποια σημαντικά και πολύτιμα στοιχεία έχουν παραμείνει στο Δέλτα Έβρου και ποια βήματα έχουν γίνει σχετικά με τη διαχείριση της περιοχής;

Πρώτ' απ' όλα η περιοχή έχει αναγνωριστεί, σε πανελλήνιο σίγουρα επίπεδο, στη συνείδηση των πολιτών ως ένα σημαντικό μνημείο φυσικής κληρονομιάς, αξίας και ομορφιάς.

Είναι επίσης γεγονός πως υπάρχει μεγάλη «κινητικότητα», τα τελευταία 15 χρόνια, όσον αφορά προγράμματα, χρηματοδοτήσεις, νομικά κείμενα, κ.λπ. Πράγμα αναμενόμενο, φυσικά, αν σκεφτεί κανείς την αξία του υγροτόπου.

Το Υπουργείο Περιβάλλοντος, από το 1997, χρηματοδοτεί αποσπασματικά δράσεις στην περιοχή, πάντα «εξαναγκασμένο» από την Ευρωπαϊκή Ένωση και πάντα με κοινοτικά κονδύλια.

Το 1997 λοιπόν άρχισαν να υλοποιούνται οργανωμένες δράσεις, όπως η δημιουργία του Κέντρου Πληροφόρησης, με την Προγραμματική Σύμβαση για την Προστασία και Ανάδειξη του Δέλτα Έβρου. Η σύμβαση αυτή, την οποία χρηματοδότησε η Ευρωπαϊκή Ένωση μέσω του τότε ΥΠΕΧΩΔΕ, μέσα από την Αναπτυξιακή Εταιρεία Έβρου και τον Σύνδεσμο Προστασίας και Ανάδειξης Δέλτα Έβρου, έθεσε τις βάσεις για τη δημιουργία μιας «δυνατής» ομάδας. Η σύμβαση έληξε σύντομα, το 1999, αλλά με τη βοήθεια της Αναπτυξιακής, του Συνδέσμου και των εναπομεινάντων συνεργατών η λειτουργία του Κέντρου Πληροφόρησης συνεχίστηκε έως το 2001. Περιττό να ειπωθεί πως το σχήμα που όριζε η Προγραμματική Σύμβαση στερείτο πολιτικής υποστήριξης, υπόστασης και αρμοδιοτήτων. Χάρis στις προσπάθειες των συνεργατών του προγράμματος στήθηκε μια δυναμική ομάδα στην περιοχή που συνεχίζει να λειτουργεί έως σήμερα. Υλοποίησε, μάλιστα, πρόγραμμα LIFE για την αποκατάσταση της λιμνοθάλασσας Δράνας, έως ότου μπορέσει ο Φορέας Διαχείρισης να χρηματοδοτηθεί και να λειτουργήσει. Η ομάδα «μεταπήδησε» στο Φορέα

Μερικές από τις ποήλιές παράνομες καλύβες του Δέλτα

και σήμερα, οχτώ χρόνια μετά, οι σκέψεις και τα συναισθήματα είναι ανάμεικτα για το τι έχει γίνει και το τι μας επιφυλάσσει το μέλλον.

Εκτός από αυτή την «ομάδα Δέλτα Έβρου», όπως προαναφέρθηκε, είναι πολλοί αυτοί που εμπλέκονται και ενδιαφέρονται για την προστασία του υγροτόπου, είτε από την Ελλάδα είτε από το εξωτερικό. Από περιφερειακές και εθνικές υπηρεσίες, Ινστιτούτα και Πανεπιστήμια, περιβαλλοντικές οργανώσεις της Ελλάδας και του εξωτερικού, επιστήμονες, παρατηρητές πουλιών, φωτογράφους και φυσιολάτρες ως απλούς φίλους της περιοχής. Σήμερα όλοι αυτοί έχουν ως σημείο αναφοράς το Φορέα Διαχείρισης και το Κέντρο Πληροφόρησης Δέλτα Έβρου.

Ταυτόχρονα, στο Δέλτα του Έβρου τα τελευταία χρόνια έχουν εισρεύσει χρηματοδοτήσεις, είτε από το ΥΠΕΚΑ μέσω του Φορέα Διαχείρισης, είτε από ευρωπαϊκά ή άλλα προγράμματα. Σε ότι αφορά στην νομική πλευρά, έχουν θεσπιστεί και θεσπίζονται πλήθος εθνικών, ευρωπαϊκών και διεθνών κειμένων που έχουν στόχο την προστασία του υγροτόπου.

Είχαν όμως όλα αυτά αποτέλεσμα; Είναι πλέον αποτελεσματική η διαχείριση στην περιοχή; Σε τι κατάσταση βρίσκεται ο υγρότοπος;

Ακόμα και ο πιο αισιόδοξος παρατηρητής δεν μπορεί να παραβλέψει πως η λειτουργία του Φορέα Διαχείρισης είναι προβληματική, τουλάχιστον σε κάποιους τομείς, και οι προβλέψεις για το μέλλον δεν είναι θετικές. Η πολιτεία δεν θέλησε ποτέ να έχει έναν ισχυρό Φορέα, με αρμοδιότητες, σταθερή χρηματοδότηση από τον κρατικό προϋπολογισμό και συνεχή παρουσία στην περιοχή. Το ΥΠΕΚΑ δεν υποστήριξε το Φορέα Διαχείρισης (όπως και κανέναν άλλο Φορέα στη χώρα) ούτε καν ηθικά, καθώς δεν συμμετέχει ενεργά στο Διοικητικό του Συμβούλιο, δεν στηρίζει τις δράσεις και τις λειτουργίες του σε σχέση με άλλες υπηρεσίες, ενώ

πρόσφατα έχει βάλει σχεδόν ανυπέρβλητα εμπόδια στη λειτουργία του με καθυστερήσεις εγκρίσεων και χρηματοδοτήσεων και με έναν τεράστιο όγκο άσκοπων γραφειοκρατικών διαδικασιών.

Από την άλλη και ο πιο απαισιόδοξος πρέπει να παραδεχτεί πως υπάρχει μια «μηχανή» που δουλεύει στο Δέλτα του Έβρου και γύρω από αυ-

Δραστηριότητες περιβαλλοντικής εκπαίδευσης

Νίκος Πέτρου

Λευτέρης Σταύρακας

Θαλασσαετός

τή κινούνται τα νήματα για την υλοποίηση πολλών δράσεων.

Η орνιθοπανίδα του Δέλτα είναι από τις πιο καλά μελετημένες στην Ελλάδα. Σε αυτό έχουν συμβάλει πολλοί επιστήμονες και αρκετά προγράμματα LIFE που υλοποιήθηκαν και υλοποιούνται στην περιοχή. Σήμερα ο Φορέας Διαχείρισης έχει συστηματοποιήσει το πρόγραμμα παρακολούθησης των πουλιών με μετρήσεις και δακτυλιώσεις, και κατέχει μια σημαντική βάση δεδομένων.

Επίσης, από το 2004 βρίσκεται σε εξέλιξη πρόγραμμα παρακολούθησης της ποιότητας των υδάτων, σε σχέση κυρίως με την αποκατάσταση της λιμνοθάλασσας Δράνας.

Το Δέλτα του Έβρου, έχει γίνει αναμφισβήτητος πόλος έλξης οικότουριστών και παρατηρητών άγριας ζωής (κυρίως πουλιών), χάρη στη διαφήμιση της περιοχής, αλλά και στο σύστημα υποδοχής και εξυπηρέτησης που έχει στηθεί στο Κέντρο Πληροφόρησης και στο Τουριστικό Κέντρο

Παγκόσμια Ημέρα Υγροτόπων με περιβαλλοντική εκπαίδευση στο Κέντρο Πληροφόρησης

Eva Stelis

Φερών. Στην περιοχή έχουν φτάσει να εξυπηρετούνται έως και 25 χιλιάδες επισκέπτες το χρόνο, το ένα δέκατο των οποίων είναι ξένοι, από Ευρωπαϊκές κυρίως χώρες. Ο αριθμός αυτός έχει μειωθεί αρκετά τα τρία τελευταία χρόνια, λόγω της οικονομικής κρίσης.

Η δεκαπενταετής λειτουργία του Κέντρου Πληροφόρησης Δέλτα Έβρου, ιδιαίτερα με τις δράσεις δημοσιοποίησης, με εκδηλώσεις, με την υλοποίηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων και με συνεργασίες με τα σχολεία, έχει βάλει στη συνείδηση σημαντικού αριθμού ντόπιων κατοίκων τον υγρότοπο και το Φορέα Διαχείρισης. Κάθε χρόνο υλοποιούνται 5-8 επετειακές εκδηλώσεις (Γιορτή Πουλιών, Ημέρα Υγροτόπων, Ποδηλατικός Γύρος, Ημέρα Μεταναστευτικών Πουλιών, Πράσινες Ημέρες, Παγκόσμια Ημέρα Περιβάλλοντος, κ.λπ.). Δύο σχολεία συμμετέχουν κάθε ακαδημαϊκό έτος σε ετήσιο πρόγραμμα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, ενώ στα ημερήσια εκπαιδευτικά προγράμματα συμμετέχουν εκατοντάδες μαθητές απ' όλη τη χώρα.

Σημαντικές δράσεις διαχείρισης υλοποιούνται στο Δέλτα του Έβρου, οι οποίες αφορούν στην οικότουριστική αξιοποίηση, τη συντήρηση και βελτίωση των υποδομών, την υποστήριξη του πρωτογενούς τομέα, τη διαχείριση των οικότοπων προς όφελος της άγριας ζωής και των χρηστών του υγροτόπου, κ.λπ. Τέτοιες δράσεις είναι η κατασκευή παρατηρητηρίων, μονοπατιών, προβλητών, αλιευτικών καταφυγίων, η προμήθεια οχημάτων και εξοπλισμού, η βελτίωση του οδικού δικτύου, ο σχεδιασμός δράσεων και έργων για τον επαναπλημμρισμό εκτάσεων, οι οποίες χρηματοδοτούνται είτε από το ΕΣΠΑ (μέσω του ΥΠΕΚΑ και της Περιφέρειας ΑΜΘ), είτε από άλλους πόρους όπως το Πράσινο Ταμείο.

Συχνά το χειμώνα η λιμνοθάλασσες του Δέλτα παγώνουν, όπως εδώ τα Παλούκια.

Παρ' όλα αυτά, η Κοινή Υπουργική Απόφαση που ορίζει τις επιτρεπόμενες χρήσεις στο Δέλτα του Έβρου έχει καταπέσει στο Συμβούλιο της Επικρατείας, ενώ η έκδοση Προεδρικού Διατάγματος δεν φαίνεται να είναι στα σχέδια του ΥΠΕΚΑ. Το γεγονός αυτό δημιουργεί προβλήματα στην προστασία της περιοχής, καθώς υπηρεσίες και φορείς δεν «αποδέχονται» τις διατάξεις της.

Η επόπτευση και φύλαξη της περιοχής είναι αρκετά ελλειμματική, καθώς δεν έχουν δοθεί στο Φορέα Διαχείρισης οι απαιτούμενες αρμοδιότητες, ενώ οι αρμόδιες υπηρεσίες δεν έχουν ποτέ το απαιτούμενο προσωπικό και τα μέσα να επέμβουν. Έτσι, η άσκηση παράνομων δραστηριοτήτων στον υγρότοπο δεν μπορεί να αποτραπεί. Αυτό επιτείνεται καθώς παρατηρείται και αιμωρησία από τις δικαστικές αρχές όσων δικάζονται για τέτοιες ενέργειες.

Οι πιο συνηθισμένες παράνομες ενέργειες που παρατηρούνται στο Δέλτα είναι η ανεξέλεγκτη

πρόσβαση (κυνηγών, επισκεπτών, ερασιτεχνών ψαράδων), η λαθροθηρία, η ανεξέλεγκτη βόσκηση και η καύση φυσικής βλάστησης.

Μεγάλο θέμα αποτελεί η ύπαρξη εκατοντάδων «καλυβών» στο Δέλτα του Έβρου, η οποία συνεπάγεται την καταπάτηση δημόσιας γης, και διευκολύνει την παράνομη διανυκτέρευση, τη λαθροθηρία, την απόρριψη σκουπιδιών κ.λπ. Η υπόθεση έχει ανακινηθεί αρκετές φορές δικαστικά και έχουν σταλεί διαταγές κατεδάφισης και πρόστιμα, ενώ το θέμα παίρνει μεγάλες διαστάσεις, όχι μόνο σε τοπικό αλλά και εθνικό επίπεδο, χωρίς όμως αποτέλεσμα. Η μόνη λύση που έχει δοθεί ποτέ είναι αυτή από το Φορέα Διαχείρισης, στον οποίο έχει εγκριθεί από την Περιφέρεια Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης η κατασκευή εγκαταστάσεων αλιευτικών δραστηριοτήτων για τους επαγγελματίες ψαράδες του υγροτόπου.

Το μεγαλύτερο βέβαια διαχειριστικό θέμα στο Δέλτα του Έβρου είναι η έλλειψη γλυκών νερών

Βαρβάρες στο Δέλτα του Έβρου (Νίκος Πέτρος)

Eva Stets

Παγκόσμια Ημέρα Υγροτόπων: δραστηριότητες περιβαλλοντικής εκπαίδευσης στο Κέντρο Πληροφόρησης.

και η υποβάθμιση των βιοτόπων λόγω των αποστραγγιστικών έργων και της κακής διαχείρισης των νερών. Ένα πρώτο βήμα έγινε με την αποκατάσταση της λιμνοθάλασσας Δράνας, ενώ έχει εκπονηθεί μελέτη για τη βελτίωση των ενδιαιτημάτων στο κεντρικό Δέλτα με σκοπό τη δημιουργία υγρών λιβαδιών ανάμεσα στις καλλιέργειες και τις λιμνοθάλασσες.

Ένα όνειρο που δεν έγινε πραγματικότητα είναι η δημιουργία ενός ενιαίου συστήματος οικοτουριστικών δράσεων στην Προστατευόμενη Περιοχή. Παρά τις προσπάθειες, το Τουριστικό Κέντρο Φερών δεν παραχωρήθηκε στο Φορέα και λειτουργεί αυτόνομα από την περιοχή των Φερών. Κατά γενική ομολογία, θα ήταν διαχειριστικά αποτελεσματικότερο και τουριστικά πιο ελκυστικό η διαχείριση των επισκεπτών να γινόταν από έναν φορέα.

Έχουν διατηρηθεί τα πολύτιμα στοιχεία του υγροτόπου τα τελευταία χρόνια; Πιστεύω πως ναι. Αν και στο κεντρικό και δυτικό Δέλτα είναι εμφανής η υποβάθμιση λόγω της έλλειψης γλυκού νερού και της διάβρωσης και παρόλη την χαμηλή αξία του υγροτόπου για την αναπαραγωγή πολλών ειδών πτηνών, η κατάσταση είναι σχετικά σταθερή, δεν απειλείται άμεσα κάποιος βιότοπος και με κάποιες καίριες δράσεις μπορεί να αναβαθμιστεί σημαντικά συνολικά ο υγρότοπος.

Η ποικιλότητα των βιοτόπων διατηρείται, η αξία για τη μετανάστευση και διαχείμαση των πουλιών είναι ακόμη πολύ μεγάλη, ενώ η αίσθηση του δυσπρόσιτου και της «αγριάδας» του τοπίου δεν έχει αλλοιωθεί ιδιαίτερα.

Φυσικά, αν στην περιοχή δεν συνεχιστούν οι δράσεις διαχείρισης που έχουν σχεδιαστεί και εξε-

λίσσονται και διακοπούν απότομα, υπάρχει κίνδυνος να υποβαθμιστούν οι βιότοποι, να αυξηθούν οι παράνομες δραστηριότητες (που με πολύ κόπο σχετικά συγκρατούνται), αλλά και να χαθεί ένας κινητήριος μοχλός ανάπτυξης. Επίσης θα χαθεί και το συναίσθημα της κοινωνίας ότι κάποιος υπάρχει στην περιοχή στον οποίο μπορεί να απευθυνθεί.

Η πολιτεία δεν φαίνεται διατεθειμένη να επενδύσει στη διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών. Έως τώρα, «στρίμωχνε» σε κοινοτικά προγράμματα και τη λειτουργία των Φορέων Διαχείρισης, των πρώτων ολοκληρωμένων σχημάτων με αυτό το σκοπό, αλλά αυτή είναι αποσπασματική και αναποτελεσματική πολιτική. Η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν χρηματοδοτεί λειτουργία φορέων αλλά προγράμματα, ενώ φαίνεται πως το ΥΠΕΚΑ δεν έχει σχεδιασμό για το πώς ότι έχει επενδυθεί μέχρι σήμερα θα αξιοποιηθεί και θα συνεχιστεί στο μέλλον.

Το Κράτος είναι αυτό που θα πρέπει να χρηματοδοτεί μια, ελάχιστη έστω, δομή στις προστατευόμενες περιοχές ώστε να εξασφαλίζεται η συνέχεια της διαχείρισης. Τα κοινοτικά προγράμματα είναι σίγουρο πως θα συνεχιστούν, θα πρέπει όμως να είμαστε εδώ για να αξιοποιηθούν με τον καλύτερο τρόπο. Γιατί παρ' όλη τη δυσαρέσκεια και την απαξίωση αγαπάμε και αγαπάμε αυτό τον υγρότοπο και είμαι ευγνώμων για ότι μας έχει δοθεί και ευτυχισμένη για ότι έχουμε δώσει. Σίγουρα μπορούσαμε και περισσότερα και ελπίζω πως θα έχουμε την ευκαιρία να τα κάνουμε. Όποτε να μη μείνουμε με την προσωπική ευχαρίστηση της εργασίας στη φύση ή για τη φύση, αλλά με την ικανοποίηση ότι πετύχαμε κάτι σημαντικό. ■

Ασπρομέτωπες χήνες στο λιβάδι του Δημητριάδη. Εδώ, μαζί τους συχνάζουν και οι Νανόχηνες (Νίκος Πέτρου).

Κιρκίρια σε μια παγωμένη λίμνη του Δέλτα (Νίκος Πέτρου).

Εθνικό Πάρκο Λίμνης Κερκίνης

Δράσεις προστασίας και ανάδειξης

Κείμενα: Δρ Θεόδωρος Ναζηρίδης

Φωτογραφίες: Κ. Παπαδόπουλος, Σ. Μουντζελος, Θ. Ναζηρίδης

Η τεχνητή λίμνη Κερκίνη βρίσκεται στο ΒΔ τμήμα του νομού Σερρών. Είναι ένας από τους 10 Υγρότοπους Διεθνούς Σημασίας της Ελλάδας (γνωστοί και ως Υγρότοποι Ραμσάρ). Επίσης είναι μία από τις 196 Σημαντικές Περιοχές για τα Πουλιά της Ελλάδας (IBA) και Περιοχή Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ της οδηγίας 79/409/ΕΟΚ όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 2009/147/ΕΚ), καθώς επίσης και περιοχή του δικτύου Natura 2000 (οδηγία 92/43/ΕΟΚ).

Το Εθνικό Πάρκο Λίμνης Κερκίνης θεσμοθετήθηκε τον Νοέμβριο του 2006, με σκοπό την προστασία της περιοχής ως εθνικής φυσικής κληρονομιάς, μέσω:

- Συστηματικής παρακολούθησης και προγραμματισμού έργων διαχείρισης των οικολογικών παραμέτρων της περιοχής.
- Συνεχούς φύλαξης και επίπτωσης της προστατευόμενης περιοχής.
- Αποτελεσματικού συντονισμού των αρμοδίων υπηρεσιών και φορέων.
- Κατάρτισης προγραμμάτων με στόχο την περιβαλλοντική εκπαίδευση, πληροφόρηση και ευ-

αισθητοποίηση κοινού και φορέων.

- Διασφάλισης κοινωνικής πολιτικής, συναίνεσης και συμμετοχής κ.ά.

Η συνολική έκταση της προστατευόμενης περιοχής, φτάνει τα 831.000 στρέμματα και περιλαμβάνει περιοχές από την Καστανούσα στα δυτικά μέχρι το Χαρωπό και το Άγγιστρο στα ανατολικά, την Ηράκλεια στα νοτιοανατολικά και τον Λιθότοπο στα νότια. Περιλαμβάνει επίσης τους ορεινούς όγκους της Κερκίνης (Μπέλες) στα βόρεια και του Μαυροβουνίου και Δύσωρου (Κρούσια) στα νοτιοδυτικά.

Διακρίνονται τέσσερις ζώνες προστασίας: η Ζώνη Απόλυτης Προστασίας της Φύσης, η Ζώνη Προστασίας της Φύσης, η Ζώνη Οικοανάπτυξης Α' και η Ζώνη Οικοανάπτυξης Β'. Σε κάθε μία ισχύουν συγκεκριμένες ρυθμίσεις ή και απαγορεύσεις, ανάλογα με την οικολογική σημασία και ευαισθησία της.

Ο Φορέας Διαχείρισης Λίμνης Κερκίνης ιδρύθηκε με τους Νόμους 2742/99 (ΦΕΚ 207Α/7-10-1999) και 3044/02 (ΦΕΚ 197Α/27-08-2002) (όπως και άλλοι 25 Φορείς Διαχείρισης), με σκοπό τη διοίκηση και διαχείριση της ευρύτερης περιοχής του υγροτόπου Κερκίνης. Διοικείται από 11 μέλη Δ.Σ. που ορίζεται με απόφαση του Υπουργού Π.Ε.Κ.Α. και αποτελείται από εκπροσώπους υπουργείων, της αυτοδιοίκησης, παραγωγικών φορέων και περιβαλ-

* Ο Δρ. Θεόδωρος Ναζηρίδης είναι Γενικός Συντονιστής Φορέα Διαχείρισης του Εθνικού Πάρκου Λίμνης Κερκίνης.

Χαρακτηριστική άποψη της Κερκίνης με τα κίτρινα νούφαρα ανθισμένα στις αρχές του καλοκαιριού.

λοντικών οργανώσεων. Χρηματοδοτείται κυρίως από την Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας μέσω του Περιφερειακού Επιχειρησιακού Προγράμματος Μακεδονίας - Θράκης 2007-2013.

Με τη λειτουργία του νέου φράγματος, που ολοκληρώθηκε το 1982, υπάρχει μία εποχική αυξομείωση της στάθμης της λίμνης κατά 4,5 ως 5 μ (από υψόμετρο 31,0-31,5 μ το φθινόπωρο, σε 36 μ περίπου την άνοιξη), και η επιφάνεια της λίμνης μεταβάλλεται από 50.000 έως 73.000 περίπου στρέμματα. Αποτέλεσμα των μεταβολών αυτών είναι ότι τα αβαθή και πλέον παραγωγικά μέρη της λίμνης περιορίζονται, τα υγρά λιβάδια και οι νησίδες (μοναδικοί τόποι τροφοληψίας και φωλιάσματος πουλιών και αναπαραγωγής ψαριών) κατακλύζονται με νερό και τα φερτά υλικά που μεταφέρει ο Στρυμόνας και αποθέτει στη λίμνη ελατώνουν σταδιακά τη χωρητικότητά της. Η παρατεταμένη κατάκλυση επι τρεις σχεδόν δεκαετίες έχει οδηγήσει σε εξαφάνιση των καλαμιώνων και του τεράστιου τάπητα με νούφαρα στο βορειοδυτικό άκρο της λίμνης, ενώ το παραποτάμιο δάσος που φιλοξενεί την αποικία των ερωδιών έχει συρρικνωθεί και υποβαθμιστεί.

Παρά όμως τις μεγάλες αρνητικές αλλαγές, η βιοποικιλότητα του Εθνικού Πάρκου παραμένει υψηλή. Η χλωρίδα της περιοχής ξεπερνά τα 1.300 είδη φυτών, ενώ καταγράφονται περισσότερα από 300 είδη πουλιών, 58 είδη θηλαστικών, 26 είδη ερπε-

τών, 11 είδη αμφιβίων και 33 είδη ψαριών του γλυκού νερού. Εντυπωσιακά πλούσια είναι η ασπόνδυλη πανίδα με περίπου 4.300 είδη από τα οποία τουλάχιστον 1.396 είναι νέα είδη για την Ελλάδα και τουλάχιστον 46 νέα είδη για την επιστήμη.

Ο υγρότοπος παραμένει πηγή σημαντικού εισοδήματος για γεωργούς, κτηνοτρόφους και ψαράδες, ενώ με τη συνεχόμενη ανάπτυξη του τουρισμού, ευδοκιμούν νέα επαγγέλματα στην ευρύτερη περιοχή (υπηρεσίες ενημέρωσης, εστίασης, διαμονής, κ.ά.).

Οι δράσεις του ΦΔ αφορούν την παρακολούθηση περιβαλλοντικών και ανθρωπογενών παραμέτρων (με ιδιαίτερη έμφαση στα είδη προτεραιότητας), την επίτευξη της περιοχής, την προβολή του Εθνικού Πάρκου και την ευαισθητοποίηση του κοινού.

1. Πρόγραμμα παρακολούθησης

1.1 Παρακολούθηση ορνιθοπανίδας

- Καταμέτρηση αποικιών υδρόβιων, καλοβατικών ή παρυδάτιων πουλιών κατά τη διάρκεια της αναπαραγωγικής περιόδου. Στο πλαίσιο της δράσης αυτής γίνεται και δαχτυλίωση των νεοσσών των πελεκάνων στις τεχνητές πλατφόρμες, στην οποία απαιτείται η συμμετοχή όλου του επιστημονικού και τεχνικού προσωπικού του Φορέα.
- Εντοπισμός επικρατειών και φωλιών αρπακτικών

Οι εξέδρες για τους πελεκάνους και η γύρω περιοχή, όπως φαίνονται από τον αέρα.

Κορμοράνος και παγγόνα

πουλιών (θαλασσαετός, κραυγαετός, γερακαετός, τσίφτης κ.ά.) στην προστατευόμενη περιοχή.

- Μηνιαίες καταμετρήσεις πουλιών σε 12 ζώνες στις οποίες έχει χωριστεί η λίμνη.

1.2 Παρακολούθηση φυσικοχημικών παραμέτρων και κλιματικών δεδομένων

Η παρακολούθηση των συγκεκριμένων παραμέτρων γίνεται για τον έλεγχο της ποιότητας του νερού στη λίμνη, στον ποταμό Στρυμόνα και στο χείμαρρο Κερκινίτη. Πραγματοποιείται σε μηνιαία βάση και εξετάζει τα βασικά φυσικοχημικά χαρακτηριστικά του νερού της λίμνης και των ποταμών (θερμοκρασία, δυναμικό οξειδοαναγωγής pH, αγωγιμότητα, διαλυμένα οσωματίδια, αντίσταση, αλατότητα και διαλυμένο οξυγόνο), ενώ σε διμηνιαία βάση γίνεται δειγματοληψία για παραπέρα ανάλυση χημικών παραμέτρων.

Γίνεται επίσης καταγραφή δεδομένων δύο μετεωρολογικών σταθμών (Λιθότοπος και Αχλαδοχώρι) καθώς και ενός σταθμήμετρου στο Στρυμόνα, που εγκαταστάθηκαν τον Δεκέμβριο του 2010, με ασύρματη μετάδοση δεδομένων (μέσω GPRS). Η προμήθεια των δύο μετεωρολογικών σταθμών έγινε μέσω του ΠΕΠ, ενώ το σταθμήμετρο είναι χορηγία του Ομίλου Coca-Cola 3E προς τον ΦΔ. Η εγκατάσταση των σταθμών και του σταθμημέτρου έγινε με τη συνεργασία του Γραφείου Υδραυλικών Έργων Σερρών (ΔΕΣΣΕ ΠΚΜ).

1.3 Παρακολούθηση σημαντικών ειδών θηλαστικών

Η δράση πραγματοποιείται όλο το έτος και αφορά τη βίδρα, το τσακάλι και τις νυχτερίδες.

1.4 Παρακολούθηση τύπων οικοτόπων και κλωρίδας

Γίνεται επιτόπια αναγνώριση των οικοτόπων μετά από τηλεπισκόπηση των περιοχών. Οι επιτόπιες επισκέψεις έχουν εντοπίσει νέους τύπους οικοτόπου και άλλα σημαντικά ενδιαιτήματα στην περιοχή του Εθνικού Πάρκου.

Συγκεκριμένα:

- Εντοπίστηκε ο νέος για την περιοχή του Εθνικού Πάρκου, οικοτόπος προτεραιότητας Μεσογειακά Δάση Ταμου (*Taxus baccata*), με κωδικό 9850*, σε μικρές επιμήκεις κηλίδες ελάχιστων στρεμμάτων, κατά μήκος απροσπέλαστου ρέματος, σε μέσο υψόμετρο 900 μ στο όρος Κερκίνη.
- Εντοπίστηκαν νέες θέσεις του οικοτόπου προτεραιότητας Ελληνικά Δάση Σημύδας, με κωδικό 91K0*, σε μικρές κηλίδες ελάχιστων στρεμμάτων σε μέσο υψόμετρο 870 μ στο όρος Κερκίνη.
- Χαρτογραφήθηκαν νέες θέσεις του οικοτόπου προτεραιότητας Δάση Φλαμουριάς, με κωδικό 92A0*, και προσδιορίστηκαν οι απειλές τους.

Αργυροπελεκάνοι, ροδοπελεκάνοι, κορμοράνοι και γλάροι διαγωνίζονται στο ψάρεμα.

- Εντοπίστηκε λίμνη έκτασης δύο στρεμμάτων σε υψόμετρο 1.450 μ στο όρος Κερκίνη, όπου χρειάζεται περαιτέρω έρευνα για προσδιορισμό των οικοτόπων που την αποτελούν.
- Εντοπίστηκε θέση οκτώ στρεμμάτων με κυριαρχία του φυλικίου (*Phyllirea latifolia*), όπου χρειάζεται περαιτέρω έρευνα για προσδιορισμό του οικοτόπου καθώς και άλλων θέσεων εμφάνισής του.
- Εντοπίστηκε αναγέννηση στο παραποτάμιο δάσος ιτιάς της λίμνης Κερκίνης για δεύτερη χρονιά μετά από πολλά χρόνια.
- Χαρτογραφήθηκε η παρουσία της φτέρης μαρσιλέα (*Marsilea quadrifolia*) η οποία εμφανίζεται στην Ελλάδα μόνο στην περιοχή της Κερκίνης και αναφέρεται ως σπάνια στο Κόκκινο Βιβλίο για τα φυτά της Ελλάδας. Σύμφωνα με τη χαρτογράφηση, εμφανίζεται σε μειωμένη έκταση κατά 6 στρέμματα απ' ότι το 2010 (πιθανόν λόγω της μεγάλης πλημμύρας του Δεκεμβρίου 2010).
- Διαφαίνεται απώλεια από την περιοχή του νέου είδους πλευστόφυτου βόλφια (*Wolffia arrhiza*) που είναι το μικρότερο είδος σπερματόφυτου στον κόσμο με διάμετρο μικρότερη του 1 mm. Η τρίτη θέση παρουσίας του στην Ελλάδα φαίνεται ότι καταστράφηκε από την πλημμύρα του Δεκεμβρίου 2010 στο Στρυμόνα. Η έρευνα συνεχίζεται για πιθανό εντοπισμό του σε άλλες παρακείμενες θέσεις.

Αργυροπελεκάνος

1.5 Αποτύπωση ανθρωπογενών δραστηριοτήτων στην περιοχή του Εθνικού Πάρκου

Η αποτελεσματική παρακολούθηση της κατάστασης των ειδών και οικοτόπων απαιτεί έρευνα των

Πλημμυρισμένες εκτάσεις γύρω από τη λίμνη στη μεγάλη πλημμύρα το Δεκέμβριο του 2010.

ρρυθμιστικών και, κυρίως, των περιοριστικών παραγόντων, ώστε να εντοπιστούν τα αίτια των αλλαγών στη δομή ή στη λειτουργία των φυσικών οικοτόπων και οι επιδράσεις των αλλαγών αυτών στα είδη και στους πληθυσμούς τους.

Έγινε εγκατάσταση επιδεικτικών φυτειών λεύκης και ιτιάς σε κατάλληλες θέσεις στον υγρότοπο. Τα δενδρύλλια αναπτύσσονται στο δασικό φυτώριο του Δασαρχείου Σερρών από μοσχεύματα που συλλέχθηκαν από το προσωπικό του Φορέα από την περιοχή. Σκοπός της δράσης είναι η διατήρηση του παραποτάμιου δάσους το οποίο δεν αναγεννιέται φυσικά λόγω κατάκλυσης την άνοιξη και υπερβόσκησης. Η δράση συνοδεύεται από περιήφραξη των περιοχών αυτών για προστασία από τα ζώα.

Στο πλαίσιο αυτό εντάσσονται και η καταγραφή νεκρών ζώων στους οδικούς άξονες (που δίνει στον Φορέα μια εικόνα σχετικά με την πανίδα της περιοχή και τις διαδρομές που ακολουθούν τα ζώα) και η καταμέτρηση, δύο φορές το μήνα, σκοτωμένων πουλιών εντός του αιολικού πάρκου του Δήμου Σιδηροκάστρου.

1.6 Παρακολούθηση ψαριών - νεροχελωνών

Τον Απρίλιο του 2013 άρχισε η καταγραφή στον ποταμό ανάντη της λίμνης των ειδών ψαριών της περιοχής, καθώς και της αφθονίας τους, και η δειγματοληψία για τις νεροχελώνες στην ίδια περιοχή και σε παρακείμενα έλη.

Επικουρικά παρακολουθούνται σημαντικές περιοχές εκτός του Εθνικού Πάρκου όπως η λίμνη Δοϊράνη, το δέλτα του Στρυμόνα και η περιοχή του

Αχλαδοχωριού, και καταγράφονται οι θέσεις ανάπαυσης των πουλιών τους χειμερινούς μήνες στην περιοχή κατάντη του φράγματος της λίμνης.

2. Πρόγραμμα επόπτευσης/φύλαξης της προστατευόμενης περιοχής

Το 2010, συντάχθηκε από τον ΦΔ το «Σχέδιο Φύλαξης Προστατευόμενης Περιοχής Εθνικού Πάρκου Λίμνης Κερκίνης» που περιγράφει τις τακτικές, τις προτεραιότητες και τη στρατηγική φύλαξης για την περίοδο 2011-2015.

Η δράση περιλαμβάνει περιπολίες στην περιοχή από τους φύλακες σε ομάδες των δύο ατόμων, οι οποίοι όμως σε ορισμένες περιπτώσεις μπορούν να ενισχύονται και από το επιστημονικό προσωπικό, καθώς επίσης και περιπολίες στη λίμνη με βάρκα, ιδιαίτερα την περίοδο αναπαραγωγής (άνοιξη). Η δράση υλοποιείται καθ' όλη τη διάρκεια του έτους, με ιδιαίτερη έμφαση τους χειμερινούς μήνες (περίοδος απαγόρευσης του κυνηγιού) και την άνοιξη (περίοδος απαγόρευσης της αλιείας).

Σχετικά, υπάρχει συνεργασία με τους τοπικούς φορείς όπως το Δασαρχείο Σιδηροκάστρου, τα Αστυνομικά Τμήματα Ποροίων, Ηράκλειας και Σιδηροκάστρου, η Ομοσπονδιακή Θηροφυλακή, κ.ά.

3. Πρόγραμμα ενημέρωσης, ευαισθητοποίησης, προβολής της προστατευόμενης περιοχής

Στις δράσεις του ΦΔ για την ενίσχυση των συμμετοχικών διαδικασιών και την ευαισθητοποίηση του τοπικού και όχι μόνο πληθυσμού, καθώς και την ανάδειξη του Εθνικού Πάρκου περιλαμβάνο-

νται μεταξύ άλλων τα εξής:

- Ενημέρωση της τοπικής κοινωνίας για τις δράσεις του Φορέα, πληροφόρηση για τους περιορισμούς που θέτει η εθνική και ευρωπαϊκή νομοθεσία αναφορικά με την προστασία της περιοχής, προώθηση προγραμμάτων δράσης και διαχειριστικών μέτρων για τη δημιουργία ενός νέου μοντέλου ανάπτυξης στο πλαίσιο της αειφορίας.

- Πρόγραμμα περιβαλλοντικής ενημέρωσης σε μαθητές και φοιτητές που περιλαμβάνει εκστρατείες ενημέρωσης των μαθητών των σχολείων του Νομού Σερρών, παραγωγή νέου εκπαιδευτικού υλικού, δανεισμό στα σχολεία πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του υπάρχοντος πακέτου περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και των εντύπων-εκδόσεων του Φορέα.

- Προβολή και προώθηση της περιοχής με την συμμετοχή σε εκθέσεις εσωτερικού (όπως η Philoxenia) και εξωτερικού (όπως η British Birdwatching Fair στην Αγγλία). Συγκεκριμένα, ο Φορέας συμμετέχει στην Philoxenia από το 2008, ενώ από το 2010, η δράση υλοποιείται σε συνεργασία με τους Φορείς Διαχείρισης Λιμνών Κορώνειας Βόλβης και Δέλτα Αξιού Λουδία και Αλιάκμονα. Στην British Birdwatching Fair συμμετέχει αδιάλειπτα από το 2005. Το 2011, για πρώτη φορά μαζί με το Εθνικό Πάρκο Λίμνης Κερκίνης συμμετείχαν και τα δύο Εθνικά Πάρκα της Περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας, Δέλτα Αξιού - Λουδία - Αλιάκμονα και Λιμνών Κορώνειας και Βόλβης.

- Εκπαίδευση του προσωπικού με επισκέψεις σε άλλες προστατευόμενες περιοχές της Ελλάδας και του εξωτερικού, ανάπτυξη συνεργασιών με άλλους Φορείς Διαχείρισης και ερευνητικά ιδρύματα του εσωτερικού και του εξωτερικού.

- Διοργάνωση ημερίδων, συναντήσεων, κ.λπ. σε συνεργασία με διάφορους φορείς στα πλαίσια υλοποίησης σχετικών υποέργων του Φορέα ή συνεργασιών με άλλους φορείς ή οργανώσεις. Για τις δράσεις αυτές εκδόθηκε και σχετικό υποστηρικτικό υλικό (το μεγαλύτερο μέρος σε Ελληνική, Αγγλική και Βουλγαρική γλώσσα). Μεταξύ άλλων εκδόθηκαν δύο βιβλία (Οδηγός αναγνώρισης των κοινών ειδών πουλιών της περιοχής και Οδηγός για το Εθνικό Πάρκο), που διανεμήθηκαν σε όλους τους μαθητές και εκπαιδευτικούς των σχολείων του νομού Σερρών (περισσότερα από 25.000 αντίτυπα από το κάθε βιβλίο).

4. Εκπόνηση Σχεδίου Διαχείρισης Εθνικού Πάρκου (ΣΔ).

Το Σχέδιο Διαχείρισης εκπονείται με αυτεπιστασία από τον Φ.Δ. Έχει ολοκληρωθεί το πρώτο στάδιο της μελέτης που είναι καταγραφή της υπάρχουσας κατάστασης στο Εθνικό Πάρκο.

Άλλες δράσεις του Φορέα είναι οι:

Αεροφωτογραφία του παραποτάιου δάσους, που δείχνει τη μεγάλη αραίωσή του λόγω της ξήρανσης των δενδρών.

Υφάντρα στη φωλιά της

Πελεκάνοι στην εξέδρα που φτιάχτηκε γι' αυτούς.

Τοποθέτηση εξέδρας για τα γιλαρόνια

Ένα από τα παρατηρητήρια

Κατασκευή εξεδρών για τους πελεκάνους

Η λίμνη Κερκίνη (μαζί με την περιοχή του Πόρτο Λάγος), είναι η πιο σημαντική περιοχή διαχείμασης του αργυροπελεκάνου στην Ευρώπη.

Από τα τέλη της δεκαετίας του '80, σχεδόν κάθε χρόνο οι αργυροπελεκάνοι προσπαθούσαν να φωλιάσουν εδώ, κατασκευάζοντας φωλιές σε νησίδες, οι οποίες όμως κατακλυζόταν λόγω της ανόδου της στάθμης της λίμνης. Το 2002 και 2003 το προσωπικό του Φορέα Διαχείρισης και εθελοντές του WWF Ελλάς, με την επιστημονική συνεργασία του ιδρύματος Tour du Valat στη Γαλλία, κατασκεύασαν υπερυψωμένες εξέδρες πάνω στις νησίδες. Οι αργυροπελεκάνοι άρχισαν να φωλιάζουν στις εξέδρες από το επόμενο έτος. Η αποικία αυτή είναι η πρώτη καινούργια αποικία σε νέα περιοχή τα τελευταία 150 έτη για αυτό το απειλούμενο είδος. Οι εξέδρες αυτές με το πέρασμα των χρόνων υπέστησαν φθορές και γι' αυτό ανακατασκευάστηκαν το 2009.

Κάθε χρόνο γεννιούνται κατά μέσο όρο περίπου 90 νεοσσοί. Το 2013 ο αριθμός αυτός αυξήθηκε σε τουλάχιστον 185 νεοσσοί. Σε συνεργασία με το ίδρυμα Tour du Valat δακτυλιώνονται οι νεαροί πελεκάνοι για την παρακολούθηση των μετακινήσεών τους. Ο κάθε πελεκάνος δακτυλιώνεται με δύο πλαστικά έγχρωμα δακτυλίδια, ένα σε κάθε πόδι. Το κάθε δακτυλίδι έχει διακεκριμένο γράμμα και αποτελεί την ταυτότητα του συγκεκριμένου πουλιού. Ο κωδικός μπορεί να διαβαστεί με τηλεσκόπιο από μεγάλη απόσταση.

Κατασκευή πλωτών εξεδρών για τα γιλαρόνια

Ο Φορέας, βλέποντας τα θετικά αποτελέσματα από τις ξύλινες πλατφόρμες για τους πελεκάνους, προχώρησε στην κατασκευή πλωτών εξεδρών για τα ποταμογάρωνα της λίμνης. Έτσι, το 2010 κατασκευάστηκε μία πλωτή ξύλινη εξέδρα με σκοπό να χρησιμοποιηθεί από τα γιλαρόνια για φωλεοποίηση. Στην πλωτή αυτή κατασκευή η οποία έγινε με την οικονομική συνδρομή εθελοντών και συνδρομητών του BirdWING (BirdWatching in Northern Greece - www.birdwing.eu), φωλιάζουν κάθε χρόνο 15-20 ζευγάρια ποταμογάρωνων

Κατασκευή παρατηρητηρίων

Για τη διευκόλυνση της παρατήρησης και μέτρησης των πουλιών αλλά και για την επίτευξη της περιοχής για παράνομες δραστηριότητες, κατασκευάστηκαν δύο ξύλινα παρατηρητήρια, ανατολικά από τις εξέδρες των πελεκάνων και στο στόμιο του ποταμού.

Από το 2003 που ιδρύθηκε ο Φορέας Διαχείρισης Λίμνης Κερκίνης, έθεσε ως έναν από τους κύριους στόχους του την προβολή και ανάδειξη των

οικολογικών αξιών του υγροτόπου και του Εθνικού Πάρκου γενικότερα.,

Στο πλαίσιο αυτής της προσπάθειας, ο Φορέας υλοποίησε/υλοποιεί τις παρακάτω δράσεις:

1. Τέσσερα νέα παρατηρητήρια.

Ολοκληρώθηκε η μελέτη για την κατασκευή τεσσάρων ξύλινων υπερυψωμένων παρατηρητηρίων. Τα παρατηρητήρια αυτά κατασκευάστηκαν στην νοτιοδυτική πλευρά της λίμνης, με εύκολη πρόσβαση για τους επισκέπτες με την υποστήριξη του Ιδρύματος Α.Γ. Λεβέντη.

2. Διαδρομές ερμηνείας περιβάλλοντος στην ευρύτερη περιοχή του Εθνικού Πάρκου.

Ολοκληρώθηκαν οι μελέτες για την κατασκευή παρατηρητικών μονοπατιών/διαδρομών ερμηνείας περιβάλλοντος. Οι μελέτες αυτές περιλαμβάνουν 110 θέσεις θέας/αναψυχής και 17 μονοπάτια διαδρομών διασκορπισμένα σε όλη την έκταση του Εθνικού Πάρκου Λίμνης Κερκίνης.

3. Οργάνωση χώρων υπαίθριας δασικής αναψυχής-θέσεων θέας στο Εθνικό Πάρκο Λίμνης Κερκίνης

Η μελέτη τοποθέτησης των ξύλινων κατασκευών σε 12 επιλεγμένες θέσεις εκπονήθηκε σε συνεργασία με το Δασαρχείο Σιδηροκάστρου. Η επιλογή των θέσεων έγινε με γνώμονα την ικανοποίηση των επισκεπτών και τη διασφάλιση της προστασίας του τοπίου. Η τοποθέτηση των κατασκευών έγινε με χρηματοδότηση από το Πράσινο Ταμείο.

4. Μελέτη κατασκευής παρατηρητηρίου και ξύλινων διαδρόμων παρατήρησης της φύσης στο Μανδράκι

Περιλαμβάνει την κατασκευή υπερυψωμένου παρατηρητηρίου και ξύλινων διαδρόμων ερμηνείας περιβάλλοντος στο βόρειο τμήμα της λίμνης Κερκίνης και συγκεκριμένα στην περιοχή του Μανδρακίου. Η μελέτη χρηματοδοτήθηκε από το Πράσινο Ταμείο.

Προγράμματα εθελοντισμού

Στην περιοχή της Κερκίνης έχουν τρέξει από το 2000 επτά προγράμματα εθελοντικής εργασίας για παρεμβάσεις σε ήδη υπάρχουσες υποδομές καθώς και κατασκευή νέων. Κατά τη διάρκεια αυτών των προγραμμάτων, που συνήθως πραγματοποιούνται το πρώτο δεκαπενθήμερο του Αυγούστου, έχουν γίνει διάφορες εργασίες-δράσεις πεδίου όπως:

- Κατασκευή για φωλιές κορμοράνων μέσα στην αποικία στο παραποτάμιο δάσος.
- Κατασκευή περιφράξεων για την προστασία της βλάστησης.
- Κατασκευή πλατφορμών αναπαραγωγής πελε-

Νεαροί κουκουριστές

Τα παιδιά μαθαίνουν την παρατήρηση των πουλιών.

Επιστημονική ομάδα στο «κυνήγι» της ορνιθοπανίδας
Παρατήρηση των πουλιών για το κοινό

Υλικό προβολής, προώθησης και εκπαίδευσης

κάνων στη λίμνη Κερκίνη.

- Κατασκευή κλουβιών για φύλαξη τραυματισμένων πουλιών και θηλαστικών, καθώς και εργασίες συντήρησης των υποδομών του Φορέα Διαχείρισης.
- Κοπή και μεταφορά καλαμιών για τις εξέδρες των πελεκάνων.
- Εργασίες συντήρησης και αποπεράτωσης των παρατηρητηρίων του ΦΔ που βρίσκονται στην περιοχή του παραποτάμιου δάσους.
- Κατασκευή χώρων ανάπαυσης-ξεκούρασης των νεαρών πελεκάνων και τοποθέτηση τους περιμετρικά των εξεδρών αναπαραγωγής των πελεκάνων.
- Συντήρηση του 1ου πειραματικού αγρού του ΦΔ στην περιοχή Ουμπαγιά ανάντη της γέφυρας Βυρώνειας, και δημιουργία δύο νέων πειραματικών επιφανειών κοντά στο παραποτάμιο δάσος

Το πρόγραμμα περιλαμβάνει επίσης συμμετοχή των εθελοντών στις δράσεις παρακολούθησης του ΦΔ, καθώς και επισκέψεις γνωριμίας με την ευρύτερη περιοχή του Εθνικού Πάρκου (Αμφίπολη, οχυρά Ιστίμπεη και Ρούπελ, σπήλαιο Αλιστράτης κ.ά.). Το πρόγραμμα υλοποιείται με την συνδρομή και συνεργασία τοπικών φορέων (αυτοδιοίκηση και ιδιωτών)

Καθαρισμός της λίμνης και του ποταμού

Ο καθαρισμός για πρώτη φορά έγινε το 2009 και επαναλήφθηκε το 2010 με χρηματοδότηση από τη Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Σερρών και συντονισμό από τον Φορέα. Συνολικά, συγκεντρώθηκαν 1.600 περίπου σακούλες σκουπιδιών κάθε έτος, κυρίως με πλαστικά που φέρνει ο Στρυμόνας από τη Βουλγαρία και την ΠΓΔΜ.

Συνολικά καθαρίστηκαν κάθε έτος περίπου 54 χλμ ακτογραμμής της λίμνης και 40 χλμ των δύο οχθών του Στρυμόνα, καθώς επίσης και περισσότερα από 3.000 στρέμματα επιφάνειας νερού στο βόρειο και βορειοανατολικό άκρο της λίμνης.

Τέλος, ο Φορέας Διαχείρισης διοργάνωσε δύο θεματικές ημερίδες με θέματα «Τουρισμός στις Προστατευόμενες Περιοχές. Δυνατότητες- Προοπτικές» (Ιούνιος 2012) και «Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και Προστατευόμενες Περιοχές» (Δεκέμβριος 2012) και ένα διήμερο επιστημονικό συνέδριο. Το συνέδριο είχε θέμα την «Επιστημονική έρευνα στην ευρύτερη περιοχή του Εθνικού Πάρκου Λίμνης Κερκίνης με σκοπό τη διαχείριση του Πάρκου» και πραγματοποιήθηκε τον Απρίλιο του 2013. Συμμετείχαν ειδικοί και ερευνητές από διάφορους φορείς, ΜΚΟ και πανεπιστημιακά ιδρύματα της Ελλάδας και της Βουλγαρίας. ■

Συνεργασία χωρίς σύνορα για την προστασία της Νανόχηνας

της Μανόλιας Βουγιούκαλου

Η Νανόχηνα (*Anser erythropus*) είναι η μικρότερη και σπανιότερη χήνα της Ευρώπης. Παγκοσμίως αριθμεί περίπου 30.000 άτομα και, καθώς ο πληθυσμός αυτός φθίνει, έχει χαρακτηριστεί ως Τρωτός, δηλαδή αντιμετωπίζει υψηλό κίνδυνο εξαφάνισης στο μεσοπρόθεσμο μέλλον. Λόγω του κατακερματισμού των περιοχών αναπαραγωγής, ο πληθυσμός της Νανόχηνας έχει χωριστεί σε 3 ξεχωριστούς υποπληθυσμούς, ενώ τα τελευταία χρόνια έχει γίνει εισαγωγή πληθυσμού στη βορειοδυτική Ευρώπη, του οποίου όμως η αξία για τη διατήρηση τους είδους είναι πλέον υπό αμφισβήτηση. Στην Ελλάδα είμαστε ιδιαίτερα τυχεροί καθώς εδώ έρχεται κάθε χρόνο το σύνολο του Φιννοσκανδικού πληθυσμού της Νανόχηνας. Ο πληθυσμός ονομάζεται έτσι καθώς αναπαράγεται στη Φιννοσκανδία, περιοχή στο βόρειο μέρος της Σκανδιναβικής χερσονήσου. Επειδή αριθμεί πλέον μονάχα 20-30 ζευγάρια, βρίσκεται στο χείλος της εξαφάνισης και η επιβίωσή του είναι σχεδόν αποκλειστικά στο χέρι μας.

Γιατί τόσες λίγες Νανόχηνες;

Παρόλο που το κυνήγι της Νανόχηνας απαγορεύεται σχεδόν σε όλο το εύρος της επικράτειάς της, η

λαθροθηρία παραμένει η μεγαλύτερη απειλή για το είδος. Η εξαιρετική ομοιότητα της Νανόχηνας με την Ασπρομέτωπη χήνα, ένα πιο κοινό και συχνά θηρεύσιμο είδος, καθιστά τη σωστή και έγκαιρη αναγνώριση της πρώτης ανέφικτη, ειδικά σε συνθήκες χαμηλής ορατότητας αλλά και σε πτήση. Η άμεση θανάτωση, η δηλητηρίαση λόγω της χρήσης μολύβδινων σκαγιών, αλλά και η όχληση που προκαλεί, τοποθετούν το κυνήγι στην κορυφή της λίστας των απειλών, ειδικά σε χώρες όπου η λαθροθηρία είναι συχνή, όπως δυστυχώς συμβαίνει και στην Ελλάδα.

Σημαντική απειλή για τη Νανόχηνα αποτελεί επίσης η απώλεια ενδιαιτημάτων. Η Νανόχηνα έχει εξειδικευμένες διατροφικές συνήθειες. Αποφεύγει

την τροφοληψία σε καλλιεργημένες εκτάσεις, όπως η συγγενική της Ασπρομέτωπη χήνα, και προτιμά σχεδόν αποκλειστικά τα φυσικά λιβάδια.

Για την προστασία της Νανόχηνας στην Ελλάδα, έχει απαγορευτεί το κυνήγι της Ασπρομέτωπης χήνας στις Ζώνες Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ) των υγροτόπων όπου παρατηρείται η Νανόχηνα, ενώ από τη φετινή κυνηγετική περίοδο έχει επίσης απαγορευτεί η χρήση μολύβδινων σκαγιών στους υγροτόπους. Η ουσιαστική εφαρμογή των μέτρων αυτών μπορεί να βελτιώσει σημαντικά την οικολογική αξία των υγροτοπικών αυτών οικοσυστημάτων,

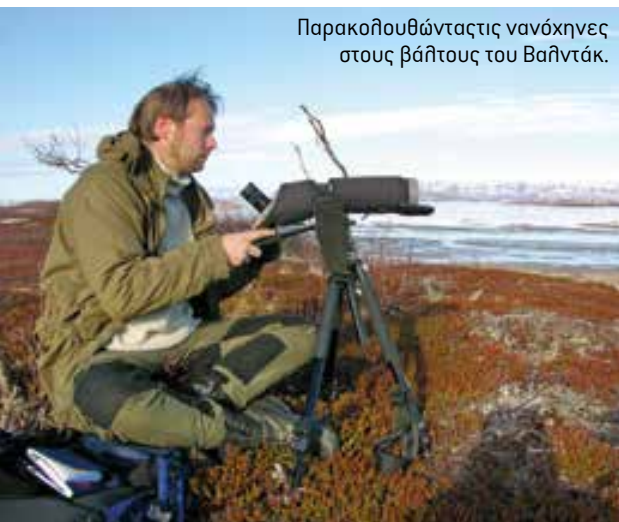

* Η Μανόλια Βουγιούκαλου είναι συντονίστρια του προγράμματος LIFE+ για τη Νανόχηνα για την Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία.

Νανόχηνες σε πτήση (Nikolai Petkov)

Παρακολουθώντας νανόχηνες στους βάλτους του Βαλντάκ.

Tomas Aarvæk

Σκάγια σε περιοεχόμενο στομαχιού από σφυριχτάρι

Σάββας Καζαντζίδης

όχι μόνο για τη Νανόχηνη αλλά και για όλα τα είδη πουλιών που βρίσκουν εκεί καταφύγιο.

Διασυνοριακή συνεργασία για την προστασία της Νανόχηνης

Για την προστασία της Νανόχηνης, το χρηματοδοτικό μέσο LIFE της Ευρωπαϊκής Επιτροπής έχει παίξει καθοριστικό ρόλο. Το τρέχον Πρόγραμμα LIFE10 NAT/GR/000638 είναι το πέμπτο στη σειρά που υλοποιείται για την προστασία του είδους. Έντεκα φορές από 5 χώρες έχουν ενώσει τις δυνάμεις τους με στόχο τη συντονισμένη παρακολούθηση της Νανόχηνης κατά μήκος της μεταναστευτικής της διαδρομής, την εξασφάλιση ασφαλών περιοχών στάθμευσης και διαχείμασης, τη βελτίωση των ενδιαιτημάτων που είναι σημαντικά για το είδος και την ενημέρωση-ευαισθητοποίηση του κοινού καθώς και της κυνηγετικής κοινότητας. Το Πρόγραμμα υλοποιείται από την Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία, με εταίρους το Ινστιτούτο Δασικών Ερευνών του Ελληνικού Γεωργικού Οργανισμού «ΔΗΜΗΤΡΑ», το Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής (ΥΠΕΚΑ), τη Βουλγαρική Ορνιθολογική Εταιρεία (BSPB), τον Φορέα Διαχείρισης Εθνικού Πάρκου Hortobágy Ουγγαρίας (HNPD), τη Γραμματεία της Συμφωνίας για τη διατήρηση των αφρο-ευρασιατικών αποδημητικών υδροβίων πουλιών (UNEP/AEWA), το Παγκόσμιο Ταμείο για τη Φύση (WWF) Φινλανδίας και το Metsähallitus – Υπηρεσία Φυσικής Κληρονομιάς Φινλανδίας.

Επάνω:
 Ασπρομέτωπη χήνα
 Κάτω:
 Νανόχηνα

Το μεταναστευτικό ταξίδι της Νανόχηνας

Το μεταναστευτικό ταξίδι της Νανόχηνας είναι εντυπωσιακό. Ενώ είναι δύσκολο να πει κανείς που είναι η αφητηρία και που ο τερματισμός, φαίνεται πως η Νανόχηνα ξεκινά το ταξίδι της από τον τόπο αναπαραγωγής της, τον αρκτικό κύκλο στη βόρεια Νορβηγία, και πιθανώς στη βόρεια Φινλανδία. Οι Νανόχηνες, όπως όλες οι χήνες, αλλάζουν φτέρωμα αργά το καλοκαίρι, πριν από την αρχή της φθινοπωρινής μετανάστευσης. Καθώς αλλάζουν όλα τα φτερά στις φτερούγες τους ταυτόχρονα, αναγκάζονται να παραμείνουν στο έδαφος, μαζί με τα μικρά τους, για μερικές εβδομάδες. Η παρακολούθηση της Νανόχηνας κατά τη διάρκεια της πτερόρροιας είναι εξαιρετικά δύσκολη και οι Νορβηγοί και Φινλανδοί συνεργάτες του Προγράμματος την αποφεύγουν επειδή οι χήνες είναι ευάλωτες και η χρήση δορυφορικών πομπών αποκάλυψε πως οι Νανόχηνες που κατάφεραν να αναπαραχθούν αλλάζουν φτέρωμα στην περιοχή αναπαραγωγής και συνεχίζουν για την Ευρώπη, ενώ τα

Η αναπαραγωγική επιτυχία εξαρτάται από πολλούς παράγοντες και δεν είναι δεδομένη για όλες τις ενήλικες Νανόχηνες. Κατά τη διάρκεια προγενέστερου προγράμματος LIFE για την προστασία του είδους, η χρήση δορυφορικών πομπών αποκάλυψε πως οι Νανόχηνες που κατάφεραν να αναπαραχθούν αλλάζουν φτέρωμα στην περιοχή αναπαραγωγής και συνεχίζουν για την Ευρώπη, ενώ τα

Οι διαδρομές της Νανόχηνας όπως αποκαλύφθηκαν με την τοποθέτηση δορυφορικών πομπών κατά το προηγούμενο Πρόγραμμα LIFE.

πουλιά που δεν τα κατάφεραν επιλέγουν να ακολουθήσουν μεγαλύτερη διαδρομή μέσω του Καζακστάν, όπου οι περιοχές στάθμευσης είναι επί το πλείστον άγνωστες, το καθεστώς προστασίας ανύπαρκτο και η λαθροθηρία εκτεταμένη. Ένας λόγος παραπάνω για την εξασφάλιση της επιτυχημένης αναπαραγωγής είναι και η επιλογή της ασφαλέστερης μεταναστευτικής οδού από το είδος. Στο πλαίσιο του τρέχοντος Προγράμματος LIFE+ έχει δημιουργηθεί ένα συντονισμένο και εκτεταμένο δίκτυο ομάδων πεδίου σε όλο το μήκος της μεταναστευτικής διαδρομής της Νανόχηνας, για τη στενή παρακολούθηση του πληθυσμού με σκοπό την αποκάλυψη νέων περιοχών στάθμευσης, ώστε να σχεδιαστούν κατάλληλες δράσεις διατήρησης του είδους.

Όποια όμως διαδρομή κι αν ακολουθήσουν, οι περισσότερες Νανόχηνες του Φιννοσκανδικού

Οι νανόχηνες στην Κερκίνη μαζί με φοινικόπτερα (Κώστας Παπαδόπουλος)

πληθυσμού θα βρεθούν στους ελληνικούς υγρότοπους. Εκεί θα περάσουν μεγάλο μέρος της χρονιάς τους αφού θα παραμείνουν για περίπου 4 μήνες. Η πρώτη επιβεβαιωμένη παρατήρηση Νανόχηνας στην Ελλάδα έγινε το 1859 στην Αττική, ενώ ο μέγιστος αριθμός τους καταγράφηκε την χειμερινή περίοδο 1972-1973, όταν παρατηρήθηκαν 480 άτομα στο Δέλτα του Έβρου. Πλέον Νανόχηνες παρατηρούνται τακτικά μόνο στη Λίμνη Κερκίνη και στο Δέλτα του Έβρου. Τη χειμερινή περίοδο 2011-2012 παρατηρήθηκαν 75 Νανόχηνες στο Δέλτα του Έβρου, αριθμός ρεκόρ της τελευταίας εικοσαετίας!

Οι Νανόχηνες φτάνουν στην Κερκίνη τον Οκτώβριο, και παρακολουθούνται πλέον στενά στο πλαίσιο του Προγράμματος από εξειδικευμένο προσωπικό του Φορέα Διαχείρισης Εθνικού Πάρκου Λίμνης Κερκίνης και ερευνητές της Ορνιθολογικής και του Ινστιτούτου Δασικών Ερευνών. Τη χειμερινή περίοδο που πέρασε (2012-2013) καταγράφηκαν 56 Νανόχηνες στις όχθες της λίμνης. Στην Κερκίνη οι Νανόχηνες βρίσκουν ασφαλές καταφύγιο για τροφοληψία και ξεκούραση, καθώς οι περιπτώσεις λαθροθηρίας είναι σχεδόν ανύπαρκτες, χάρη στις συντονισμένες προσπάθειες του Φορέα Διαχείρισης και της Ομοσπονδιακής Θηροφυλακής. Παρόλα αυτά, το Δεκέμβριο του 2007 μία Νανόχηνα βρέθηκε νεκρή από πυροβολισμό σε περιοχή εντός του Καταφυγίου Άγριας Ζωής όπου απαγορεύεται το κυνήγι. Οι Νανόχηνες συνήθως παραμένουν στη λίμνη μέχρι και τα τέλη Δεκεμβρίου με αρχές Ιανουαρίου, οπότε φεύγουν για το Δέλτα του Έβρου.

Έχει παρατηρηθεί πως οι Νανόχηνες μετά την αναχώρησή τους από την Κερκίνη πολλές χρονιές «εξαφανίζονται» για ένα διάστημα 2-4 εβδομάδων, πριν επανεμφανιστούν στο Δέλτα του Έβρου. Το «μέρος μυστήριο» που πηγαινούν είναι μία από τις

προκλήσεις που καλείται αντιμετώπισει το Πρόγραμμα, με την εκπαίδευση παρατηρητών στο πεδίο. Οι Νανόχηνες συχνάζουν μαζί με άλλες χήνες, κυρίως Ασπρομέτωπες, και δεν είναι απίθανο να παρατηρηθούν μεμονωμένα άτομα ανάμεσα σε κοπάδια από άλλες χήνες. Φέτος τον Ιανουάριο, παρατηρήθηκε μία Νανόχηνα στη Λίμνη Κορώνεια, η πρώτη παρατήρηση μετά το 1921! Εάν είστε κάτοικος ή θαμώνας της βόρειας Ελλάδας και επιθυμείτε να συμμετάσχετε στο δίκτυο των χηνο-παρατηρητών παρακαλούμε επικοινωνήστε μαζί μας!

Το Δέλτα του Έβρου είναι ο δεύτερος αγαπημένος ελληνικός προορισμός του Φιννοσκανδικού πληθυσμού. Και εκεί παρακολουθούνται συστηματικά στο πλαίσιο του Προγράμματος. Οι Νανόχηνες χρησιμοποιούν σχεδόν αποκλειστικά το λιβάδι του Δημητριάδη, το οποίο θεωρείται και το τελευταίο φυσικό λιβάδι στα Βαλκάνια. Εκεί οι Νανόχηνες τρέφονται κυρίως με άγρια αγροστόδη. Κατά τη διάρκεια προηγούμενου Προγράμματος LIFE, αποκαλύφθηκε πως οι Νανόχηνες δεν συχνάζουν μόνο εκεί, ούτε μόνο στη Ζώνη Ειδικής Προστασίας, αλλά ενίοτε διασπείρονται μακρύτερα για να τραφούν με δημητριακά από τις γύρω περιοχές. Η έρευνα για τη διαίτα τους συνεχίζεται στο πλαίσιο του Προγράμματος και τα αποτελέσματά της θα είναι κρίσιμα για τον σχεδιασμό της διαχείρισης του Δέλτα.

Τον Μάρτιο, οι Νανόχηνες αναχωρούν από τον Έβρο και μετά από σταθμούς στη Βουλγαρία, την Ουγγαρία, τη Λιθουανία, την Εσθονία και τη Φινλανδία, φτάνουν και πάλι στις περιοχές αναπαραγωγής τους στη Φιννοσκανδία στα τέλη Μαΐου.

Το Πρόγραμμα LIFE+ υλοποιεί δράσεις διατήρησης και προστασίας της Νανόχηνας σε όλο το μήκος της μεταναστευτικής της διαδρομής και οι συντονισμένες δράσεις είναι το κλειδί για την προστασία ενός είδους στο χείλος της εξαφάνισής. ■

Οι νανόχηνες και η μυστηριώδης τοποθεσία

Βασίλης Χατζηρρβασίνης

Περισσότερες πληροφορίες για το Πρόγραμμα μπορείτε να βρείτε στους παρακάτω συνδέσμους:

www.ornithologiki.gr/nanoxina

www.wwf.fi/lwfg

www.facebook.com/lesserwhitefrontedgoose

Το βραβείο «Βύρων Αντίπας» 2013 στη Μυρσίνη Μαλακού

Σε ιδιαίτερα θερμή ατμόσφαιρα, λόγω και της προσωπικότητας της βραβευόμενης επιδόθηκε στη Μυρσίνη Μαλακού, διευθύντρια της Εταιρείας Προστασίας Πρεσπών (ΕΠΠ), το βραβείο «Βύρων Αντίπας» 2013. Σύμφωνα με τη σχετική απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου της ΕΕΠΦ, η βράβευση έγινε σε αναγνώριση του εικοσιπεντάχρονου έργου της για την προστασία της φύσης και τη στήριξη της κοινωνίας της Πρέσπας.

Η τελετή έγινε στις 22 Μαΐου, στην αίθουσα του Πνευματικού Κέντρου του Πανεπιστημίου Ινδιανapolis, στην Πλάκα, και ακολούθησε δεξίωση στο δώμα του Κέντρου, με θέα στην Ακρόπολη.

Παρέστησαν πολλοί συνεργάτες και φίλοι της Εταιρείας Προστασίας Πρεσπών, εκπρόσωποι των περιβαλλοντικών ΜΚΟ, των χορηγών/υποστηρικτών της ΕΕΠΦ καθώς και πολλά μέλη και φίλοι της Εταιρείας μας. Μας τίμησε επίσης με την παρουσία της η Πρόεδρος της Επιτροπής Περιβάλλοντος της Βουλής, κα. Θεοδώρα Αυγερινούπουλου.

Την Μυρσίνη Μαλακού αλλά και την Εταιρεία μας τίμησε ιδιαίτερώς ο εκ των ιδρυτών και κύρι-

ος υποστηρικτής της ΕΠΠ, Δρ. Luc Hoffmann, ο οποίος ήλθε ειδικώς στην Αθήνα για να παραστεί και να συγχαρεί την βραβευθείσα.

Κύριος ομιλητής ήταν ο Αρχιτέκτων-Πολεοδόμος Θύμιος Παπαγιάννης, Πρόεδρος της ΕΠΠ, του οποίου η ομιλία παρατίθεται στη συνέχεια.

Ευχαριστούμε ιδιαίτερώς την Διεύθυνση του U-Indy για την ευγενική παραχώρηση των χώρων με ελάχιστο στο τίμημα, την Επιχείρηση La Chocolatière για την δωρεάν προσφορά του μπουφέ της εκδήλωσης και την Εταιρεία ΓΑΙΑ ΤΡΟΦΙΜΑ ΑΕΒΕ για την προσφορά εκλεκτών προϊόντων της και του αναμνηστικού δώρου στον Δρα. Hoffmann.

Η Κυρά των Λιμνών

η ομιλία του Θύμιου Παπαγιάννη

Εάν δινόταν βραβείο για μετριοφροσύνη, στη Μυρσίνη Μαλακού θα έπρεπε να απονεμηθεί το πρώτο. Τέτοιο βραβείο δεν υπάρχει, η Μυρσίνη όμως έχει τιμηθεί, μαζί με την ΕΙΠΠ από τη Συνθήκη Ραμσάρ το 1999, από το Ίδρυμα Goldman το 2001 (μαζί με το βιολόγο Γιώργο Κατσαδωράκη) και τώρα από την ΕΕΠΦ με το Βραβείο Αντίπα. Απόψε μου ζήτησε να μιλήσω για την ΕΙΠΠ και όχι για εκείνη. Δεν θα μπορέσω να την ικανοποιήσω όμως γιατί είναι αδύνατο να μιλήσει κανείς για την ΕΙΠΠ χωρίς να αναφερθεί στη Μυρσίνη και στην καθοριστική της συμβολή. Η οικολογική ιστορία της Πρέσπας μπορεί να χωριστεί σε περιόδους.

Η ανακάλυψη της περιοχής

Πριν από το 1985, η περιοχή της Μικρής και Μεγάλης Πρέσπας άρχισε να γίνεται γνωστή στον οικολογικό χώρο από τις εργασίες διακεκριμένων επιστημόνων, όπως του Luc Hoffmann, που επισκέφτηκε για πρώτη φορά την περιοχή το 1974 μαζί με τον Βύρωνα Αντίπα, και της Μυρτώς Πυροβέτση, αλλά και νεότερων, όπως του Γιώργου Κατσαδωράκη που εγκαταστάθηκε στην περιοχή το 1983, ενώ η Ελληνική Εταιρία έχτισε το Βιολογικό Σταθμό στη Μικρολίμνη. Επρόκειτο για δυο από τις αρχαιότερες λίμνες της Ευρώπης, με εξαιρετική βιοποικιλότητα, υπέροχα τοπία και πλούσιο ιστορικό και αρχαιολογικό ενδιαφέρον. Η πε-

ριοχή όμως, αποκομμένη στρατιωτικά και κοινωνικά, αντιμετώπιζε τότε πενία και απομόνωση.

Τα έργα ΜΟΠ καταλύτης ευαισθητοποίησης

Το 1983 ξεκινούν τα έργα των Μεσογειακών Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων για την Πρέσπα, που προκαλούν σημαντικές καταστροφές στο φυσικό περιβάλλον. Κινητοποιείται, από τους πρώτους, το 1984 ο Βύρων Αντίπας με υπομνήματα και δημοσιεύσεις. Ο Γιώργος Κατσαδωράκης αποστέλλει καταγγελία στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η οποία μου αναθέτει –ως σύμβουλό της τότε– να ερευνησω το θέμα. Η έκθεσή μου «A debacle for Prespa» αγνοείται από την Επιτροπή. Μαζί με τον αείμνηστο Νίκο Τσούγλο, το Στέλιο Νέστορα και άλλους ευαίσθητους πολίτες ιδρύουμε τότε τους «Φίλους των Πρεσπών» και ξεκινάμε μια εκστρατεία για την προστασία της περιοχής. Οι προσπάθειες αυτές μας φέρνουν σε επαφή με τον Luc Hoffmann, τον Ted Hollis, τον Πανταγή Γεράκη και όλη την επιστημονική ομάδα που είχε συγκροτήσει ο Luc για το διαχειριστικό σχέδιο της περιοχής. Το 1987 οργανώνεται στον Άγιο Γερμανό –από το WWF και τους Φίλους των Πρεσπών– συνέδριο με θέμα «Ένα μέλλον για την Πρέσπα», που στοχεύει στην προώθηση της αιεφόρου ανάπτυξης της περιοχής, ενώ διαπιστώνεται στοιχεία συγκρούσης με τους κατοίκους της περιοχής. Ο υποφαινόμενος αναθέτει σε μια νεαρή βιολόγο συνεργάτιδά του –με την οποία μοιράζονται το ίδιο γραφείο– τη γραμματεία του συνεδρίου και έτσι η νησιώτισσα Μυρσίνη Μαλακού έρχεται στην Πρέσπα, όπου θα παραμείνει μέχρι σήμερα.

Η ίδρυση της ΕΠΠ

Ακολουθούν μερικά χρόνια προβληματισμού, κατά τα οποία οι σποραδικές προσπάθειες που γίνονται δεν φέρνουν ουσιαστικά αποτελέσματα. Κάποια στιγμή το 1990, σε συζήτηση μεταξύ Luc

Hoffmann και Θύμιου Παπαγιάννη, προκύπτει μια παράτολμη και επαναστατική ιδέα. Να προσκαλέσουμε δηλαδή όλες τις οργανώσεις που είχαν επιδείξει ενδιαφέρον για την Πρέσπα, ελληνικές και αλλοδαπές, και να ιδρύσουμε ένα καινούργιο φορέα εγκατεστημένο στην Πρέσπα, που θα είχε κοινό στόχο τη διαφύλαξη της βιοποικιλότητας της περιοχής αλλά και την ευημερία των κατοίκων της. Οι αντιδράσεις στην πρότασή αυτή ήταν επιφυλακτικές – «Δεν γίνονται στην Ελλάδα τέτοια πράγματα», «Σε δύο μήνες θα έχουν όλοι τσακωθεί!». Όμως η Εταιρία Προστασίας Πρεσπών ιδρύθηκε το Δεκέμβριο του 1990, με δέκα μέλη (επτά ελληνικές οργανώσεις και τρεις αλλοδαπές), και συνεχίζει να λειτουργεί άψογα και αποδοτικά επί 22 έτη. Ίσως ο κύριος λόγος της επιτυχίας αυτής είναι ότι πρώτος πρόεδρος της ΕΠΠ υπήρξε ο Luc Hoffmann και διευθύντρια όλο αυτό το διάστημα η Μυρσίνη Μαλακού.

Η πρώτη δεκαετία της ΕΠΠ

Κατά τη δεκαετία του 1990, με τη δυναμική και επίμονη διεύθυνση της Μυρσίνης, η ΕΠΠ στελεχώθηκε από άξιους συνεργάτες, απέκτησε δική της έδρα σε ένα παραδοσιακό κτίριο στον Άγιο Γερμανό, ξεκίνησε επιστημονικές δράσεις και ενεπλάκη ενεργά με τα θέματα που απασχολούσαν τους κατοίκους της περιοχής. Μέσα σε ένα δύσκολο κοινωνικό περίγυρο και συχνά εχθρική αντιμετώπιση, η Μυρσίνη κατάφερε να ενισχύσει τη συνοχή της ομάδας, να διατηρήσει το διάλογο με τους κατοίκους και να πετύχει την αναγνώριση της ΕΠΠ ως τοπικού θεσμού. Στα κύρια επιτεύγματα της δεκαετίας αυτής περιλαμβάνονται:

- Η μελέτη και προστασία του Αργυροπελεκάνου με αύξηση της αντίστοιχης αποικίας σε 1.200 ζευγάρια, η μεγαλύτερη συγκέντρωση στον κόσμο.
- Έναρξη προγράμματος για την αύξηση των υγρών λιβαδιών στη Μικρή Πρέσπα.

- Προώθηση της βιολογικής και φιλο-περιβαλλοντικής γεωργίας, που συνεχίστηκε και την επόμενη δεκαετία με τη δημιουργία ποιοτικής και γεωγραφικής σήμανσης για τα προϊόντα της περιοχής.
- Υλοποίηση προγραμμάτων μελέτης των ιχθυοπληθυσμών στις δύο λίμνες, επ' ωφελεία της αλιείας, αλλά και προστασίας ενδημικών ειδών ψαριών.
- Ίδρυση και λειτουργία κέντρων επισκεπτών.
- Υλοποίηση εκτεταμένων προγραμμάτων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης για τα σχολεία της Πρέσπας, αλλά και πολλών άλλων περιοχών της χώρας.
- Προώθηση του ήπιου και ποιοτικού τουρισμού. Αποτέλεσμα των πρωτοβουλιών αυτών είναι η αναγνώριση, το 1999, από την παγκόσμια Συνθήκη για τους Υγροτόπους με την πρώτη απονομή του Βραβείου Ραμσάρ στην ΕΠΠ. Το 2001, μάλιστα, η αναγνώριση αυτή προσωποποιείται με την απονομή του σημαντικού Βραβείου Goldman στη Μυρσίνη Μαλακού και στο Γιώργο Κατσαδωράκη

Η ίδρυση του Πάρκου Πρεσπών

Ώσως όμως το κυριότερο επίτευγμα της ΕΠΠ είναι η ίδρυση, το Φεβρουάριο του 2000, του διασυνοριακού Πάρκου Πρεσπών με τη συμμετοχή της Αλβανίας, Ελλάδας και πΓΔΜ, στην οποία η ΕΠΠ παίζει καθοριστικό ρόλο, με την υποστήριξη του WWF Ελλάς, του MedWet και της Συνθήκης Ραμσάρ και του καθηγητή Γιώργου Παπαδημητρίου. Η ΕΠΠ μετέχει στη Συντονιστική Επιτροπή του Πάρκου, αναλαμβάνει τη γραμματεία του, συντάσσει το Στρατηγικό Σχέδιο Δράσης για τη Δεκάνη των Πρεσπών και μετέχει ενεργά στο Πρόγραμμα GEF/UNDP για τη διασυνοριακή περιοχή, προσπαθώντας να επιτύχει καλύτερη χρήση των πόρων του. Κύριος στόχος του Πάρκου Πρεσπών αποτελεί η κοινή διαχείριση των υδατικών

πόρων της περιοχής.

Δέκα χρόνια μετά, το Φεβρουάριο του 2010, υπογράφεται, με πρωτοβουλία πάλι της ΕΠΠ, επίσημη συμφωνία για το Πάρκο Πρεσπών μεταξύ των τριών γειτονικών χωρών, με τη συμμετοχή πλέον και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Μόνον η Ελλάδα δεν την έχει κυρώσει ακόμα, αναστέλλοντας τη υλοποίησή της.

Η δεύτερη δεκαετία της ΕΠΠ

Κατά τη δεκαετία του 2000, η ΕΠΠ αποκτά ιδιόκτητες εγκαταστάσεις σε χώρο εννέα στρεμμάτων στο Λαιμό, με δωρεά του Luc Hoffmann, όπου εγκαθίστανται οι περισσότερες υπηρεσίες της. Πέρα από το Πάρκο Πρεσπών, οι κυριότερες δράσεις της περιλαμβάνουν:

- Ολοκλήρωση των προσπαθειών για την επέκταση και καλή διαχείριση των υγρών λιβαδιών, μέσω Ευρωπαϊκού προγράμματος LIFE-Φύση (2002-2007), που κρίνεται το 2009 από την Επιτροπή ως ένα από τα πέντε επιτυχέστερα στην Ευρώπη (Best of the Best).
- Στο πλαίσιο του προγράμματος αυτού, ανακατασκευή του θυροφράγματος μεταξύ των δύο λιμνών, απαραίτητου για την αποτελεσματική διαχείριση της περιοχής. Το δημόσιο αυτό έργο εκτελείται από την ΕΠΠ χωρίς καθυστερήσεις και υπερβάσεις.
- Ανάληψη το 2007 από την ΕΠΠ της κατάρτισης του ΣΧΟΑΠ Πρεσπών, ώστε να εξασφαλιστεί η ομαλή και οργανωμένη χωρική ανάπτυξη της περιοχής. Το σχέδιο αυτό δεν έχει εγκριθεί ακόμα από τα αρμόδια κρατικά όργανα, ξεκινώντας από το Δήμο Πρεσπών.
- Εκτέλεση διαφόρων δράσεων για τη διαφύλαξη της πολιτιστικής κληρονομιάς της περιοχής στο πλαίσιο του «Κέντρου Πρέσπας για τη Φύση και τον Άνθρωπο», όπως των παραδοσιακών κτιρίων, των μεθόδων αλιείας και της κατασκευής

βαρκών, καθώς και της τοπικής γαστρονομίας. Δυστυχώς δεν επιτυγχάνεται παρά περιορισμένα η διατήρηση της αρχιτεκτονικής παράδοσης της Πρέσπας και η ποιότητα του δημοσίου χώρου και των κτιρίων.

- Γραμματειακή και επιστημονική στήριξη του Φορέα Διαχείρισης Πρεσπών, που αντιμετωπίζει προβλήματα οφειλόμενα σε δυσλειτουργίες του ελληνικού δημόσιου.

Σύγχρονες προκλήσεις

Η δεκαετία του 2010 ξεκινά με νέες προκλήσεις, που προέρχονται από τη βαθιά οικονομική κρίση που μαστίζει τη χώρα μας. Η ΕΠΠ εξακολουθεί να απολαμβάνει την αμέριστη στήριξη του Ιδρύματος ΜΑΒΑ, που της επιτρέπει να συνεχίζει απρόσκοπτα τις δραστηριότητές της, με έμφαση στην προώθηση της ευημερίας των κατοίκων της Πρέσπας.

Μεγάλη επιτυχία αποτελεί η προώθηση από την ΕΠΠ της ενεργού συμμετοχής των αλιέων και κτηνοτρόφων της περιοχής στην Επιτροπή Διαχείρισης Υγροτόπου με εκπροσώπους από τους αντίστοιχους συνεταιρισμούς.

Η μη κύρωση όμως από την Ελλάδα της συμφωνίας για το Πάρκο Πρεσπών δημιουργεί σοβαρά εμπόδια στη συνεργασία των τριών χωρών γύρω από τις λίμνες και υπονομεύει το στόχο «Τρεις λαοί, δύο λίμνες, ένα μέλλον». Για παράδειγμα, η Αλβανία και η πΓΔΜ προχωρούν στις διαδικασίες ανακήρυξης της περιοχής ως «Απόθεμα Βιόσφαιρας» της UNESCO χωρίς τη συμμετοχή της Ελλάδας.

Παρά τις δυσκολίες όμως, η ΕΠΠ προωθεί –με πρόταση του Luc Hoffmann– σχέδιο ίδρυσης Ταμείου για την Πρέσπα, με συμμετοχή μεγάλων διεθνών οργανώσεων (όπως των GEF, UNDP, KfW, ΜΑΒΑ και άλλων). Στόχος του Ταμείου αυτού θα

είναι η ενίσχυση πρωτοβουλιών για τη διαχείριση της περιοχής και για την ήπια ανάπτυξή της και στις τρεις χώρες που την μοιράζονται.

Για την ίδια την ΕΠΠ, πρόκληση αποτελεί η εξασφάλιση της βιωσιμότητάς της, τόσο από οικονομικής πλευράς όσο και από πλευράς ανθρώπινου δυναμικού. Βέβαια, η άρση της απομόνωσης του ακριτικού αυτού χώρου –στην οποία έχει καθοριστικά συμβάλει η ΕΠΠ– αποτελεί θετικό στοιχείο για την αντιμετώπιση των προβλημάτων και των νέων προκλήσεων, όπως των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής.

Το παράδειγμα της Πρέσπας

Ποια είναι τα κύρια μαθήματα που μας διδάσκει η ιστορία της ΕΠΠ, χρήσιμα για αντίστοιχες ευαίσθητες περιοχές; Πολύ περιληπτικά, τα κυριότερα είναι τα ακόλουθα:

- Κατανόηση και επιστημονική τεκμηρίωση της διαπίστωσης ότι η παρουσία του ανθρώπου δεν είναι αναγκαστικά επιζήμια για τη φύση, αλλά –υπό κατάλληλες συνθήκες– μπορεί και να συμβάλει στην αύξηση της βιοποικιλότητας.
- Επομένως, ανάγκη υιοθέτησης διπλού και ισότιμου στόχου (α) διαφύλαξης της βιοποικιλότητας και (β) συμβολής στην ευημερία των κατοίκων. Είναι ο μόνος τρόπος για να διασφαλιστεί η θετική συμμετοχή των τοπικών κοινωνιών στις προσπάθειες διαχείρισης και διαφύλαξης των οικοσυστημάτων.
- Συσπείρωση όλων των οργανώσεων και ατόμων που ενδιαφέρονται για τη συγκεκριμένη περιοχή και, κατά προτίμηση, ίδρυση ενιαίου φορέα, ώστε να αποφεύγονται οι αντιφάσεις και να προκύπτει συνέργεια.
- Εγκατάσταση της οργάνωσης στην ίδια την περιοχή και στελέχωση κατά το δυνατόν με μόνιμους κατοίκους της, ιδιαίτερα νέους, ώστε να γίνει αποδεκτή σταδιακά ως τοπικός θεσμός.
- Αναγνώριση ότι στόχο αποτελεί η αλλαγή νοοτροπίας των τοπικών κοινωνιών και ότι αυτό απαιτεί μακροχρόνια επένδυση, σε κλίμακα δεκαετιών. Επομένως, υπάρχει ανάγκη εξασφάλισης των απαιτούμενων οικονομικών πόρων και υποδομών, ώστε να μην προκύψουν προσκόμματα στη λειτουργία της οργάνωσης.
- Τέλος, όλα τα προηγούμενα προϋποθέτουν την ύπαρξη φωτισμένης, αποφασιστικής και δίκαιης ηγεσίας με διάθεση να προσφέρει επένδυση ζωής.

Η Μυρσίνη Μαλακού αποτελεί ιδανικό υπόδειγμα, που είμαι βέβαιος ότι εμπνέει –και θα συνεχίσει να εμπνέει– πολλούς νεότερους συναδέλφους ώστε να ακολουθήσουν το δρόμο που έχει χαράξει. ■

Όλυμπος, 100 χρόνια

του Νίκου Νέζη

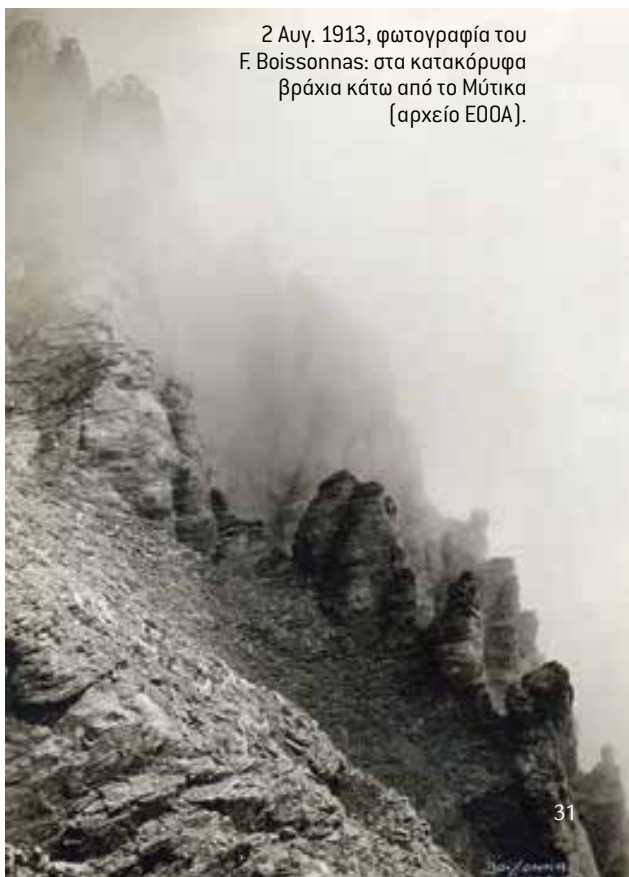
Το 2013 είναι μία πολύ σημαντική επέτειος, όχι μόνο για την ελληνική ορειβασία αλλά και για όλο τον ορειβατικό κόσμο του πλανήτη. Συγκεκριμένα στις 2 Αυγούστου 2013 συμπληρώνονται 100 χρόνια από την κατάκτηση της κορυφής του Ολύμπου που έγινε από τον Χρήστο Κάκαλο από το Λιτόχωρο και τους διάσημους τότε Ελβετούς Frederic Boissonnas, φωτογράφο και εκδότη, και Daniel Baud-Bovy, συγγραφέα και τεχνοκρίτη. Επειδή είχαν μεσολαβήσει 25 περίπου ανεπιτυχείς προσπάθειες ξένων ορειβατικών και επιστημονικών αποστολών από το 1780, το γεγονός της πρώτης ανάβασης προκάλεσε το ενδιαφέρον ξένων ορειβατών που μετά και την κυκλοφορία των βιβλίων των δύο εξαιρετών Ελβετών άρχισαν να επισκέπτονται κατά κύματα την Ελλάδα και τον Όλυμπο και, το κυριότερο, με τις δημοσιεύσεις τους εξύμνησαν τις ασύγκριτες ομορφιές της Ελλάδος και του Ολύμπου. Από τότε έχουν ανέβει στον Όλυμπο πάνω από 150.000 ορειβάτες από 115 χώρες από όλες τις ηπείρους. Όλα αυτά είχαν ως αποτέλεσμα και την ανάπτυξη του ορεινού τουρισμού της ευρύτερης περιοχής των Νομών Πιερίας και Λαρίσης.

Επειδή ο Όλυμπος θεωρείται και αναφέρεται στη διεθνή βιβλιογραφία ως ένα από τα ιερά βουνά σύμβολα του κόσμου γιατί υπήρξε «κατοικία» των αρχαίων θεών, και κέντρο της ελληνικής μυθολογίας που τόσο σημαντικό ρόλο έπαιξε στη διαμόρφωση της αρχαίας ελληνικής σκέψης, πιστεύουμε ότι πρέπει να τιμηθεί το γεγονός της συμπλήρωσης 100ετίας από την πρώτη ανάβαση της κορυφής του με εκδηλώσεις ανάλογες της διεθνούς φήμης του.

Ίσως σήμερα να μη φαίνονται σπουδαίες οι προσπάθειες που έκαναν τότε οι διάφοροι ξένοι περιηγητές και επιστήμονες για να ανέβουν στον Όλυμπο (μικρό σχετικά βουνό σε σύγκριση με τις Άλπεις). Για τη σωστή αξιολόγηση των προσπαθειών αυτών, και κυρίως της πρώτης ανάβασης στην κορυφή του, πρέπει να ληφθούν υπόψη η μεγάλη περίοδος της τουρκικής κατοχής, η χάραξη στον Όλυμπο τον ελληνοτουρκικών συνόρων (1881-1912), οι σχετικές άδειες που χρειαζόνταν για την επίσκεψη ξένων, η έλλειψη κατάλληλων χαρτών και πληροφόρησης, η δυσχέρεια εξεύρεσης στρατιωτι-

Ο θρόνος του Δία μέσα στα σύννεφα (F. Boissonnas)

2 Αυγ. 1913, φωτογραφία του F. Boissonnas: στα κατακόρυφα βράχια κάτω από το Μύτικα (αρχείο ΕΟΟΑ).

* Ο Νίκος Νέζης είναι επίτιμο μέλος της Ελληνικής Ομοσπονδίας Ορειβασίας Αναρρίχησης και συγγραφέας πολλών βιβλίων για τα ελληνικά βουνά.

κής συνοδείας και αγωγιατών-οδηγών, τα συχνά πολεμικά επεισόδια και, τέλος, η παρουσία πολλών ληστών εκεί μέχρι και το 1926.

Μικρό χρονικό της πρώτης ανάβασης

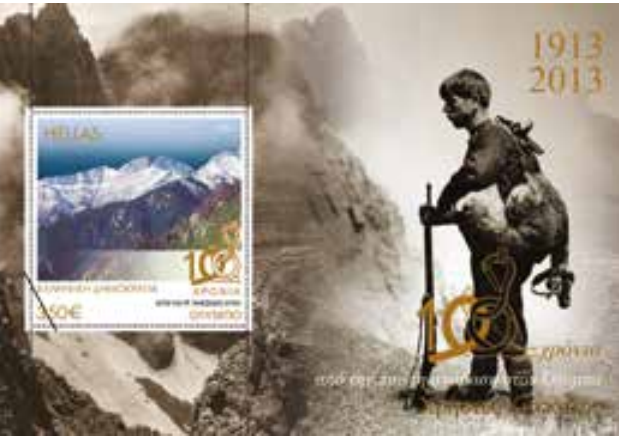
Τον Ιούλιο του 1913 οι Ελβετοί Frederic Boissonnas (1858-1946) και Daniel Baud Bovy (1870-1958), μετά την περιήγησή τους στην απελευθερωμένη Ήπειρο, φθάνουν στη Θεσσαλονίκη για να παρακολουθήσουν και να φωτογραφίσουν τις πολεμικές επιχειρήσεις, προσκαλεσμένοι της Ελληνικής Κυβέρνησης. Οι δύο Ελβετοί για να αξιοποιήσουν τις οκτώ ημέρες που μεσολαβούσαν μεταξύ των δύο υποχρεωτικών εμβολιασμών τους για χολέρα, αποφάσισαν να εξερευνησουν τον Όλυμπο, εκπληρώνοντας έτσι ένα παλιό τους όνειρο.

Στις 28 Ιουλίου φθάνουν στο Λιτόχωρο, ερχόμενοι με καϊκι από τη Θεσσαλονίκη (όπως συνηθιζόταν τότε) και αφού παίρνουν για οδηγό τον κυνηγό αγριόγιδων Χρήστο Κάκαλο (1882-1976) ξεκινούν την επόμενη ημέρα για τη Μονή Αγίου Διονυσίου, όπου φθάνουν το μεσημέρι. Μετά από λίγο ανηφορίζουν το παλιό μονοπάτι στα βόρεια του μοναστηριού και κατασκηνώνουν στην Πετρόστρουγκα.

Στις 30 Ιουλίου, αφού αφήνουν την Πετρόστρουγκα και το κατεστραμμένο από μεγάλη πυρκαγιά δάσος της, ανηφορίζουν στη Σκούρτα και αφού διασχίσουν το «λαιμό» φθάνουν στην άκρη του οροπεδίου που αμέσως βαφτίζουν «Διβαδι των θεών». Στη συνέχεια ανεβαίνουν στον Προφήτη Ηλία και εξερευνηούν τη βάση του Στεφανιού. Την κορυφή αυτή τη βαφτίζουν «Θρόνο του Διός», ενώ στο Σκολίο δίνουν την περίεργη ονομασία «Μαύρη κορυφή» (γιατί εκείνη την ώρα ήταν σκοτεινή η πλευρά της προς τα Μεγάλα Καζάνια).

Από το οροπέδιο κατεβαίνουν από απότομες σάρες και σε δύο ώρες φθάνουν στην άκρη του δάσους, όπου υπήρχε μία καλύβα ξυλοκόπων, εκεί

2 Αυγ. 1913. Ο Boissonnas στην Ταρνηρία πέτρα. Η μόνη φωτογραφία που υπάρχει από εκείνη την ημέρα κοντά στην κορυφή (Φωτ. D. Baud Bovy, αρχείο ΕΟΟΑ).

Σειρά αναμνηστικών γραμματοσήμων για τα 100 χρόνια της κατάκτησης των κορυφών του Ολύμπου

Οι Fr. Boissonnas και D. Baud Bovy στην κορυφή του Ολύμπου ξανά το 1919.

που είναι σήμερα το μικρό ξέφωτο, ΒΑ του καταφυγίου «Σπήλιος Αγαπητός», που έχει διαμορφωθεί κατάλληλα για προσγείωση ελικοπτέρου. Εκεί στην καλύβα συνειδητοποιούν ποιος είναι ο «δρόμος» για την κορυφή. Στις 31 Ιουλίου όλη η ομάδα παίρνει το δρόμο της επιστροφής. Όμως κοντά στο μοναστήρι αποφασίζουν να επιχειρήσουν την ανάβαση στην ψηλότερη και απίτητη κορυφή του Ολύμπου. Έτσι γυρνούν στα Πριόνια, όπου το βράδυ δοκιμάζονται από μία φοβερή θύελλα. Την άλλη μέρα αρκετά ταλαιπωρημένοι ανηφορίζουν το Μαυρόλογγο και το απόγευμα φθάνουν στην Καλύβα όπου και διανυκτερεύουν.

Πριν να ξημερώσει ακόμα ξεκινάνε με ομίχλη, χαλάζι και δυνατό αέρα. Μετά από μία κοπιαστική ανάβαση από μικρές χαραδρώσεις, σάρες και απότομους γλιστερούς βράχους, φθάνουν με μία τελευταία έφοδο πάνω σε μία στενή κορυφογραμμή (από την περιγραφή φαίνεται ότι ανέβηκαν κατευθείαν από τα Ζωνάρια). Σκαρφαλώνοντας συνέχεια μέσα στην ομίχλη, ο Χρήστος Κάκαλος μπροστά ξυπόλητος και πίσω οι δύο Ελβετοί δεμένοι με σχοινί, ανεβαίνουν τελικά σε μία «καταφαγωμένη» κορυφή που νομίζοντας ότι είναι η ψηλότερη την βαφτίζουν «Κορυφή της Νίκης» (προς τιμήν της νίκης των ελληνικών στρατευμάτων στο Ζαραντάπορο). Οι Ελβετοί γράφουν λίγα λόγια σε μία κάρτα για την ανάβαση, τη βάζουν μέσα σε ένα μπουκάλι και το τοποθετούν προσεκτικά κάτω από ένα σωρό από πέτρες για να το προστατεύσουν (βρέθηκε ύστερα από 14 χρόνια, στάλθηκε στην Ελβετία και σήμερα βρίσκεται στα γραφεία της Ελληνικής Ομοσπονδίας Ορειβασίας Αναρρίχησης).

Σε ένα ξάνοιγμα όμως του καιρού βλέπουν μία

Η αφίσα των εκδηλώσεων για τα 100 χρόνια από την πρώτη ανάβαση.

Η σημαία που είχαν μαζί τους οι Ελβετοί και το μπουκάλι με το σημείωμα που άφησαν κάτω από ένα σωρό πέτρες.

Αναρρίχηση στο Στεφάνι
(1-8-1933, Φωτ. Ηλ. Νικόπουλος, Αρχείο ΕΟΟΑ).

59 χρόνια μετά την πρώτη κατάκτηση, ο Χρήστος Κάκαλος, ξανά στην κορυφή μαζί με τον Κώστα Ζολιώτα [1972].

Αναρρίχηση με οδηγό τον Χρ. Κάκαλο
(Φωτ. Ηλ. Νικόπουλος, Αρχείο ΕΟΟΑ).

άλλη φοβερότερη κορυφή ψηλότερα από αυτούς και καταβαίνουν το λάθος τους. Απογοητευμένοι κατεβαίνουν την απόκρημνη κορυφή που τώρα ονομάζουν «Ταρπηρία Πέτρα» και παίρνουν το «δρόμο» προς τα κάτω. Αλλά, όπως γράφει αργότερα ο Boissonnas, στην καρδιά κάθε θνητού βρίσκεται ένα κομματάκι από τη φωτιά του Προμηθέα.

Ο Χρήστος Κάκαλος με κατεβασμένο το κεφάλι, αμίλητος, κατεβαίνει την απότομη κόψη. Σταματάει. Μπροστά του ο «κατακόρυφος διάδρομος» που οδηγεί στην ψηλότερη κορυφή. Απάνω; Ρωτάει. Οι Ελβετοί του γνέφουν να. Είναι η μυστική απόφαση που είχαν πάρει προηγούμενα και οι τρεις τους, ο καθένας για τον εαυτό του, χωρίς να ανταλλάξουν λέξη. Όλοι τους μία σκέψη, μία καρδιά. Χωρίς άλλο λόγο ο Κάκαλος αφήνει τα φωτογραφικά σύνεργα που κουβαλούσε και ρίχνεται μπροστά, σκαρφαλώνει με πεισμα τους λείους και επικίνδυνους βράχους ακολουθούμενος από τους δύο Ελβετούς και να, σε λίγο είναι στο τέρμα, δεν πάει παραπάνω, είναι στην κορυφή.

Έτσι στις 2 Αυγούστου 1913 (οι Ελβετοί ήδη χρησιμοποιούσαν το σημερινό ημερολόγιο), ώρα 10 και 25' το πρωί κατακτιέται η ψηλότερη κορυφή της Ελλάδος, η απάτητη μέχρι εκείνη τη στιγμή κορυφή του Ολύμπου. Κατακτητές της οι Χρήστος Κάκαλος, Frederic Boissonnas και Daniel Baud Bony. Ο Χρήστος Κάκαλος έγινε αργότερα ο πρώτος επίσημος οδηγός του Ολύμπου και για τελευταία φορά ανέβηκε στην ψηλότερη κορυφή το Μύτικα το 1972.

Η ανάβαση αυτή και η κατάκτηση της κορυφής, που βάφτισαν τότε «Κορυφή Βενιζέλος» (Μύτικας ονομάστηκε αργότερα) έγινε επίσημα γνωστή το 1919 με την έκδοση του βιβλίου «La Grèce Immortelle». ■

Σταμναγκάθι (*Cichorium spinosum*) Από την κουζίνα των φτωχών στα «γκουρμέ» εστιατόρια

κείμενο και φωτογραφίες του Νίκου Ψιλάκη

Η επιστημονική έρευνα επιβεβαιώνει για μια ακόμη φορά τη σοφία του παραδοσιακού μας πολιτισμού. Το γιαλοράδικο, πιο γνωστό ως σταμναγκάθι της Κρήτης –*Cichorium spinosum* επιστημονικά– αποτελεί αληθινή ασπίδα υγείας. Όπως, άλλωστε, συμβαίνει με τόσα και τόσα άγνωστα στο ευρύ κοινό χορταρικά που αξιοποιήθηκαν κατά τρόπο ιδανικό από την κρητική κουζίνα.

Το σταμναγκάθι έγινε στους «γκουρμέ» κύκλους σχεδόν συνώνυμο της κρητικής διατροφής και της κρητικής κουζίνας. Δικαιολογημένα ίσως. Είναι ένα εξαιρετικό χορταρικό με θαυμαστές ιδιότητες και άφθονες γαστρονομικές αρετές, αφού μπορεί να αξιοποιηθεί με πολλούς τρόπους στην κουζίνα. Ωστόσο, είναι μόνο ένα από τα δεκάδες βρώσιμα είδη της άγριας χλωρίδας που χρησιμοποιούνται για πολλούς αιώνες από τους κατοίκους της Κρήτης. Καθένα απ' αυτά έχει τα δικά του χαρακτηριστικά, ιδιαίτερη γεύση και επίσης θαυμαστές ιδιότητες που τις ανακαλύπτει πια η ιατρική και η διαιτολογία. Όσοι δεν ξέρουν την άγρια χλωρίδα της Κρήτης θα νομίζουν ότι «αγριαγκινάρα» είναι η γνωστή αγκαθωτή «αγκιναροκεφαλή», που την αποκαλούν «άγρια αγκινάρα» για να την ξε-

χωρίζουν από αυτήν που δεν έχει αγκάθια και την αποκαλούν «ήμερη» και «κούτουλη». Άλλο είναι όμως, το εξαιρετο χορταρικό που προσφέρει μια ιδιαίτερη γεύση την κουζίνα της Κρήτης, και άλλα τα αγκαθωτά αγκιναράκια που αξιοποιούνται κατά τρόπο ιδανικό στη λαϊκή μαγειρική του νησιού. Πρόκειται για την *Cynara corynifera*, που έχει το σχήμα αχινού και ο καρπός της (η κεφαλή) καθαρίζεται δύσκολα. Δεν έχει, όμως, τόση ζήτηση η κεφαλή, όση τα φύλλα της! Όταν είναι τρυφερό το φυτό οι Κρητικοί το κόβουν από τη ρίζα, καθαρίζουν τα ακανθοφόρα τμήματα και μαγειρεύουν τη ράχη και τμήμα της ρίζας.

Το σταμναγκάθι είναι ένα από τα πολλά είδη ραδικιού που φυτρώνουν στον ελλαδικό χώρο καθώς και σε άλλες περιοχές του κόσμου. Στην Κρήτη όμως φαίνεται πως βρήκε τον ιδανικό βιότοπό του. Φυτρώνει παντού. Στα ξερά ακρογιάλια, στις άγονες εκτάσεις των παραλιών, αλλά και στα ψυχρότερα μικροκλίματα, στα βουνά. Δυο από τα πιο ψηλά οροπέδια θα μπορούσαν να διεκδικήσουν τα πρωτεία: ο Ομαλός της Μαδάρας (Λευκά Όρη) και το Λιμνάρο στο Λασιθί (υψόμετρο 1.120 μ. στις βόρειες πλαγιές της Δίκτης). Αυτό δεν σημαίνει ότι το σταμναγκάθι χρειάζεται επίπεδη γη για να βλαστήσει. Μπορεί να το δει κανείς ανάμεσα σε

* Ο Νίκος Ψιλάκης είναι δημοσιογράφος - συγγραφέας.

Σταμναγκάθι σε παραθαλάσσια περιοχή της Κρήτης. Τα καινούργια φύλλα βγαίνουν μέσα από τον αγκαθωτό θάμνο.

πέτρες και βράχους, δίπλα σε άλλα είδη της άγριας χλωρίδας. Οι περισσότεροι ρέκτες όμως προτιμούν το σταμναγκάθι που φυτρώνει σε παραθαλάσσιες περιοχές, το γιαλοράδικο όπως αναφέρθηκε παραπάνω. Θεωρούν ότι είναι πιο νόστιμο, πράγμα που πιστεύουν πως οφείλεται στη δροσιά της θάλασσας και στο αλάτι που εναποτίθεται στα φύλλα του.

Είναι πολυετές φυτό με αγκαθωτούς βλαστούς που αρχίζουν να διακλαδίζονται από τη βάση και σχηματίζουν μικρούς θάμνους. Ανθίζει την άνοιξη, συνήθως από τον Μάιο μέχρι τον Ιούλιο, και το άνθος του έχει μπλε χρώμα. Τα φύλλα του έχουν χαρακτηριστικό σχήμα, είναι οδοντωτά ή πτερόβολα. Την πρώτη περιγραφή του οφείλομε στον πατέρα της βοτανολογίας, τον Carl Linnaeus. Τα αγκάθια του θάμνου δεν είναι ιδιαίτερα αιχμηρά, ούτε σκληρά, πράγμα που επιτρέπει τη συλλογή του από τους ανθρώπους. Το προστατεύουν όμως σε μεγάλο βαθμό από τα φυτοφάγα θηλαστικά, κυρίως τα αιγοπρόβατα, τα οποία δείχνουν ιδιαίτερη προτίμηση στα τρυφερά φύλλα του. Αν το παρατη-

ρήσει κανείς στον βιότοπό του, θα καταλάβει πως τούτο το ταπεινό φυτό πλάστηκε για να μας διδάξει τη σοφία της φύσης, που ξέρει να προστατεύει όλα τα είδη δίνοντας στο καθένα όπλα για να αμύνεται. Μέσα από τον ξερό αγκαθωτό θάμνο βγαίνουν οι καινούργιοι τρυφεροί βλαστοί του, μικρές εκρήξεις ζωής που μας ξαφνιάζουν!

Εκτός από την Κρήτη, το σταμναγκάθι είναι αυτοφυές και σε άλλες περιοχές της νότιας Ελλάδας. Φαίνεται, όμως, ότι κανένας άλλος δεν το αξιοποίησε ως διατροφικό αγαθό όπως οι Κρητικοί. Η μαρτυρία του Olivier (1801) είναι ενδεικτική. Ο Γάλλος περιηγητής σημειώνει με έμφαση ότι οι Κρητικοί καταναλώνουν ωμά τα «αγκαθωτά ραδίκια», καθώς και μεγάλη ποικιλία από τα υπόλοιπα χορταρικά που φυτρώνουν στον τόπο τους (ραδίκια του βουνού, σκούλους, πικραλίδες...).

Ο Νίκος Καζαντζάκης, που γνώριζε καλά τον λαϊκό πολιτισμό της Κρήτης και τις καθημερινές συνήθειες των ανθρώπων, περιγράφει με ωραίο τρόπο μια άλλη συνήθεια: το «τάπωμα» των σταμνιών με τα ακανθώδη τμήματα του φυτού. Ακούγεται σήμερα ότι οι παλιές νοικοκυρές έβραζαν το φυτό στις στάμνες όταν μετέφεραν μ' αυτές το νερό από τις βρύσες και τα πηγάδια στα σπίτια τους για να μην μπαίνουν μέσα τα διάφορα ζώδια κατά τη διάρκεια της διαδρομής. Ουδέν αναληθέστερον! Οι Κρητικοπούλες έβραζαν τους ξυλώδεις ακανθωτούς θυσάνους του φυτού στα στόμια των σταμνιών τους κυρίως όταν τα είχαν μέσα στα σπίτια τους. Το σταμνί είχε πάντα ειδική θέση στο κρητικό σπιτικό. Το άφηναν στο «σταμνοστάτη», πάνω σε μια πήλινη στεφάνη που επέτρεπε να μένει όρθιο και να γέρνει για να γεμίζει εύκολα το λαήνι χωρίς να χύνεται το νερό. Τότε, δηλαδή κατά τη διάρκεια της παραμονής της στάμνας στον σταμνοστάτη, μέρα και νύχτα, κινδύνευε περισσότερο να μολυνθεί το νερό από τα «μιαρά» (έντομα, σαμιαμίδα, σκορπιούς, κ.ά). Πρόκειται για μια έξυπνη και ευρηματική πρακτική που μπορεί να την κατανοήσει κανείς μόνο όταν παρατηρήσει τον θάμνο στη φύση. Τα κλαδιά του είναι πολύ πυκνά και μπερδεμένα, πλεγμένα μεταξύ τους ώστε να σχηματίζουν μια πολύκλαδη πυκνή μάζα. Πριν το χρησιμοποιήσουν για να σκεπάσουν τις στάμνες, οι παλιοί το καθάριζαν από τις σκόνες, το χτυπούσαν για να φύγουν τα ξεραμένα φύλλα και το έπλεναν για να είναι καθαρό.

Πολυετές φυτό, το σταμναγκάθι πολλαπλασιάζεται με σπόρους και τελευταία άρχισε να καλλιεργείται συστηματικά στο νησί. Θεωρείται, μάλιστα, μια από τις πολλά υποσχόμενες καλλιέργειες, καθώς ο σύγχρονος άνθρωπος ανακαλύπτει διαρκώς τις αληθινές αξίες της παραδοσιακής διατροφής. Το σταμναγκάθι που προέρχεται απ' αυτές τις καλλιέργειες είναι γενικά καλής ποιότητας και μπορεί να

το βρει κανείς στα σούπερ μάρκετ. Μερικοί παραγωγοί, μάλιστα, έχουν κάνει ένα βήμα παραπάνω. Καλλιεργούν το φυτό με ήπιες μεθόδους και έχουν πιστοποιηθεί από οργανισμούς πιστοποίησης βιολογικών προϊόντων. Για την ιστορία θα πρέπει να αναφέρουμε ότι οι σημερινοί καλλιεργητές δεν είναι εκείνοι που ανακάλυψαν ότι το σταμναγκάθι μπορεί να καλλιεργηθεί. Από όλη την Κρήτη υπάρχουν μαρτυρίες προοδευτικών αγροτών που από πολύ παλιά μάζευαν σπόρους και τους έσπερναν στις άκρες των χωραφιών και των κήπων. Μερικοί προσπαθούσαν να αξιοποιήσουν με αυτό τον τρόπο ακόμη και τις άγονες πετρώδεις εκτάσεις στις οποίες δεν μπορούσαν να καλλιεργήσουν δημητριακά. Οι καλλιέργειες αυτές δεν ήταν συστηματικές. Οι φτωχοί αγρότες της Κρήτης ήξεραν τα μυστικά της φύσης και συμβίωναν αρμονικά μαζί της. Καθένας από τους πρώτους καλλιεργητές του γιαιολογικού προσπαθούσε να εξασφαλίσει την τροφή της οικογένειάς του. Σπέρνοντας σταμναγκάθι κοντά στο σπίτι του κέρδιζε χρόνο, αφού δεν χρειαζόταν να διανύσει μεγάλες αποστάσεις για να το μαζέψει. Όπως είναι φυσικό, είναι δύσκολο να χρονολογηθούν αυτές οι καλλιεργητικές πρακτικές. Οι παλιότερες πληροφορίες για αγρότες που καλλιεργούσαν σταμναγκάθι χρονολογούνται στις αρχές του 20ού αιώνα, στην κεντροανατολική Κρήτη. Πιστεύω, όμως, ότι θα συνέβαινε το ίδιο και σε πολύ παλιότερες εποχές, σε προηγούμενους αιώνες, σε όλο το νησί. Άλλωστε δεν αποτελεί καινοτομία το να βλέπει κανείς αγρότες να αξιοποιούν όλους τους σπόρους ξεκινώντας από μια απλή παρατήρηση και παρακινούμενοι από τις ανάγκες της βιωτής. Μήπως δεν ξεκίνησαν με αυτόν τον τρόπο, στην αυγή του πολιτισμού, οι καλλιέργειες όλων των καρπών της γης;

Η λαϊκή θεραπευτική χρησιμοποίησε το σταμναγκάθι ως φάρμακο για πλήθος ασθενειών. Πιστεύεται ότι ο ζωμός από το βραστό σταμναγκάθι «καθαρίζει το αίμα», μειώνει τα επίπεδα γλυκόζης, θεραπεύει νοσήματα του ήπατος και της χολής. Θεωρείται, επίσης, καλό διουρητικό και έχει χρησιμοποιηθεί γενικά για τη θεραπεία νοσημάτων του πεπτικού και του γαστρεντερικού συστήματος. Η λαϊκή διατροφική εμπειρία το συνιστά ιδιαίτερος ως ιδανική τροφή για διαβητικούς!

Μετά την ευρύτατη διάδοσή του και τη μελέτη της κρητικής διατροφής, εμφανίστηκαν πολλές μελέτες στην παγκόσμια ιατρική βιβλιογραφία σχετικά με τη διατροφική και τη φαρμακευτική του αξία. Η Ελληνίδα Άρτεμις Σιμοπούλου, που εργάζεται στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, απέδειξε ότι έχει ισχυρή αντιοξειδωτική δράση και ότι εξουδετερώνει τις ελεύθερες ρίζες, που αποτελούν σημαντικό κίνδυνο για τον σύγχρονο άνθρωπο. Πολλές άλλες μελέτες έχουν αποδείξει ότι το

Οι τρυφεροί βήλαστοί ξεφυτρώνουν μέσα από μια πυκνή ζυθώδη και ανανθώδη μάζα.

σταμναγκάθι είναι πλούσια πηγή ω3 λιπαρών οξέων (ασκορβικό οξύ, β-καροτένιο, τοκοφερόλες κ.ά.). Η διατροφική του αξία είναι μεγάλη. Περιέχει σίδηρο, ασβέστιο, κάλιο, φώσφορο, κ.ά. Συμπερασματικά, το σταμναγκάθι προστατεύει γενικά το καρδιαγγειακό σύστημα και αποτελεί διατροφική ασπίδα εναντίον του καρκίνου, όπως άλλωστε συμβαίνει συνολικά με βασικά προϊόντα που χαρακτηρίζουν την Κρητική Διατροφή. Απ' όσο γνωρίζω, είναι σε εξέλιξη και άλλες μελέτες σχετικές με τη διατροφική και τη φαρμακολογική αξία του.

Στην παραδοσιακή διατροφή χρησιμοποιείται με πολλούς τρόπους, ωμό και μαγειρεμένο. Ωμό, αλατισμένο και περιχυμένο με ελαιόλαδο, θεωρείται άριστο συνοδευτικό της τοικουδιάς. Πολύ συνηθισμένη είναι η σαλάτα με σταμναγκάθι, είτε ωμή είτε βραστή. Το πιο γνωστό και δημοφιλές πιάτο στην παραδοσιακή αλλά και στη μοντέρνα κουζίνα είναι σταμναγκάθι με αρνί ή κατσικάκι (αλλά και με κοτόπουλο, γαλοπούλα ή κουνέλι, με χοιρινό, ακόμη και με μοσχάρι) αυγολέμονο. ■

Η μίμηση της φύσης

Τεχνητές πλημμύρες αποκαθιστούν την οικολογική ισορροπία στο Γκραν Κάνυον

Τη φύση μιμείται ο άνθρωπος στην προσπάθειά του να διορθώσει τα λάθη του παρελθόντος. Εκατομμύρια κυβικά μέτρα νερού απελευθερώθηκαν στην κοίτη του ποταμού Κολοράντο στα τέλη του Νοεμβρίου του 2012 σε μια σειρά από τεχνητές πλημμύρες, με στόχο την ανανέωση του οικοσυστήματος, τη διατήρηση σημαντικών οικοτόπων και τη βελτίωση των συνθηκών για τους κατασκευαστές και όσους διασχίζουν τον ποταμό.

Η κατασκευή και λειτουργία του φράγματος Γκλεν Κάνυον, το 1963, έφερε οικονομική ανάπτυξη αλλά και σοβαρές περιβαλλοντικές επιπτώσεις, καθώς μετέβαλε ριζικά το υδρολογικό καθεστώς του ποταμού. Τις περισσότερες χρονιές, το σύνολο της ροής περνά μέσα από τους στροβίλους των υδροηλεκτρικών μονάδων και η συνολική ποσότητα του νερού απελευθερώνεται με τρόπο, ώστε να εκπληρώνονται οι υποχρεώσεις προς τους χρήστες κατάντη, στις ΗΠΑ και το Μεξικό. Οι πλημμύρες είναι περίπου 60% λιγότερες σε σύγκριση με την προ του φράγματος εποχή, ενώ οι χαμηλές ροές είναι πολύ περισσότερες σε σχέση με το παρελθόν. Επιπλέον, το φράγμα εμποδίζει τη φυσική ροή άμμου και ιλύος, οι οποίες, υπό κανονικές συνθήκες, λειτουργούν σαν λίπασμα για τη βλάστηση και δημιουργούν πολύτιμες νησίδες στο ποτάμι.

Η Γεωλογική Επιθεώρηση των ΗΠΑ σε συνεργασία με την Υπηρεσία Αλιείας και Άγριας Ζωής, την Υπηρεσία Θήρας και Αλιείας της Αριζόνα, το Γραφείο Εγγείων Βελτιώσεων, την Υπηρεσία Εθνικών Πάρκων και την επιστημονική κοινότητα, μελέτησε κατ' αρχήν τις φυσικές και οικολογικές διεργασίες, που αναπτύχθηκαν κατά τη διάρκεια των ελεγχόμενων πλημμυρών των ετών 1996, 2004 και 2008.

Η ελεγχόμενη απελευθέρωση μεγάλων ποσοτή-

των νερού από τη Λίμνη Πάουελ (ταμιευτήρα του φράγματος Γκλεν Κάνυον) αποτελεί προσομοίωση μίας μικρής φυσικής πλημμύρας, απελευθερώνει κατακρατούμενες φερτές ύλες και βοηθά στην αναδιανομή των νησίδων άμμου και της ιλύος.

Περίπου μισό εκατομμύριο τόνοι λάσπης εκτιμάται ότι απελευθερώθηκαν κατά τη σύντομη τεχνητή πλημμύρα του περασμένου Νοεμβρίου. Τα πρώτα αποτελέσματα είναι θετικά και η επιστημονική γνώση από την παρακολούθηση του οικοσυστήματος, της λειτουργίας του φράγματος και τις δοκιμαστικές πλημμύρες, θα αξιοποιηθεί με την κατάστρωση του πρωτοκόλλου για την καλύτερη διαχείριση του φράγματος με ισχύ μέχρι το 2020. Σκοπός είναι η μεγιστοποίηση του οφέλους για τον Κολοράντο και το Εθνικό Πάρκο του Γκραν Κάνυον. Το σχέδιο προβλέπει περιοδικές τεχνητές πλημμύρες κάθε άνοιξη και φθινόπωρο.

Στη μικρή Ελλάδα, το νερό των πηγών του ποταμού Αώου έχει εκπαιεί εδώ και 2 δεκαετίες για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας, διαταράσσοντας το σπουδαίο οικοσύστημά του. Το Νοέμβριο του 2001, επιθυμώντας να ξεκινήσει ο δημόσιος διάλογος για την ουσιαστική προστασία του ποταμού, έγραφα σε άρθρο μου με τίτλο «Αώος: ο τελευταίος άγριος ποταμός» που δημοσιεύθηκε στην ελληνική έκδοση του περιοδικού NATIONAL GEOGRAPHIC: «... Σε ό,τι αφορά το υπάρχον υδροηλεκτρικό έργο των Πηγών του Αώου, θα μπορούσε η ΔΕΗ, σε συνεργασία με τις συναρμόδιες υπηρεσίες, να εξετάσει τη δυνατότητα μιας πιο λειτουργικής ένταξής του στο θαυμάσιο αυτό οικοσύστημα, αφήνοντας, για παράδειγμα, κάποιες ποσότητες νερού στην κοίτη του ποταμού για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα κάθε άνοιξη...»

Σήμερα που προωθείται και ένα νέο σχέδιο εκτροπής του Αώου, προβάλλει επιτακτική πλέον η ανάγκη προστασίας του ποταμού. Περισσότερα στο επόμενο τεύχος.

Γιώργος Ι. Πολίτης

(με πληροφορίες από τον ιστότοπο της Γεωλογικής Επιθεώρησης των Η.Π.Α. και το Newsroom ΔΟΛ).

Το απότομο άνοιγμα των υδατοφρακτών έστειλε ζωογόνο λάσπη σε απόσταση έως και 160 χιλιομέτρων

(Φωτ.: Anne Phillips/U.S. Geological Survey).

Έως και ποινή θανάτου για ρύπανση του περιβάλλοντος στην Κίνα

Είναι γνωστό πως η Κίνα έχει ακολουθήσει συχνά στο παρελθόν πολιτικές ανάπτυξης που ελάχιστα υπολόγισαν το περιβαλλοντικό κόστος. Αυτό το κόστος όμως έχει αρχίσει να γίνεται ιδιαίτερα εμφανές και αντιπαθές στους ίδιους τους Κινέζους πολίτες, οι οποίοι πλέον ζητούν έντονα να αντιμετωπίζονται σοβαρά τα σχετικά θέματα. Οι σχετικές διαδηλώσεις, καθώς η δημοσιότητα που έχει πάρει συχνά το θέμα, έχουν ωθήσει την κινεζική ηγεσία να αναζητά τρόπους αντιμετώπισης και ελέγχου, ειδικά της ρύπανσης.

Καθώς ο σχετικές προσπάθειες συχνά προσκρούουν σε τοπικά συμφέροντα αλλά και στο ίδιο το μοντέλο της παραγωγής, ανακοινώθηκε τον Ιούνιο μια νέα δικαστική εγκύκλιος η οποία έχει σκοπό να επιβάλλει σκληρότερες ποινές σε περιπτώσεις ρύπανσης του περιβάλλοντος και να αποκλείσει νομικά περιθώρια υπεκφυγών.

«Στις πιο σοβαρές περιπτώσεις θα πρέπει να επιβάλλεται η ποινή του θανάτου» ορίζεται και εκτιμάται ότι με πολύ πιο συγκεκριμένα κριτήρια για τις σχετικές καταδίκες δίδεται στους δικαστές ένα ισχυρό νομικό εργαλείο για να «σφίξουν τα λουριά».

Φυσικά δεν επικροτούμε τη θανατική ποινή, φαίνεται όμως ότι η Κίνα αρχίζει πλέον, θέλοντας και μη, την προσπάθεια να ισορροπήσει την ανάπτυξη με την προστασία του περιβάλλοντος. Μένει να δούμε που θα βρεθεί η ισορροπία.

Αρης Βιδάλης

Και όμως κέρδισαν οι μέλισσες!

Τον Ιανουάριο 2013 η Ευρωπαϊκή Αρχή για την Ασφάλεια των Τροφίμων (EFSA) δημοσίευσε έκθεση σχετικά με τους κινδύνους για τις μέλισσες και τους άγριους επικονιαστές που απορρέουν από τη χρήση των εντομοκτόνων clothianidin, thiamethoxam και imidacloprid, που ανήκουν στην κατηγορία των νεονικοτινοειδών. Στην έκθεση παρουσιάζονται η αποτυχία των ευρωπαϊκών και εθνικών συστημάτων αξιολόγησης κινδύνων και παρακολούθησης που έχουν επιτρέψει στα νεονικοτινοειδή να βλάπτουν τις μέλισσες για σχεδόν δύο δεκαετίες (δείτε και σχετικά το τεύχος 124, σ.40).

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πρότεινε να απαγορευτεί η χρήση των τριών εντομοκτόνων σε 4 καλλιέργειες: στον ηλιάνθο, την ελαιοκράμβη, το καλαμπόκι και το βαμβάκι. Τότε, οι πιέσεις των μεγάλων χημικών βιομηχανιών κατόρθωσαν να εμποδίσουν προσωρινά την εφαρμογή της πρότασης αυτής, καθώς στην ψηφοφορία που έγινε στην Μόνιμη Επιτροπή Τροφικής Αλυσίδας και Υγείας Ζώων, στις 15 Μαρτίου, δεν υπήρξε η απαραίτητη πλειοψηφία. Συνολικά 13 χώρες ψήφισαν υπέρ της απαγόρευσης, 9 κατά και 5 απείχαν. Η Ελλάδα ήταν ανάμεσα στις χώρες που καταψήφισαν τη πρόταση της ΕΕ, ενώ η Γερμανία και η Βρετανία απείχαν από την ψηφοφορία.

Μετά από μια έντονη εκστρατεία από πολλούς φορείς, κυρίως από την Πανευρωπαϊκή Με-

λισσοκομική Συνεργασία (European Beekeeping Coordination), η πρόταση τελικά υπερψηφίστηκε στις 29 Απριλίου, με 15 ψήφους υπέρ, 8 κατά και 4 αποχές. Τα τρία ευρέως χρησιμοποιούμενα νεονικοτινοειδή εντομοκτόνα θα απαγορευτούν από το Δεκέμβριο του 2013 και για 2 χρόνια

Καθοριστική ήταν η αλλαγή στάσης της Γερμανίας που υπερψήφισε την πρόταση απαγόρευσης, παρά το γεγονός ότι η Bayer είναι μία από τις εταιρίες που παράγουν νεονικοτινοειδή εντομοκτόνα. Η Ελλάδα άλλαξε επίσης τη στάση της από αρνητική στην απαγόρευση σε αποχή από την ψηφοφορία.

Πρόκειται για μια ιδιαίτερα σημαντική απόφαση για τις μέλισσες, τη μελισσοκομία αλλά και τη διατροφική επάρκεια της ΕΕ που επηρεάζεται αρνητικά από τους κινδύνους για τις μέλισσες και τους επικονιαστές.

Νίκος Πέτρου

Φοινικόπτερα, μια κουλιαρομύτα, ερωδιοί και παρυδάτια πουλιά στην Αιθική Κίτρους

Μεθοδεύσεις για να επιτραπεί η οικοδόμηση σε προστατευόμενη περιοχή, στον Κορινό Πιερίας

Στον Κορινό Πιερίας, κοντά στην Κατερίνη, πρόκειται να οικοδομηθούν 2.000 οικόπεδα, συνολικής έκτασης 2.200 στρεμμάτων. Στον «πρότυπο, βιοκλιματικό» παραθεριστικό οικισμό «Ολυμπιάδα», που προβλέπεται να φιλοξενήσει 5.000 κατοίκους, έχει ολοκληρωθεί η οριοθέτηση των οικοπέδων και η χάραξη σχεδόν όλων των δρόμων, ενώ ήδη σε αγγελίες της περιοχής πωλούνται οικόπεδα.

Υπάρχει όμως ένα ...μικρό πρόβλημα. Ο σχεδιαζόμενος οικισμός βρίσκεται μέσα στα όρια του Καταφυγίου Άγριας Ζωής Αλυκής Κίτρους (ΦΕΚ 177/τ.Β'/31.3.1988), όπου σύμφωνα με τον ν. 2637/1998 και στη συνέχεια με το άρθρο 19 του ν. 1650/1986, όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 5 του ν. 3937/2011 και ισχύει, απαγορεύεται η ένταξη εκτάσεων σε πολεοδομικό ή ρυμοτομικό σχεδιασμό. Η περιοχή βρίσκεται επίσης μέσα στην Ζώνη Ειδικής Προστασίας του Δικτύου Natura 2000 με κωδικό GR1220010.

Όπως ήταν φυσικό, στο σχέδιο αντέδρασαν εξ αρχής οικολογικές οργανώσεις, ο Φορέας Διαχείρισης Δέλτα Αξιού - Λουδία - Αλιάκμονα και παρατάξεις του Περιφερειακού Συμβουλίου Κεντρικής Μακεδονίας. Το 2011 ο τότε ευρωβουλευτής των Οικολόγων Πράσινων Μ. Τρεμόπουλος είχε υποβάλει σχετική ερώτηση στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η οποία απάντησε ότι «θα επικοινωνήσει με τις ελληνικές αρχές προκειμένου να πληροφορηθεί σχετικά με τη συμμόρφωση με την ευρωπαϊκή νομοθεσία για τη φύση». Μετά από αυτό σταμάτησαν όλες οι εργασίες εκεί και ανακλήθηκαν οι περιβαλλοντικοί όροι.

Πρόσφατα έγιναν παλι κινήσεις για αλλαγή του καθεστώτος προστασίας, και συγκεκριμένα για περιορισμό των ορίων του ΚΑΖ Αλυκής Κίτρους. Η Διεύθυνση Δασών Πιερίας εξέδωσε, το Δεκέμβριο 2012, θετική εισήγηση για την τροποποίηση των ορίων, χωρίς τα συμπληρωματικά στοιχεία που είχε

Η Αιθική Κίτρους είναι υγρότοπος σημαντικός για την ορνιθοπανίδα.

ζητήσει η Διεύθυνση Συντονισμού και Επιθεώρησης Δασών της Αποκεντρωμένης Διοίκησης Μακεδονίας – Θράκης. Με έγγραφό της η Διεύθυνση Συντονισμού απέφυγε να πάρει θέση και ζήτησε η νέα έκθεση να αποσταλεί κατευθείαν στο Υπουργείο Περιβάλλοντος.

Αξίζει να σημειωθεί ότι ο Φορέας Διαχείρισης Δέλτα Αξιού – Λουδίας – Αλιάκμονα εκπόνησε πρόσφατα πρόγραμμα, καταγραφής της ορνιθοπανίδας, τα συμπεράσματα του οποίου έρχονται σε αντίθεση με την έκθεση της Διεύθυνσης Δασών, καθώς τεκμηριώνουν την παρουσία σημαντικών ειδών που πληρούν τα κριτήρια χαρακτηρισμού της περιοχής ως ΖΕΠ, σύμφωνα με την Οδηγία 2009/147/ΕΚ.

Για το θέμα υπέβαλε νέα ερώτηση προς την Επιτροπή ο ευρωβουλευτής των Οικολόγων Πράσινων Ν. Χρυσόγελος, ο οποίος δήλωσε σχετικά: «Οι νέες πρωτοβουλίες της Διεύθυνσης Δασών Πιερ-

ας έρχονται σε αντίθεση με τις εθνικές και Ευρωπαϊκές προβλέψεις για την προστασία σημαντικών για τη φύση περιοχών. Η Αποκεντρωμένη Διοίκηση Μακεδονίας – Θράκης και το ΥΠΕΚΑ θα έπρεπε να προλαμβάνουν τέτοιες άστοχες ενέργειες, αντί να τις αντιπαρέχονται, δημιουργώντας επικίνδυνες αντιφάσεις για την έννοια της προστασίας του δημόσιου συμφέροντος. Πολύ περισσότερο όταν υπάρχουν διαθέσιμα κονδύλια από ευρωπαϊκά ταμεία για να χρηματοδοτηθούν αντισταθμιστικά μέτρα για τις βεβαιωμένες ιδιοκτησίες που υπάρχουν εντός της προστατευόμενης περιοχής. Σε διαφορετική περίπτωση, θα ανοίξει ο ασκός του Αιόλου για τις πολυτιμότερες φυσικές περιοχές της χώρας μας, επιτρέποντας σε κάθε οικοδομικό συνεταιρισμό και σε κάθε Δήμαρχο να πιέζει για αλλαγή ορίων προστατευόμενων περιοχών και για εντονότερη οικοπεδοποίηση».

Νίκος Πέτρου

Αικατερίνη Μπωντέν - Σαντοριναίου

Έφυγε πριν λίγους μήνες η Κάκια Σαντοριναίου, σύζυγος του ιδρυτή της ΕΕΠΦ, Ιάκωβου Σαντοριναίου.

Η ζωγραφική της Κάκίας ήταν γεμάτη τρυφερότητα και φωτεινά χρώματα. Πού και πού, άφηνε να φανεί και κάτι από το χιούμορ και την παιγνιώδη διάθεση που χαρακτήριζαν την προσωπικότητά της.

Είχε γεννηθεί στις 19 Φεβρουαρίου 1924, στην Κριμαία, δευτερότοκη κόρη πατέρα Ρώσου και μητέρας Αγγλο-ελληνίδας, της Μαίρης.

Το 1928, η μητέρα, τα δύο κοριτσάκια και η Πολίτισσα γιαγιά, βρέθηκαν πρόσφυγες στην Κρήτη για δέκα χρόνια. Έζησαν χάρη στα μαθήματα γαλλικών που παρέδιδε και, κυρίως στο πιάνο που έπαιζε η Μαίρη, αρχικά μπρος στις βουβές οθόνες των κινηματογράφων της εποχής και μετά ως η μόνη γυναίκα μεταξύ των τριάντα μελών της Δημοτικής Ορχήστρας Χανίων.

Στο τέλος της δεκαετίας του 30 εγκαταστάθηκαν στην Αθήνα, η Μαίρη ως καθηγήτρια πιάνου στο Ελληνικό Ωδείο της Νέας Ιωνίας, και οι κόρες της ως υπότροφοι του Διδασκαλείου Νηπιαγωγών της Καλλιθέας, στο οποίο, μεταξύ άλλων, η Σοφία Λασκαρίδου δίδασκε σχέδιο και ζωγραφική.

Με τον Ιάκωβο Σαντοριναίο γνωρίστηκαν λίγο μετά τον πόλεμο, σε μια εκδρομή του Ορειβατικού Συλλόγου. Παντρεύτηκαν λίγο μετά και έζησαν σχεδόν πενήντα χρόνια αγαπημένοι, συμμεριζόμενοι την αγάπη τους για τη φύση, τα ταξίδια, τη μουσική, τη λογοτεχνία και τις καλές τέχνες.

Η Κάκια εργάστηκε για πολλά χρόνια ως νηπιαγωγός, μεταξύ άλλων κοντά στην αδελφή της

Βαρβάρα Μπωντέν, μετά στο δικό της νηπιαγωγείο στο Ψυχικό, και αργότερα στη Γερμανία.

Όταν συνταξιοδοτήθηκε, επίστρεψε στην Ελλάδα, χωρίς να πάψει ποτέ να ζωγραφίζει, ως το τέλος της ζωής της, που την βρήκε γαλήνια, τις παραμονές της φετεινής Πρωτοχρονιάς.

Μαντώ Μπρούσκου

Η Κ. Σαντοριναίου (στο κέντρο) με τον συζυγό της Ιάκωβο (άκρη δεξιά) και τον Tenzing Norgay στην Ακρόπολη (αρχείο ΕΟΟΑ).

Βιβλιοπωλείο της ΕΕΠΦ

Ελλάδα. Η χώρα της ποικιλότητας. Νίκος Πέτρου. Δεμένο 29x29cm, 372 σελ.	€60
Διατίθεται ξεχωριστά σε ελληνική και σε αγγλική έκδοση.	(για τα μέλη €55)
Δαδιά, Νίκος Πέτρου	€12
Κερκίνη, Νίκος Πέτρου	€12
Οι πεταλούδες της Ελλάδας. Λάζαρος Παμπέρης, 768 σελ.	€85
Χρώματα του Δάσους ΡΟΔΟΠΗ, Νίκος Πέτρου - Κώστας Βιδάκης, 342 σελίδες	€60
Ορχιδέες Της Ελλάδας, Νίκος Πέτρου - Μαρία Πέτρου - Μάριος Γιαννακούλιας, 320 σελ.	€60
100 Ενδημικά φυτά της Ελλάδας, Σωτήρης Αλεξίου (ελληνικά & αγγλικά)	€20
Η Φυσική Κληρονομιά μας, Αξία - Προστασία, Πρακτικά Συνεδρίου και Λεύκωμα, 160 σελ.	€25
Φυτά σε αρχαία ελληνικά νομίσματα, Hellmut Baumann, 80 σελ., δεμένο	€20
Οι προστατευόμενες περιοχές Natura 2000 στην Ελλάδα, Γιώργος Σφήκας, 200 σελ.	€25
Οδηγοί Πρεσπών, Εταιρία Προστασίας Πρεσπών, βιβλίο + 4 χάρτες	€22
Η ζωή στις Ελληνικές Θάλασσες και τη Μεσόγειο, 248 σελ.	€22
Τα Ψάρια της Ελλάδας, Δαυίδ Δημήτρης Κουτσογιαννόπουλος	€20
Γεωλογική Κληρονομιά, Καλειδοσκόπιο, 102 σελ. + cd.	€17
Ανακαλύπτοντας την Πικροδάφνη (για μέλη της ΕΕΠΦ και δημότες Αγίου Δημητρίου ειδική τιμή €7)	€12
Περιβαλλοντική Εκπαίδευση Γένους Θηλυκού, Αντίοπη Φραντζή, Εκδ. Χρ. Δάρδανος	€12
Ecotouristic Guide of Greece, George Sfikas & Grigoris Tsounis	€10
Flowers of Greece, George Sfikas	€10
Τα πετρώματα με απλά λόγια, Γεωργία Φέρμελη - Αναστασία Κουτσουβέλη, 64 σελ.	€8
Φυτά, Γιατριά, Χαρά του νου και του κορμιού, 48 σελ.	€6
Διατηρώντας τη φύση, διατηρείς την ζωή, Βασικές έννοιες βιολογίας - οικολογίας, Μελετώ τα φυτά, Σπερματόφυτα, Μαρία Ρουσομουστακάκη, 56 σελ.	€6
Τα ψάρια του Αμβρακικού, Φώτης Περγαντής, 28 σελ.	€5
Το ποτάμι που σταμάτησε να κυλά	€5,50

Εκτός από τα βιβλία, από τα γραφεία μας μπορείτε επίσης να προμηθευτείτε μια σειρά οικολογικών προϊόντων **γραφικής ύλης** για παιδιά και μεγάλους, **ευεχτήριες κάρτες** με εξαιρετες φωτογραφίες με θέμα πουλιά, πεταλούδες, φυτά και μανιτάρια (€5), καθώς και το σήμα της Εταιρίας, με το έμβλημα της, τον **Κρητικό Αίγαγρο** (€5 απλό ή €10 σε ασήμι).

The Green Key

Η ετήσια συνάντηση των εθνικών χειριστών του προγράμματος Green Key πραγματοποιήθηκε 7 – 11 Απριλίου στην Ιαπωνία. Όπως κάθε χρονιά, έτσι και φέτος συζητήθηκαν θέματα που αφορούν στην πολιτική, αλλά και στη λειτουργία του προγράμματος, ενώ παρουσιάστηκαν καλές πρακτικές και συζητήθηκαν ιδέες που θα μπορούσαν να ενισχύσουν περαιτέρω τη δυναμική του προγράμματος.

Μετά την ολοκλήρωση της 2ης εθνικής επιτροπής κρίσεων, το σύνολο των ξενοδοχείων που υπέβαλαν αίτηση συμμετοχής ενέρχεται σε 130, από τα οποία τα 16 αποτελούν νέες συμμετοχές.

Στο πλαίσιο της πολιτικής ενίσχυσης της αναγνωρισιμότη-

τας του Green Key, συνεχίζεται η ιδιαίτερα επιτυχημένη συνεργασία της Ελληνικής Εταιρίας Προστασίας της Φύσης με την εταιρεία North Events, εκφράζοντας τους κοινούς στόχους της προβολής του «πράσινου» τουρισμού και της ενίσχυσης της ποιότητας του ελληνικού τουριστικού προϊόντος.

Βασικός στόχος του Green Key είναι η εξασφάλιση της τήρησης των κριτηρίων και η διατήρηση του υψηλού επιπέδου συμμόρφωσης για όλες τις μονάδες που συμμετέχουν στο πρόγραμμα. Για το λόγο αυτό έχουν ήδη ξεκινήσει οι επισκέψεις των

εθελοντών-επιθεωρητών και τα πρώτα αποτελέσματα είναι ιδιαίτερα ενθαρρυντικά, επιβεβαιώνοντας τις εντυπώσεις από τον έλεγχο των αιτήσεων συμμετοχής.

Τα πρώτα δεδομένα δείχνουν σημαντική αύξηση της τουριστικής κίνησης σε σύγκριση με την περσινή χρονιά, γεγονός που, σε συνδυασμό με το ολοένα και αυξανόμενο ενδιαφέρον για την περιβαλλοντικά φιλική διαχείριση, ενισχύει τις εκτιμήσεις μας για αύξηση των συμμετοχών στο πρόγραμμα την ερχόμενη χρονιά.

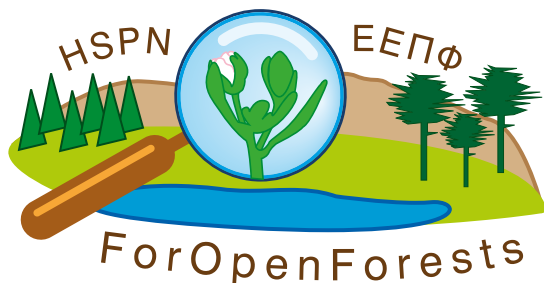
Σεραφείμ Χατζησκάκης
Υπεύθυνος Συντονισμού
Προγράμματος

Παρουσίαση του προγράμματος θα βρείτε και στον ιστοχώρο της εταιρίας μας στη διεύθυνση <http://www.eepf.gr/thegreenkey>. Τον πλήρη κατάλογο των ξενοδοχειακών μονάδων που βραβεύονται με το σήμα οικολογικής ποιότητας The Green Key μπορείτε να τον βρείτε στη διεύθυνση <http://www.eepf.gr/thegreenkey/awards>

LIFE11 NAT/GR/1014

Η υλοποίηση των δράσεων του έργου LIFE11 NAT/GR/1014 “ForOpenForests” στον Εθνικό Δρυμό Οίτης και στο Όρος Καλλίδρομο συνεχίζεται. Μετά το Μάιο, όταν έλειψαν τα χιόνια που εμπόδιζαν την πρόσβαση στα ορεινά λιβάδια της Οίτης, η εργασία στο πεδίο εντάθηκε, με συχνές επισκέψεις επιστημόνων της ομάδας του έργου, όλων των ειδικοτήτων.

Στο πλαίσιο της Δράσης Α.9, ο ορνιθολόγος Χαράλαμπος Αλιβιζάτος, συνεχίζει τις επισκέψεις του στην Ζώνη Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ) της Οίτης, για έρευνα και παρακολούθηση των πέντε ειδών της ορνιθοπανίδας που είναι στόχοι του έργου. Μέχρι στιγμής έχει καταγραφεί παρουσία Πετροπέρδικας και έχουν εντοπιστεί τα τρία είδη δρυοκολαπτών (Μαύρος, Σταχτής και Λευκονώτης) σε αρκετές θέσεις. Δεν έχει βρεθεί ο Αιγυλιός, κάτι που ίσως οφείλεται στην αδυναμία

προσέλασης των μεγαλύτερων υψομέτρων στην Οίτη κατά την αρχή της αναπαραγωγικής περιόδου. Έχουν επίσης παρατηρηθεί δύο ακόμα δρυοκολάπτες (Πράσινος και Νανοδρυοκολάπτης) και αρκετά άλλα είδη, μεταξύ τους ο Χρυσαιτός και ο Φιδαετός.

Στο πλαίσιο της Δράσης Α.11, ξεκίνησε η διερεύνηση της άποψης του τοπικού πληθυσμού και των επισκεπτών για την αξία, τα προβλήματα και την προστασία των περιοχών, μέσω συμπλήρωσης ερωτηματολογίων που έχουν συνταχθεί από την Εταιρία μας. Τα αποτελέσματα θα αξιολογηθούν και θα συνυπολογιστούν στην σύνταξη των νομικών κειμένων για την αποτελεσματικότερη προστασία των περιοχών υλοποίησης του έργου.

Στις 12 και 13 Μαΐου 2013, μέλη της ομάδας του έργου από την ΕΕΠΦ, το Πανεπιστήμιο Αθηνών και το Ινστιτούτο Με-

σογειακών Δασικών Οικοσυστημάτων επισκέφθηκαν τα εποχικά λιμνία της Οίτης και του Καλλίδρομου. Κατά την διάρκεια της επίσκεψης συγκεντρώθηκαν δείγματα νερού και εδάφους για ανάλυση στο εργαστήριο. Σε ένα από τα εποχικά λιμνία οι ερευνητές είχαν την τύχη να εντοπίσουν την ενδημική Βερόνικα της Οίτης (*Veronica oetaea**) της οποίας η ανθοφορία μόλις είχε αρχίσει.

Στις 7 Ιουνίου 2013, κατατέθηκε η Εισαγωγική Έκθεση του έργου στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Η προετοιμασία της διήρκησε δύο μήνες και συντονίστηκε από στελέχη της ΕΕΠΦ. Η Έκθεση αυτή θεωρείται πολύ σημαντική για όλα τα έργα LIFE, επειδή βάσει αυτής η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα αποφασίσει αν θα συνεχίσει την χρηματοδότησή τους. Η Εισαγωγική Έκθεση είναι η πρώτη από τις πέντε συνολικά εκθέσεις που πρέπει να υποβληθούν καθ’ όλη τη διάρκεια υλοποίησης του έργου. Τα σχόλια της ΕΕ αναμένονται το πρώτο δεκαπενθήμερο του Αυγούστου.

Στις 14 Ιουνίου 2013, πραγματοποιήθηκε στη Λαμία η πρώτη συνάντηση της Επιτροπής Ενδιαφερόμενων Μερών του έργου, η οποία λειτουργεί στο πλαίσιο της Δράσης F.2. Στη συνεδρίαση συμμετείχαν εκπρόσωποι της τοπικής αυτοδιοίκησης, συλλογικών φορέων, κτηνοτρόφων, κυνηγών και μέλη τοπικών

Η ενημερωτική πινακίδα του έργου πάνω από την Καστανιά

Χρήστος Γεωργιάδης

Το έργο συγχρηματοδοτείται από το χρηματοδοτικό μέσο LIFE της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

περιβαλλοντικών οργανώσεων. Στο πρώτο μέρος της συνάντησης πραγματοποιήθηκαν τρεις παρουσιάσεις σχετικές με το έργο από την ΕΕΠΦ, και συγκεκριμένα, από τον καθηγητή Κυριάκο Γεωργίου, τον Γιώργο Πολίτη και τον γράφοντα. Στο δεύτερο μέρος, πολλά από τα μέλη της Επιτροπής εξέφρασαν τις απόψεις τους σχετικά με τα προβλήματα και την προστασία των δύο περιοχών και έγινε γόνιμη συζήτηση.

Στις αρχές Ιουνίου παρελήφθη επίσης το αυτοκίνητο που αγόρασε η ΕΕΠΦ για το έργο. Το νέο μας Suzuki Grand Vitara έχει ήδη χρησιμοποιηθεί σε δύο εξορμήσεις.

Το τριήμερο του Αγίου Πνεύματος η ΕΕΠΦ οργάνωσε εκδρομή στην Οίτη. Οι εκδρομείς επισκέφθηκαν τα εποχικά λιμνία στα αλπικά λιβάδια την Κυριακή 23 Ιουνίου. Τους συνόδευσε ο Γεώργιος Καρέτσος, διευθυντής του ΙΜΔΟ και Αναπληρωτής Επιστημονικός Υπεύθυνος του έργου και ο γράφων. Σε ένα από τα εποχικά λιμνία οι εκδρομείς είχαν την ευκαιρία να παρακολουθήσουν την μεθοδολογία έρευνας του πληθυσμού της Βερόνικας της Οίτης και να ενημερωθούν από την ερευνήτρια Πηνελόπη Δεληπέτρου σχετικά με την χλωρίδα των εποχικών λιμνίων. Επίσης, ο Χαράλαμπος Αλιβιζάτος τους ενημέρωσε σχετικά με τις δράσεις του έργου που αφορούν στην παρακολούθηση της ορνιθοπανίδας. Την ίδια ημέρα τοποθετήθηκε και η πρώτη από τις ενημερωτικές πινακίδες του έργου που προβλέπονται στο πλαίσιο της Δράσης Ε.1. Στις πινακίδες αυτές (δύο στην Οίτη και δύο στο Καλλίδρομο) παρατίθενται γενικές πληροφορίες για το έργο.

Χρήστος Γεωργιάδης

Χρήστος Γεωργιάδης

Η ομάδα πεδίου στη λίμνη του Καλλιδρόμου (πάνω) και στην Οίτη (κάτω)

Χρήστος Γεωργιάδης

Από τη συνάντηση της Επιτροπής Ενδιαφερομένων μερών στις 14 Ιουνίου

Γιώργος Πολίτης

Γαλάζιες Σημαίες

Σε μια πανηγυρική εκδήλωση, στην ακτή Βούλα Α' (South Coast), πάνω στο κύμα, ανακοινώθηκαν το Σάββατο 25 Μαΐου οι βραβευμένες ακτές και μαρίνες για το 2013 από την Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης (ΕΕΠΦ), Εθνικό Χειριστή του Διεθνούς Προγράμματος "Γαλάζιες Σημαίες". Με 393

βραβευμένες ακτές, η Ελλάδα κατέχει και πάλι, όπως τα τελευταία χρόνια, τη 2η θέση παγκοσμίως ανάμεσα σε 49 χώρες.

Την εκδήλωση τίμησε με την παρουσία του ο Γενικός Γραμματέας Τουρισμού, κος Αναστάσιος Λιάσκος, εκπροσωπώντας την Υπουργό Τουρισμού, κα Όλγα Κεφαλογιάννη, ο οποίος απηύ-

θυνε θερμό χαιρετισμό εκφράζοντας την σημασία που αποδίδει το Υπουργείο στα προγράμματα «Γαλάζιες Σημαίες» και «Green Key» για την καλή περιβαλλοντική εικόνα της χώρας και την προώθηση του Πράσινου Τουρισμού στην Ελλάδα.

Παραβρέθηκαν, επίσης, Δήμαρχοι βραβευμένων περιοχών, ο Διοικητής του Διμεναρχείου Βούλας, καθώς και άλλοι επίσημοι και εκπρόσωποι φορέων, τονίζοντας με την παρουσία τους τη σημασία της εκδήλωσης.

Στην εκδήλωση, που αποτέλεσε το επίκεντρο της προσηχής των εκατοντάδων λούμενων, πραγματοποιήθηκαν βιω-

Γαλάζιες Σημαίες
www.eeppf.gr/blueflag
www.blueflag.org

393
Ελληνικές ακτές
και 9 μαρίνες
βραβεύονται με
τη Γαλάζια
Σημαία
το 2013

ΕΕΠΦ
Προστασία της Φύσης

ΜΑΡΙΝΕΣ

ΕΕΠΦ
Foundation for Environmental Protection

Υπουργείο Τουρισμού
Ministry of Tourism

NIVEA
SUN

Με πίστη ότι η φροντίδα τόσο του εαυτού μας, όσο και του περιβάλλοντός είναι υπόθεση που αφορά τον κάθε έναν, η **NIVEA SUN** είδε το όραμά της να συμβαδίζει με τις αξίες του προγράμματος «Γαλάζιες Σημαίες». Για αυτό, η **NIVEA SUN** στηρίζει τη συνεχή προσπάθεια της ΕΕΠΦ για τη διαφύλαξη της ποιότητας και τη σωστή διαχείριση των ακτών της χώρας μας, ώστε να είναι χώροι ασφαλείς, ευχάριστοι και έτοιμοι για διασκέδαση στον ήλιο.

Ευχαριστούμε το ξενοδοχείο **Nana Beach** υποστηρικτή του προγράμματος στην έκδοση των ενημερωτικών φυλλαδίων.

Το Πρόγραμμα απευθύνεται σε Δήμους και συνεργαζόμενους ιδιώτες φορείς που διαχειρίζονται οργανωμένες ακτές και μαρίνες σε 40 χώρες. Εθνικός χειριστής του Προγράμματος στην Ελλάδα είναι η ΕΕΠΦ. Για να απονεμηθεί η «Γαλάζια Σημαία», απαιτούνται καθαρή θάλασσα και ακτή, άρτια οργάνωση και καλές υπηρεσίες, ασφάλεια λουόμενων και επισκεπτών, περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση και προστασία της ακτής και του παράκτιου χώρου.

ΥΠΕΡΦΑΝΟΣ ΧΟΡΗΓΟΣ

OLYMPIC PARTNER

**ΕΚΡΗΞΗ ΔΡΟΣΙΑΣ
ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ!**

ματικά εκπαιδευτικά εργαστήρια με θέμα τις Γαλάζιες Σημείες, τα οποία σχεδιάστηκαν ειδικά για την εκδήλωση από τους εκπαιδευτικούς της Ελληνικής Εταιρίας Προστασίας της Φύσης. Στα εργαστήρια έπαιξαν και έμαθαν, με την καθοδήγηση εκπαιδευμένων εθελοντών, παιδιά από τα Δημοτικά Σχολεία της Βούλας, αλλά και παιδιά που ήρθαν με τους γονείς τους για να απολαύσουν την καθαρή θάλασσα και τις υπηρεσίες που προσφέρονται σε όλες τις παραλίες με Γαλάζια

Σημεία. Ακολούθησε μια ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα και χρήσιμη επίδειξη βασικών αρχών ναυαγοσωστικής και Α' βοηθειών από την Πανελλήνια Σχολή Ναυαγοσωστικής (ΠΑ.ΣΧ.ΝΑ.) που τράβηξε τα βλέμματα πολλών και ιδίως των παιδιών.

Την παράσταση, όμως, έκλεψαν οι μικροί μαθητές που παρέλασαν κρατώντας πλακάτ με το όνομα και τον αριθμό των βραβευμένων παραλιών ανά τέως Νομαρχιακή Αυτοδιοικητική περιοχή, στην πιο πρωτότυπη

μέχρι σήμερα και εμπνευσμένη ανακοίνωση Γαλάζιων Σημείων! Την εμφύχωση ανέλαβε ο Ευτύχης Μπλέτσας με τη γεμάτη ζωτικότητα συμμετοχή του.

Υπερήφανος χορηγός των Γαλάζιων Σημείων είναι και για το 2013 η NIVEA SUN, η οποία φρόντισε για την προστασία των παιδιών κάτω απ' τον ήλιο. Υποστηρικτής της εκδήλωσης ήταν η ακτή Βούλα Α (South Coast), ενώ χορηγός επικοινωνίας ο σταθμός Ρυθμός 94,9 FM, που διέδωσε το μήνυμα των Γαλάζιων Σημείων σε ολοήμερο live με τη συμμετοχή επωνύμων προσωπικοτήτων.

Η Διεθνής Επιτροπή βράβευσε φέτος 3.103 ακτές και 626 μαρίνες σε όλο τον κόσμο. Γίνεται προσπάθεια, σε συνεργασία με αρμόδιους κρατικούς φορείς, να αυξηθεί ο αριθμός των ελληνικών βραβευμένων μαρινών. Όπως κάθε χρόνο, έτσι και φέτος όλες οι ακτές και οι μαρίνες θα παρακολουθούνται σε όλη τη διάρκεια του καλοκαιριού για την πλήρη τήρηση των κριτηρίων του Προγράμματος.

Δαρεία-Νεφέλη Βουρδουμιά
 Υπεύθυνη Συντονισμού Δικτύου

Οι Γαλάζιες Σημαίες στο Δήμο Χανίων

Ο Δήμαρχος Χανίων, κος Μανώλης Σκουλάκης, προσκάλεσε στις αρχές Ιουνίου το Γενικό Γραμματέα της Εταιρίας, Δεωνίδα Κόλλα, σε συνάντηση συνεργασίας και παρουσίαση του Προγράμματος «Γαλάζιες Σημαίες» στους διαχειριστές ξενοδοχείων και άλλους φορείς του Δήμου. Στην πρωτοβουλία αυτή βοήθησε ο εθελοντής επιθεωρητής των βραβευμένων ακτών του Δήμου και μέλος της ΕΕΠΦ, Βαγγέλης Ρούσος.

Κατά τις προκαταρκτικές συναντήσεις με το Δήμαρχο και τους αρμόδιους συνεργάτες του, αναφέρθηκαν οι βασικές αρχές και προϋποθέσεις για τη βράβευση ακτών με τη Γαλάζια Σημαία, καθώς και τα άμεσα οφέλη για τους κατά τόπους διαχειριστές και τον ίδιο το Δήμο από την επέκταση του Προγράμματος και σε άλλες από τις σήμερα βραβευμένες ακτές. Ο κος Σκουλάκης έπιασε αμέσως το νόημα και αποφάσισε να θέσει ως βασικό στόχο την προσπάθεια προώθησης της συμμετοχής όλων των

ακτών του Δήμου στις «Γαλάζιες Σημαίες».

Αυτό διατυπώθηκε σαφώς στις κοινές συνεντεύξεις που δόθηκαν, αλλά και επαναλήφθηκε από τον ίδιο το Δήμαρχο στον χαιρετισμό του κατά την εσπερίδα που οργανώθηκε στο Δημαρχείο, το απόγευμα του Σαββάτου 8 Ιουνίου, για την παρουσίαση της Εταιρίας και των Προγραμμάτων της, που προωθούν τον τουρισμό σε ακτές και ξενοδοχεία με περιβαλλοντική διαχείριση. Ο Λ. Κόλλας, μετά την παρουσίασή του, απάντησε στα ερωτήματα που τέθηκαν από παρισταμένους.

Το γεγονός έτυχε ευρείας δημοσιότητας στον τοπικό τύπο και τα ΜΜΕ.

Συμφωνήθηκε να επαναληφθεί στα Χανιά η εκδήλωση στα τέλη Σεπτεμβρίου, με λεπτομερή παρουσίαση των δύο Προγραμμάτων από τους υπεύθυνους συντονιστές, Δαρεία-Νεφέλη Βουρδουμπά και Σεραφείμ Χατζησκάκη που θα προσκληθούν ειδικώς για αυτό το σκοπό. Ήδη η Ένω-

ση Ξενοδόχων Χανίων έχει ενδιαφερθεί για κοινή διοργάνωση της εκδήλωσης.

Θεωρούμε άκρως επαινετή και άξια μίμησης την πρωτοβουλία αυτή του Δήμου Χανίων.

Δαρεία-Νεφέλη Βουρδουμπά

«Γαλάζιες Σημαίες» και «Green Key» Συνεργασία με το Υπουργείο Τουρισμού

Κατά την ενημερωτική συνάντηση των στελεχών μας, υπεύθυνων συντονισμού των Γαλάζιων Σημαιών και του Green Key, παρουσία και του Γ.Γ. Λ. Κόλλα, στο γραφείο του Γενικού Γραμματέα Τουρισμού, κ. Τάσου Διάσκου, ως εκπροσώπου της Υπουργού κας Όλγας Κεφαλογιάννη, αποφασίστηκε να αναληφθεί κοινή προσπάθεια επέκτασης του θεσμού των Γαλάζιων Σημαιών σε όλη την Ελληνική ακτογραμμή, με απώτερο στόχο η χώρα μας να καταλάβει, σε βάθος χρόνου και όπως της αξίζει, την πρώτη θέση παγκοσμίως σε αριθμό βραβευμένων ακτών.

Συζητήθηκε, επίσης, η από κοινού προώθηση του Προγράμματος Green Key και στην ενδοχώρα, εφόσον τα δύο αυτά προγράμματα θεωρούνται πλέον από το Υπουργείο βασικοί παράγοντες υποστήριξης της καμπάνιας του για τον «Πράσινο Τουρισμό».

Ήδη υποβλήθηκε στον κ. Γενικό Γραμματέα Τουρισμού σχετικό υπόμνημα, στο οποίο περιλαμβάνονται όλοι οι στόχοι που προτείνει η Εταιρία σε αυτή την κατεύθυνση. Το υπόμνημα έχει γίνει κατ' αρχήν δεκτό και αναμένεται η επίσημη αποδοχή του για την εκκίνηση των προβλεπόμενων σχετικών ενεργειών.

Έγινε εξάλλου αποδεκτή η πρόταση της Εταιρίας να χρησιμοποιεί το λογότυπο του Τουρισμού σε όλα τα έντυπα των δύο υπόψη Προγραμμάτων. Είναι η πρώτη φορά, στα 17 χρόνια λειτουργίας των Γαλάζιων Σημαιών στην Ελλάδα, που η ηγεσία του Υπουργείου αναγνωρίζει έμπρακτα τη σημασία των Προγραμμάτων αυτών.

«Άλλοι πετούν, άλλοι πεινούν»

Φύση χωρίς Σκουπίδια

Μαθητές δρουν και δημιουργούν, εμπνευσμένοι από το «Φύση Χωρίς Σκουπίδια»

Το Πρόγραμμα «Φύση χωρίς Σκουπίδια» της Ελληνικής Εταιρίας Προστασίας της Φύσης έχει ως στόχο την ευαισθητοποίηση

και περιβαλλοντική εκπαίδευση μαθητών, νέων και ενηλίκων γύρω από την αειφορία, τη διαχείριση των φυσικών πόρων και τη μείωση των αποβλήτων. Η ευαισθητοποίηση για το Περιβάλλον, η συνεργασία, η εθελοντική προσφορά, η κοινή δράση εθελοντών, Φορέων και Αρχών είναι οι βασικοί πυλώνες του «Φύση χωρίς Σκουπίδια». Από το 2006, μετά από έγκριση του Υπουργείου Παιδείας δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων με Υπουργική Απόφαση, το «Φύση χωρίς Σκουπίδια» αποτελεί Εθνικό Θεματικό Δίκτυο, με Συντονιστικό Φορέα την ΕΕΙΠΦ σε συνεργασία με τη Διεύθυνση Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Ν. Ρεθύμνης.

Στους Εκπαιδευτικούς που συμμετέχουν στο Δίκτυο, οργανώνουν και εκπαιδεύουν τις εθελοντικές ομάδες, διανέμεται κάθε χρόνο δωρεάν εκπαιδευτικό και εποπτικό υλικό που έχει παραχθεί με αφιλοκερδή προσφορά επιστημόνων και ειδικών ερευνητών και εκτυπώνεται με την οικονομική στήριξη του χορηγού. Τους δίδονται επίσης προτάσεις και ιδέες για δράσεις και οργανώνονται Σεμινάρια με εισηγήσεις και βιωματικά εργαστήρια, που τους βοηθούν να εκπαιδεύσουν στη συνέχεια τους μαθητές, τους αυριανούς πολίτες της Ελλάδας και να ευαισθητοποιήσουν την τοπική κοινωνία.

Οι βασικές θεματικές ενότητες στις οποίες επικεντρώνονται οι Εθελοντικές Ομάδες είναι:

- Δράσεις ευαισθητοποίησης της σχολικής κοινότητας και της τοπικής κοινωνίας σε σχέση με τη σωστή διαχείριση και τη μείωση της σπατάλης των φυσικών πόρων (δημιουργία και διανομή φυλλαδίων, καμπάνιες με θεα-

τρικά και άλλα δρώμενα με θέμα τα στερεά και υγρά απόβλητα και το περιβάλλον, κ.ά.).

- Εντοπισμός, υιοθεσία, καθαρισμός φυσικού χώρου που επιβαρύνεται με απορρίμματα.

- Δράσεις για την απομάκρυνση των σκουπιδιών από τις περιοχές ανεξέλεγκτης ρίψης, με τη συνεργασία της Τοπικής Αυτοδιοίκησης.

- Δράσεις για την προστασία του χώρου (τοποθέτηση πινακίδων, παραγωγή εντύπων ευαισθητοποίησης και διανομή τους στο σχολείο και στην τοπική κοινωνία, κ.ά.).

- Κομποστοποίηση: παραγωγή λιπάσματος από οργανικά απορρίμματα.

- Επαναχρησιμοποίηση υλικών: Κατασκευές και δημιουργίες από ανακυκλώσιμα / «άχρηστα» υλικά.

- «Άλλοι πετούν, άλλοι πεινούν». Έμφαση στις ανθρώπινες αξίες και το περιβάλλον. Ανάληψη πρωτοβουλιών σε σχέση με το δικαίωμα όλων των παιδιών στην εκπαίδευση, στην υγεία, στην αξιοπρεπή διαβίωση.

Και για να πάρουμε μια ιδέα, δείτε τι έκαναν στο πλαίσιο του «Φύση Χωρίς Σκουπίδια» οι μαθητές της Εθελοντικής Ομάδας του Γυμνασίου Αλιβερίου, με την καθοδήγηση των δασκάλων τους Γλάρου Κονδυλία και Μακρίδου Χριστίνα, κατά τη σχολική χρονιά 2012:

1. Επισκεφτήκαμε τη χωματερή Αλιβερίου και στη συνέχεια καλέσαμε στο σχολείο τον υπεύθυνο καθαριότητας του Δήμου Κύμης-Αλιβερίου κο Παπά, ο οποίος απάντησε στα ερωτήματά μας σχετικά με τη διαχείριση απορριμμάτων στο Δήμο μας.

2. Καλέσαμε το Δημοτικό Σύμ-

βουλο του Δήμου Κύμης-Αλιβερίου κο Ντόβολη Βασιλείο, υπεύθυνο για την εφαρμογή προγράμματος Ανακύκλωσης στο δήμο μας, να μας ενημερώσει για τις ενέργειες που είχαν γίνει από το Δήμο.

3. Στη διασταύρωση κεντρικής και περιφερειακής οδού Αλιβερίου πραγματοποιήσαμε δράση με θέμα: «ΕΥΒΟΙΑ ΚΑΘΑΡΗ». Στόχος μας ήταν να σταματήσουμε να βλέπουμε πεταμένα μπουκάλια νερού και άλλα απορρίμματα στις άκρες των δρόμων. Στο πλαίσιο της δράσης μας γράψαμε το σύνθημα: «στον κάδο, όχι στο δρόμο» σε 200 σακούλες απορριμμάτων και τις μοιράσαμε στα διερχόμενα αυτοκίνητα προτρέποντας τους ταξιδιώτες που έρχονται στην περιοχή μας να περάσουν τις ημέρες του Πάσχα, αλλά και πολλούς ντόπιους που έτυχε να περάσουν από το σημείο που στεκόμασταν, να μην πετάνε τα σκουπίδια τους έξω από το αυτοκίνητο αλλά να τα τοποθετούν σε σακούλες και να τα ρίχνουν σε κάδους απορριμμάτων.

4. Δεκαοκτώ μαθητές της Ομάδας Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης του Γυμνασίου Αλιβερίου με τη σύμφωνη γνώμη των γονέων τους συμμετείχαν στη δράση για τον καθαρισμό των ακτών του Αλιβερίου που συντόνιζε ο Δήμος Κύμης-Αλιβερίου. Πιστοίοι στο σύνθημά μας «ΕΥΒΟΙΑ ΚΑΘΑΡΗ» συγκεντρώσαμε όσα απορρίμματα προλάβαμε στις δύο μόνο ώρες που μας διατέθηκαν από τη διεύθυνση του σχολείου για το σκοπό αυτό. Παρατηρήσαμε ότι ο κύριος όγκος των απορριμμάτων ήταν πλαστι-

κά και γόπες τσιγάρων.

5. Συγκεντρώσαμε εκατοντάδες πλαστικά καπάκια εμφιαλωμένων νερών και τα αποστείλαμε, με χορηγία του Σωματείου Εργαζομένων ΒΙΟΜΕΚ, στο Σύλλογο Παραπληγικών & Κινητικά Αναπήρων Ν. Πέλλας, που εδρεύει στα Γιαννιτσά, με σκοπό την παράδοσή τους σε Εταιρεία Ανακύκλωσης, η οποία αντί για χρήματα τους αγοράζει ηλεκτρονικά αμαξίδια και διάφορα άλλα ορθοπαιδικά είδη για ανθρώπους που τα έχουν ανάγκη. Με την συλλογή 10.000 πλαστικών καπακιών - περιπου τρεις με τέσσερις τόνοι καπάκια - ένα αναπηρικό καρότσι εντελώς δωρεάν θα δοθεί σε κάποιον που το έχει ανάγκη.

Ανάλογες δράσεις έγιναν σε όλα τα σχολεία που συμμετέχουν στο Δίκτυο. Για παράδειγμα, με ταξίδι άλλων, οι μαθητές του Δημοτικού Σχολείου Χέρσου «διαδηλώσαν» υπέρ της μείωσης των απορριμμάτων και ζωγράρισαν παλιά γυάλινα αντικείμε-

να για να μην τα πετάξουν στα σκουπίδια. Οι μαθητές του Δημοτικού Σχολείου Κάμπου καθάρισαν μια παραλία και σ' αυτήν την καθαρή πλέον παραλία έπαιξαν διάφορα παιχνίδια με τις δασκάλες τους και χάρηκαν την ομορφιά της απaráμιλλης ελληνικής φύσης. Το 2ο Γυμνάσιο Κιλκίς καμαρώνει για τις καλαίσθητες βάσεις για μολυβοθήκες και για γλαστράκια που δημιουργήσε από παλιά κονσερβοκούτια και χαρτιά.

Οι πληροφορίες για τις νέες δράσεις των ομάδων σε όλη την Ελλάδα, το 2013, άρχισαν να φτάνουν με το κλείσιμο της σχολικής χρονιάς.

Οι μαθητές δρουν, δημιουργούν, εμπνευσμένοι από το «Φύση Χωρίς Σκουπίδια». Η Ελληνική Εταιρεία Προστασίας της Φύσης συνεχίζει να βάζει το λιθαράκι της στην ευαισθητοποίηση των παιδιών και των νέων της Ελλάδας.

Μαρία Ρουσομουστακάκη

Στόχος του Δικτύου «Φύση χωρίς σκουπίδια» είναι η ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης για την καλύτερη διαχείριση των απορριμμάτων και για τη διατήρηση ενός καθαρού και πολιτισμένου περιβάλλοντος. Χορηγός του Δικτύου και της δράσης είναι η **ALPHA BANK**, την οποία ευχαριστούμε θερμά.

ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΑ ΣΧΟΛΕΙΑ

Δράσεις από το Νηπιαγωγείο Κερίου, στο πλαίσιο του Δικτύου ΠΕ «Οικολογικά Σχολεία

Το σχολείο μας συμμετέχει για δεύτερη σχολική χρονιά στο Δίκτυο ΠΕ «Οικολογικά Σχολεία» της ΕΕΠΦ με θέμα «Τα Απορρίμματα» με τις παρακάτω δραστηριότητες:

■ Ανακύκλωση υλικών: ανακυκλώσαμε χαρτί, μαζέψαμε μπαταρίες, καμένες ηλεκτρικές συσκευές, λαμπτήρες, ρούχα μεταχειρισμένα για αυτούς που τα έχουν ανάγκη, φλούδες από τα φρούτα μας για τον κάδο του κομποστό, πλαστικό, γυαλί, αλουμίνιο για τον μπλε κάδο.

■ Κατά τη διάρκεια της χρονιάς και σε διαφορετικές θεματικές ενότητες τα παιδιά έφτιαξαν μολυβοθήκες από στρογγυλά κουτιά που ήταν για πέταμα, φαναράκια από γυάλινα βαζάκια για τα Χριστούγεννα και το Πάσχα, κούκλες για το κουκλοθέατρο από εφημερίδες και ρολά σελοφάν, μενταγιόν για τη παγκόσμια ημέρα βιβλίου κ.α

■ Για την 5η Ιουνίου, Παγκόσμια Ημέρα Περιβάλλοντος, τα παιδιά βγάλανε το μήνυμα «ΟΧΙ ΣΚΟΥΠΙΔΙΑ ΣΤΗ ΘΑΛΑΣΣΑ, ΜΟΝΟ ΣΤΗΝ ΑΝΑΚΥΚΛΩΣΗ», το οποίο και δημοσιεύσαμε στο τοπικό τύπο.

■ Η καλοκαιρινή μας γιορτή ήταν αφιερωμένη στην προστασία της θάλασσας!

■ Από το 2000 είμαστε μέλη της παιδικής Helmera. Έτσι λοιπόν στο τέλος Μάη επισκεφτήκαμε τη Λίμνη Κερίου μαζέψαμε τα λίγα σκουπίδια που υπήρχαν (μια και ο τουρισμός είχε ξεκινήσει), τοποθετήσαμε ταμπέλα με οικολογικό μήνυμα, καταγράψαμε τα σκουπίδια, μοιράσαμε έντυπο υλικό και δημοσιοποιήσαμε στο τοπικό τύπο τις δραστηριότητες μας.

■ Σε συνεργασία με τον Δήμο Ζακύνθου και την ΔΕΥΑΖ επισκέφτηκε το νησί μας τον Μάρτη, με αφορμή την Παγκόσμια Ημέρα Νερού, το Παιδικό Μουσείο. Έτσι μας δόθηκε η ευκαιρία να πειραματιστούμε με το νερό, να προβληματιστούμε για

τη ρύπανση, να δούμε τον κύκλο του νερού, αλλά και να δώσουμε τα δικά μας συνθήματα.

■ Συνεχίσαμε την κομποστοποίηση για δεύτερη χρονιά και μέσα Μάη με τη βοήθεια του συλλόγου γονέων ανοίξαμε τον κάδο του κομποστό, ρίξαμε αρκετό λίπασμα στο κήπο μας και το υπόλοιπο το πήραν τα παιδιά στο σπίτι τους μέσα σε μια χάρτινη σακούλα που είχαν ζωγραφίσει ειδικά για αυτό!

■ Τέλος συνεργαστήκαμε με το WWF και στις 20 Μαρτίου συμμετείχαμε στο πρόγραμμα «η ώρα της γης», διαβάζοντας σχετικές ιστορίες για τη προστασία της γης, ζωγραφίζοντας τις σκέψεις μας και τις προτάσεις μας.

■ Καθαρισμός της θάλασσας από πετρελαιοκηλίδα: Γεμίσαμε ένα μπολ με νερό και πέντρες και χρησιμοποιώντας το για το πείραμα «επιπλέον -βυθίζονται», ρίξαμε λίγο λάδι και διαπιστώσαμε πόσο λερώνεται η θαλασσίτσα μας από αυτά που ρίχνουν τα πλοία. Προσπαθήσαμε στη συνέχεια με βαμβάκι να τραβήξουμε το λάδι αλλά ήταν δύσκολο και δεν τα καταφέραμε καλά.

Αλεξάνδρα Κατσαΐτου

*Νηπιαγωγός Προϊστάμενη του
Μονοθέσιου Νηπιαγωγείου Κερίου*

Τα «Οικολογικά Σχολεία» είναι ένα Δίκτυο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στο οποίο συμμετέχουν σχολεία όλων των βαθμίδων από όλη την Ελλάδα, και έχει στόχο την εξοικείωση των μαθητών και μαθητριών, αυριανών πολιτών, με περιβαλλοντικά προβλήματα και τη διαμόρφωση θετικής στάσης για την αντιμετώπισή τους. Είναι μάλιστα το μεγαλύτερο Δίκτυο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης και αριθμεί περισσότερες από 50 χώρες, 5.000 τοπικά διαμερίσματα, 35.000 σχολεία (από τα οποία περισσότερα από 10.000 είναι βραβευμένα), 600.000 εκπαιδευτικούς και περισσότερους από 10.000.000 μαθητές ανά τον κόσμο. Ευχαριστούμε θερμά το John S. Fafalios Foundation, υποστηρικτή του δικτύου.

Οι Πράσινες Γωνιές της Γειτονιάς μου

Το χρονικό του πανελληνίου μαθητικού διαγωνισμού κατασκευής ξύλινων φωλιές για πουλιά «Μιχάλης Παπαδάκης»

Στο πλαίσιο του προγράμματος «Οι Πράσινες Γωνιές της Γειτονιάς μου», σε συνεργασία με την Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία και με τη στήριξη του Δήμου Γαλατσίου η περιβαλλοντική ομάδα του 2^{ου} ΕΠΑΛ Γαλατσίου διοργάνωσε και φέτος τον «16^ο Πανελλήνιο Μαθητικό Διαγωνισμό Κατασκευής Ξύλινης Φωλιάς για Πουλιά» ο οποίος απευθύνθηκε σε όλους τους μαθητές και μαθήτριες των Νηπιαγωγείων, Δημοτικών, Γυμνασίων, Γενικών Λυκείων, Επαγγελματικών Λυκείων, ΕΠΑΣ και Σχολείων Δεύτερης Ευκαιρίας της χώρας μας.

Ο διαγωνισμός μέχρι σήμερα δείχνει να έχει αγγίξει τις καρδιές αρκετών μαθητών και μαθητριών και αυτό αποδεικνύεται από τη συμμετοχή τους που κάθε χρόνο αυξάνεται.

Για πρώτη φορά ο διαγωνισμός ξεκίνησε το 1998 στο 3ο ΤΕΕ Αθηνών από την περιβαλλοντική ομάδα των μαθητών και μαθητριών του σχολείου και τους εκπαιδευτικούς: 1. Αναγνωστόπουλο Παναγιώτη, 2. Κερασιώτη Σεραφείμ, 3. Παπαδάκη Μιχαήλ

Οι «Πράσινες Γωνιές της Γειτονιάς μου» είναι Δίκτυο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στο οποίο συμμετέχουν σχολεία όλων των βαθμίδων από όλη την Ελλάδα, τα οποία καλούνται να γνωρίσουν και να υιοθετήσουν τις μικρές ή μεγάλες πράσινες γωνιές, καταφύγια ζωής, που βρίσκονται μέσα στις πόλεις.

και 4. Χούσο Γεώργιο, όπου συνεχίστηκε μέχρι το 2002. Έκτοτε ο διαγωνισμός συνεχίζεται στο 2ο ΤΕΕ Γαλατσίου -σημερινό 2ο ΕΠΑΛ Γαλατσίου- συνεχώς και ανελλιπώς κάθε χρόνο μέχρι σήμερα.

Στόχος του προγράμματος ήταν και είναι η ευαισθητοποίηση των μαθητών και μαθητριών των Δημοτικών, των Γυμνασίων, των Γενικών και Επαγγελματικών Λυκείων, των ΕΠΑΣ και Σχολείων Δεύτερης Ευκαιρίας της χώρας μας, στο θέμα της προστασίας της αστικής και άγριας ορνιθοπανίδας, της αύξησης της βιοποικιλότητας και αυτό το πετυχαίνουμε εν μέρει με την κατασκευή ξύλινων φωλιών που τοποθετούνται σε διάφορα άλση των πόλεων.

Συνολικά τα δεκαέξι χρόνια που πέρασαν έχουν συμμετάσχει στους διαγωνισμούς περίπου 3.000 μαθητές και μαθήτριες από 800 σχολεία όλων των βαθμίδων.

Στο φετινό διαγωνισμό συμμετείχαν ενενήντα έξι (96) πρωτότυπες τεχνητές φωλιές, από σαράντα οκτώ (48) σχολικές μονάδες, τις οποίες κατασκεύασαν

διακόσιοι εβδομήντα οκτώ (278) μαθητές και μαθήτριες όλων των βαθμίδων της εκπαίδευσης.

Οι πιο ανθεκτικές και σταθερές κατασκευές θα τοποθετηθούν σε διάφορα δάση και άλση της χώρας μας και ειδικά του τελευταίου διαγωνισμού θα τοποθετηθούν στο πάρκο περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης «Αντώνη Τρίτση» στο Ίλιον και στο Άλσος Βεΐκου στο Γαλάτσι σε συνεργασία των μαθητών και εκπαιδευτικών του 2ου ΕΠΑΛ Γαλατσίου και των μελών της Ελληνικής Ορνιθολογικής Εταιρείας τα οποία εργάζονται ακούραστα στο Πάρκο όλη τη χρονιά διδάσκοντας περιβαλλοντική αγωγή στους μαθητές των επισκεπτόμενων σχολείων.

*Κερασιώτης Σεραφείμ
Διευθυντής 2ου ΕΠΑΛ Γαλατσίου*

Νέοι Δημοσιογράφοι για το περιβάλλον

Δράσεις από το 2ο Γυμνάσιο Πύργου «Παρέμβαση στο χώρο και το χρόνο»

Η ομάδα μας αποτελείται από 39 μαθητές /τριες από τη β' και γ' γυμνασίου.

Το θέμα μας ήταν να γνωρίσουμε την πόλη μας ξεκινώντας από στοιχεία που αφορούσαν στην ιστορία της. Μάθαμε για την εξαγωγή σταφίδας από το λιμάνι μας το Κατάκολο, που ήταν και η αφορμή να έχουμε τη δεύτερη σιδηροδρομική γραμμή στην Ελλάδα.

Περιηγηθήκαμε με τη συνοδεία των καθηγητριών μας στα σοκάκια της πόλης, φωτογραφήσαμε, καταγράψαμε, προσέξαμε λεπτομέρειες που ποτέ δεν είχαμε δει, πήραμε συνεντεύξεις, νοιώσαμε σαν πραγματικούς δημοσιογράφοι της φύσης.

Στην πόλη μας ο σπουδαίος Γερμανός αρχιτέκτονας Τσίλερ έχτισε την Παλιά Αγορά που τώρα έχει ανακαινιστεί και προορίζεται να λειτουργήσει σαν μουσείο. Επίσης στο δημοτικό θέατρο Απόλλων που έχτισε ο Συλλαϊδόπουλος δίνονταν θεατρικές παραστάσεις και γίνονταν διάφορα πολιτιστικά δρώμενα. Κάποια παλιά εργοστάσια επε-

ξεργασίας ντομάτας και τσιγάρων δυστυχώς είναι σήμερα μόνο εγκαταλελειμμένα κτίρια.

Επίσης έχουμε τη δεύτερη αρχαιότερη εφημερίδα στην Ελλάδα, την «Πατρίς».

Συνειδητοποιήσαμε πως μας λείπει το πράσινο, πως τα σκουπίδια και τα διάφορα γκράφτι που δεν έχουν σχέση χαλούν την εικόνα παλιών αρχοντικών και καταλάβαμε ότι ξεκινώντας με απλές πρακτικές από εμάς τους ίδιους μπορούμε να παρέμβουμε θετικά στον περιβάλλοντα χώρο μας και να τον βελτιώσουμε.

Μάθαμε πράγματα για τη σταφίδα από τον Διευθυντή της Ένωσης Γεωργικών Συνεταιρισμών κο Σπύρο Γιακουμέλο που μας επισκέφθηκε στο σχολείο μας, καθώς και στοιχεία για τον τρόπο ζωής και για τους πνευματικούς ανθρώπους από την συγγραφέα και πρόεδρο του συλλόγου εν Αθήναις Πυργίων κα Ζωή Σπυροπούλου με την οποία συζητήσαμε στη βιβλιοθήκη του σχολείου μας. Πόσους σπουδαίους ποιητές, θεατρικούς συγγραφείς έχουμε, όπως Παυλόπουλος, Σινόπουλος, Μάτεσις, Τσικληρόπουλος, συνθέτες όπως Ηλίας Ανδριόπουλος κ.ά.

Το αποκορύφωμα των προσπαθειών μας ήταν η επίσκεψή μας στο ΚΠΕ Έδεσσας όπου παρακολουθήσαμε πρόγραμμα και συμμετείχαμε σε παιχνίδι κρυμμένου θησαυρού όπου βγήκαμε και νικητές, επισκεφθήκαμε τους καταρράκτες, συνθέσαμε δικό μας τραγούδι,

επισκεφθήκαμε τη Φλώρινα, την Καστοριά, τον λιμναίο οικισμό Διοπηλιό και τα Γιάννενα, και πάντα καταγράφαμε και συγκρίναμε την πόλη μας με τις πόλεις που επισκεφθήκαμε.

Η παρουσίαση του προγράμματός μας έγινε στον προαύλιο χώρο του σχολείου μας την Τετάρτη 19 Ιουνίου, μέσα από δύο θεατρικά σκέτς που τα έγραψαν και πρωταγωνιστούσαν παιδιά από την ομάδα μας. Σε συνεργασία με το πολιτιστικό πρόγραμμα του σχολείου μας κάναμε αναπαράσταση παραδοσιακού γάμου με τραγούδια και παραδοσιακή ορχήστρα την οποία παρακολούθησαν 600 άτομα.

Ήταν μια ξεχωριστή εμπειρία όλη η χρονιά. Ευχαριστούμε τις υπεύθυνες καθηγήτριές μας Κωστής Δηλήρη Αρετή και Σακκά Κωτούλα, τον διευθυντή μας κο Γιώργο Φωτεινόπουλο, το σύλλογο καθηγητών και το σύλλογο γονέων που ήταν αρωγοί στην προσπάθειά μας σε όλη τη διάρκεια του προγράμματος. Επίσης την ΕΕΠΦ για το υλικό και την συνεργασία.

Μας δόθηκε η ευκαιρία να διδαχτούμε πολλά πράγματα, να αλλάξουμε ριζικά τον τρόπο σκέψης μας.

Το σλόγκαν της ομάδας μας είναι ότι «ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥΜΕ ΣΑΝ ΟΜΑΔΑ ΚΑΙ ΟΧΙ ΣΑΝ ΜΟΝΑΔΑ», γιατί διαπιστώσαμε ότι όλοι μαζί μπορούμε περισσότερα και ΚΑΛΥΤΕΡΑ.

**Η Περιβαλλοντική Ομάδα του
2ου Γυμνασίου Πύργου
με Υπ. Συντονίστρια του Δικτύου
την κα Κωτούλα Σακκά**

Το Δίκτυο απευθύνεται σε Γυμνάσια και Λύκεια, όπου ομάδες μαθητών, σε συνεργασία με άλλα σχολεία στην Ελλάδα, όσο και σ' άλλες Ευρωπαϊκές χώρες, χειρίζονται ως δημοσιογράφοι κάποιο κοινό πρόβλημα του περιβάλλοντος, με εργαλείο επικοινωνίας το Internet.

Σεμινάριο στην Πάρνηθα

Το Σάββατο 14 Απριλίου 2013 πραγματοποιήθηκε με επιτυχία στην Πάρνηθα ημερίδα του δικτύου «Μαθαίνω για τα δάση» με θέμα «Δραστηριότητες πεδίου στον Εθνικό Δρυμό Πάρνηθας». Τόπος συνάντησης το μετρό Χαλανδρίου απ' όπου ξεκινήσαμε 50 εκπαιδευτικοί όλων των βαθμίδων. Μαζί και η συντονιστική επιτροπή του Δικτύου, η Σχολική Σύμβουλος της 51ης Περιφέρειας Προσχολικής Αγωγής και Σοφία Περδικάρη καθώς και οι Υπεύθυνοι Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης της Β' Διεύθυνσης Αθήνας Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας κος Δημήτρης Γκότζος και κα Βαρβάρα Πετρίδου.

Στόχος της ημερίδας ήταν η γνωριμία με έναν εθνικό δρυμό καθώς και ο σχεδιασμός και η υλοποίηση μιας οργανωμένης περιβαλλοντικής εξόρμησης των εκπαιδευτικών με την τάξη τους για δραστηριότητες πεδίου στο δάσος.

Ξεκινώντας για την Πάρνηθα ο εμπειρότατος κος Θεμιστοκλής Σμπαρούνης, Βιολόγος, Οικολόγος μέλος της Παιδαγωγικής Ομάδας του ΚΠΕ Αργυρούπολης, μας έκανε μια εμπειριστατωμένη και ενδιαφέρουσα ενημέρωση για την ιστορία, τη βιοποικιλότητα και τους κινδύνους του Εθνικού Δρυμού.

Φτάνοντας στο χώρο του τελεφερίκ επισκεφθήκαμε το Μικρό Μουσείο της Πάρνηθας. Εκεί μπορεί κανείς να μάθει χρήσιμα πράγματα για το Δρυ-

ΜΑΘΑΙΝΩ ΓΙΑ ΤΑ ΔΑΣΗ

μό, όπως το ότι φιλοξενεί σημαντικό ποσοστό ειδών χλωρίδας, πτηνών και θηλαστικών της Ελλάδας. Στη συνέχεια ανεβήκαμε με το τελεφερίκ στο Μοντ Parnes και έπειτα κατευθυνθήκαμε στο Πάρκο των Ψυχών, το οποίο δημιουργήθηκε το 2012 απέναντι από το πρώην Σανατόριο και μετέπειτα ξενοδοχείο Ξενία. Εκεί μας περίμενε ο κος Παναγιώτης Σταθόπουλος, πρώην Υπεύθυνος του ΚΠΕ Κρεσσένων και οι εκπαιδευτικοί μαζί του πήραν μέρος σε πολλές πετυχημένες δραστηριότητες πεδίου τις οποίες μπορούν να υλοποιήσουν στην τάξη τους. Ο κος Θεμιστο-

κλής Σμπαρούνης μας μίλησε για τα αντιδιαβρωτικά έργα που έγιναν στην καμένη περιοχή (κορμοδέματα, κλαδοπλέγματα).

Λίγο πριν το καταφύγιο σταματήσαμε για να κάνουμε την πεζοπορία μας στο Εθνικό Μονοπάτι 22 που συνδέει την Πάρνηθα με τον Παρνασσό. Φυσικά δεν πήγαμε μέχρι τον Παρνασσό αλλά αρκεστήκαμε να περπατήσουμε μέχρι το φυλάκιο εθελοντών δασοπροστασίας (ΕΔΑΣΑ), μικρό κτίσμα πάνω σε ξύλινη πλατφόρμα. Στην επιστροφή κάναμε μια μικρή παράκαμψη και πήγαμε στην πηγή Σκίπιζα, μια από τις δεκάδες

Το «Μαθαίνω για τα Δάση» είναι ένα Διεθνές Δίκτυο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, που έχει στόχο να ενθαρρύνει σχολεία και εκπαιδευτικούς, ώστε να συμπεριλάβουν τα δάση στις εκπαιδευτικές τους δραστηριότητες, να τα πλησιάσουν οι μαθητές και να μάθουν από αυτά. Χορηγός του Δικτύου είναι το **ΙΔΡΥΜΑ ΛΕΒΕΝΤΗ**, το οποίο και ευχαριστούμε θερμά για την υποστήριξή του.

πηγές του βουνού, με άφθονο κρύο νερό. Το μονοπάτι περνάει και μέσα από καμένες περιοχές και έτσι η εναλλαγή συναισθημάτων ήταν έντονη. Οδηγοί στη μία ομάδα εκπαιδευτικών ο ακούρατος Θεμιστοκλής Σμπαρούνης και στη δεύτερη η εκπαιδευτι-

κός κα Δάφνη Γαβρίλη.

Μετά από τόση πεζοπορία αξίζαμε ένα γεύμα στο καταφύγιο Μπάφι το οποίο μας προσέφερε η Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης μαζί με τη μετακίνησή μας με το πούλμαν. Εγκαινιάσαμε πρώτοι την και-

νούργια εντυπωσιακή αίθουσα του πρώτου ορόφου του καταφυγίου, όπου απολαύσαμε άλλοι ελληνική φασολάδα με φέτα και σαλάτα και άλλοι ιταλικό σπαγγέτι μαζί με άφθονο κρασί!

Μετά το γεύμα έγινε η παρουσίαση από την κα Βαρβάρα Πετρίδου του σακιδίου που περιέχει εργαλεία και οδηγίες για κάθε περιβαλλοντική εξόρμηση των μαθητών στο πεδίο. Ακολούθησε η αξιολόγηση της ημερίδας με συντονιστή τα μέλη της συντονιστικής επιτροπής. Συζητήσαμε όλα όσα είδαμε κατά την περιήγησή μας, εκφράστηκαν προβληματισμοί και έγιναν προτάσεις για ένα επόμενο σεμινάριο στο ίδιο μέρος που θα περιλαμβάνει και διανυκτέρευση στο καταφύγιο Μπάφι! Στην παρέα μας προστέθηκε και ο κος Ντον Μάθιους Αντιπρόεδρος της Ελληνικής Εταιρίας της Φύσης. Στο τέλος δόθηκε εκπαιδευτικό υλικό.

Ευχαριστούμε τους εκπαιδευτικούς που μοιράστηκαν μαζί μας αυτήν την εμπειρία, αυτήν την όμορφη απόδραση και ελπίζουμε να συνεχίσουμε με ανάλογες εξορμήσεις, καθώς καλά είναι τα σεμινάρια αλλά και η επαφή με τη φύση ακόμα καλύτερη!

Σοφία Καινούργιου

Οίτη το βουνό των λουλουδιών

Στα φωτογραφικά μου «απωθημένα» υπάρχει ένα κάδρο που πολύ έχω ζηλέψει και ποτέ δεν είχα δει από κοντά.

Πάνω-πάνω ένας μπλε ουρανός, μετά μια γυμνή κορυφή, πιο κάτω έλατα καταπράσινα και λιβάδι με λουλούδια και τέλος η μαγική λιμνούλα που όλα τα παραπάνω καθρεφτίζονταν μέσα της...

Οίτη, οροπέδιο Λειβαδιές. Σάββατο 22 Ιουνίου η εκδρομή μας με την ελπίδα να προλάβουμε να δούμε πολλά είδη ανθισμένα.

Φτάσαμε στην Υπάτη νωρίς, όπου μας περίμενε στο σχολείο που στεγάζεται το ΚΠΠΕ ο Στέλιος Συλευούνης, αντιπρόεδρος του Φορέα Διαχείρισης της

Οίτης, για να μας ενημερώσει. Θα είναι σύντροφος και οδηγός μας για το τριήμερο. Από τα πιο απίστευτα ήταν η επίσκεψη στο Αστεροσχολείο. Ένα μίνι πλανητάριο που μπορούν να επισκέπτονται τα σχολεία, αλλά και κάθε ενδιαφερόμενος, εξοπλισμένο τέλεια, εκεί στην Υπάτη!

Τη μέρα συμπλήρωσε μια ξεκούραστη άνετη βόλτα στο παρόχθιο πλατανόδασος στις όχθες του Σπερχειού. Το βράδυ ενημέρωση από τα κορίτσια του Φορέα Διαχείρισης και ωραίο φαγητό στην ταβέρνα.

Την επομένη ξεκινάμε με επίσκεψη στο Βυζαντινό Μουσείο που στεγάζεται σε ένα παλιό στρα-

τώνα του 1836. Με ξεναγό τη Νάσια Αθανασίου θα δούμε παλαιοχριστιανικά ψηφιδωτά, αρχιτεκτονικά μέλη, χρηστικά σκεύη, κομμάτια από ένα μαρμάρينو τέμπλο και μια πλούσια νομισματική συλλογή από όλες τις περιόδους της ιστορίας μας. Στη συνέχεια μια σύντομη στάση στη Μονή Αγάθωνος. Και επιτέλους ήρθε η ώρα για τις Λειβαδιές! Στο πούλμαν ο Δρ. Γιώργος Καρέτσος, δασολόγος, μας ανέλυσε το τεράστιο βοτανικό ενδιαφέρον της Οίτης.

Στο χωριό Καστανιά μας περιμένουν τα αγροτικά να μας ανεβάσουν τα 11 χωμάτινα χιλιόμετρα στις καρότσες τους. Μερικοί σταθήκαμε όρθιοι και απολαύσαμε χρώματα και μυρωδιές πιο άμεσα. Ρυάκια νερού, ορχιδέες, πεταλούδες και ένα σωρό φωτογραφικοί πειρασμοί περνούσαν προκλητικά από μπροστά μας, μέχρι που φτάσαμε στις Λειβαδιές.

Κατευθυνθήκαμε αμέσως σε μια στεγνωμένη λιμνούλα όπου φυτρώνει η μικροσκοπική *Veronica oetaea*, που όμως είχε ήδη ξεραθεί. Στη συνέχεια σκορπίσαμε σ' αυτό το υπέροχο τοπίο κάτω από τους ήχους μεγαφώνων, μοτοσυκλετών, φωνών και καλπασμών.

Βλέπετε τη φυσιολατρία δεν την αντιλαμβανόμαστε όλοι το ίδιο...

Περάσαμε αρκετή ώρα στο οροπέδιο θαυμάζοντας, αλλά η ζέστη ήταν δυνατή και η σκιά των δέν-

δρων απόλαυση, όπου και κάναμε πικ νικ με ντόπιες πίττες και κρασί. Όταν ήρθε η ώρα να φύγουμε ένας γκριζος ουρανός μάς συνόδεψε, χαρίζοντας λίγη δροσιά.

Την επόμενη ημέρα της επιστροφής, περπατήσαμε στο μονοπάτι των Φαρμακίδων, με κατάληξη στον 45μ. καταρράκτη Κρεμαστό.

Αποχαιρετώντας την Οίτη σταθήκαμε στη γέφυρα του Γοργοπόταμου, αλλά η ζέστη ήταν απαγορευτική για περαιτέρω εξορμήσεις και έτσι καταλήξαμε σε συμπαθέστατο ταβερνάκι. Στην υγεία σας!

Μαργαρίτα Αγιασματζή

Άνδρος

Κάθε ελληνικό νησί είναι ένας ξεχωριστός και θαυμαστός κόσμος. Κι ένας από του πιο ξεχωριστούς είναι η Άνδρος, το δεύτερο σε έκταση, μετά τη Νάξο, νησί των Κυκλάδων.

Πλούσιο κι ενδιαφέρον το πρόγραμμα της τετραήμερης εκδρομής μας, που είχε ετοιμάσει η δυναμική κι ακούραστη αρχηγός μας Μαριάννα Δεδάκη. Μας έδωσε την ευκαιρία να γνωρίσουμε όχι μόνο τη φύση του νησιού, αλλά και την ιστορία του, τον πολιτισμό του, τους ανθρώπους του.

Η φύση με την άφθονη και ποικίλη μεσογειακή βλάστηση μάς αγκάλιασε από παντού. Στις πεζοπορίες μας περάσαμε από πλαγιές κατάφυτες με σχίνους, κουμαριές, μυρτιές, ροδοδάφνες, μέσα από ρεματιές με κρυστάλλινες πηγές και κελαρυστά νερά, κάτω από βαθύσκια δέντρα, πλατάνια, βελανιδιές, κάρυδιές, φρουτόδεντρα. Σπάνιο τοπίο για ένα κυκλαδονήσι. Μια γεύση για τη μοναδική βιοποικιλότητα της Άνδρου μάς έδωσε και η επίσκεψή μας στο Κέντρο Περιβαλλοντικής Ενημέρωσης Κορθίου και παρουσίαση του Προγράμματος LIFE για την προστασία του μαυροπετρίτη.

Πέρα από τη φύση, από την πρώτη κιόλας ημέρα μνηθήκαμε στην ιστορία και τον πολιτισμό του νησιού. Μας ξενάγησε στη Χώρα ο αρχιτέκτονας Νίκος Βασιλόπουλος. Μας έδειξε την ποικιλία της αρχιτεκτονικής που παρατηρείται όχι μόνο στη Χώρα, αλλά και σε όλο το νησί, όπου συνυπάρχουν

αρμονικά τα μεσαιωνικά, τα νεοκλασικά και τα νησιώτικα κτίσματα. Και πάντα με συχνές αναφορές στη μακραίωνη ιστορία της Άνδρου, που λίγο διαφέρει από εκείνη των υπόλοιπων νησιών και της ηπειρωτικής Ελλάδας.

Είχαμε κι άλλες πολιτιστικές εμπειρίες. Περιηγηθήκαμε τα χωριά του Κορθίου με τους περισσότερους και τα παλιά νησιώτικα σπήτσια, με ξεναγό τον Αλέξη Ζαγοραίο, μέλος της ΕΕΠΦ και γέννημα-θρέμμα του τόπου. Επισκεφτήκαμε τα Μουσεία, όχι λίγα για ένα νησί: το Αρχαιολογικό, το Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης Γουλανδρή, το Ναυτικό Μουσείο, το Μουσείο Ελιάς. Επισκεφτήκαμε ακόμη τη Μονή Παναχράντου, τον Αρχαιολογικό Χώρο της Υψηλής, την Καίρειο Βιβλιοθήκη, τη «Φάμπρικα» του Εμπειρικού. Ενημερωθήκαμε, στην Κινηματογραφική Δέσχη, από στελέχη του Ερευνητικού Κέντρου Άνδρου για τα κοινωνικά, οικονομικά και περιβαλλοντικά προβλήματα του νησιού.

Φύγαμε από την Άνδρο «πλούσιοι μ' όσα μάθαμε στο δρόμο». Αλλά πάνω απ' όλα πλούσιοι, γιατί γνωρίσαμε ανθρώπους, Ανδριώτες, που με περισσή ευγένεια και περίσσευμα ψυχής μάς άνοιξαν την αγκαλιά τους. Χαρακτηριστικό παράδειγμα η Ανδριώτισσα Έφη Ραππάκη, μέλος της Εταιρίας μας, που μας καλοδέχθηκε στο νησί και στον μπαξέ της.

Αξέχαστη εκδρομή, αξέχαστη εμπειρία. Άνδρος, θα σου ξανάρθουμε!

Αθηνά Βουγιούκα

Επίδαυρος

Μια εκδρομή στην Επίδαυρο ακούγεται σαν κάτι συνηθισμένο και με περιορισμένο ενδιαφέρον, αφού είναι σπάνιο φαινόμενο κάποιος να μην έχει επισκεφθεί, και μάλιστα κατ' επανάληψη, αυτό τον πασίγνωστο χώρο. Όμως, στο Σαββατοκύριακο 20-21 Απριλίου, η καλή μας αρχηγός Μαριάννα Δ. κατάφερε να περιλάβει στην εκδρομή, που οργάνωσε με τη γνωστή της προσωπική εμπειρία αλλά και με κέφι, ένα πλήθος επισκεψέων και πρωτότυπων εκδηλώσεων με εξαιρετικό ενδιαφέρον.

Το Σάββατο, την καθ' οδόν επίσκεψη της καλοδιατηρημένης Μονής Αγνούτσος, ακολούθησε πεζοπορία προς το Μικρό Θέατρο και την Ακρόπολη της Αρχαίας Επιδαύρου, όπου η Μαριάννα μάς χάρισε προσωπικές της αναμνήσεις από την εποχή των πρώτων χρόνων του Φεστιβάλ Επιδαύρου, με το Εθνικό Θέατρο.

Μετά το γεύμα στο λιμάνι της Αρχαίας Επιδαύρου ακολούθησαμε ένα τμήμα του κατάφυτου μονοπατιού του Αγίου Ανδρέα, που οδηγούσε τους αρχαίους προσκυνητές από το λιμάνι στο Ασκληπιείο της Επιδαύρου.

Μετά την εγκατάσταση στα ξενοδοχεία μας στο Λυγουριό και με Λεωφορείο, που μας παραχωρήθηκε ευγενώς από τον Δήμο Επιδαύρου για όσους δεν επιθυμούσαν το περπάτημα, ξεναγηθήκαμε στο, κλειστό για το κοινό, Ιερό του Απόλλωνα Μαλεάτα, που περιέχει μνημεία από αρχαϊκά ως και τα Ελληνιστικά χρόνια. Το δείπνο με πολύ κέφι στο Λυγουριό, όπου πέρασε να χαιρετήσει τους εκδρομείς ο Δήμαρχος Λυγουριού.

Η Κυριακή ξεκίνησε με επίσκεψη στο Θέατρο της Επιδαύρου, το Μουσείο και το Ιερό του Ασκληπιού, με ξεναγό την κυρία Καρολίνα Αννίνου, που κέντρισε και κράτησε ζωντανό το ενδιαφέρον όλων με τη βαθεία της γνώση της Ιστορίας και της αρχαίας αρχιτεκτονικής.

Συνεχίζοντας τη γνωριμία με τους αρχαίους χρόνους, οι περιπατητές της παρέας ακολούθησαν το επισκέψιμο μέρος του μυκηναϊκού μονοπατιού με τα δύο γεφύρια της ίδια εποχής, που οδηγούσε από την περιοχή του Άργους στο Ιερό της Επιδαύρου. Όσοι δεν επέλεξαν το περπάτημα, επισκέφθηκαν το πρότυπο ελαιουργείο της οικογένειας Μελά, όπου ξεναγήθηκαν και τους προσφέρθηκαν τοπικά προϊόντα με βάση το εξαιρετο λάδι.

Αποχαιρετιστήριο γεύμα στην ύπαιθρο, κοντά στο χώρο της αρχαίας Πυραμίδας του Λυγουριού, όπου και πάλι μας ξενάγησε η κυρία Αννίνου. Την αποχαιρετήσαμε σαν μια νέα καλή φίλη, ευχαριστώντας την για τη την εξαιρετικά εμπειριστατωμένη ξενάγησή της.

Ακολούθησε επίσκεψη στο μικρό, αλλά ενδιαφέρον ιδιωτικό Μουσείο Κωτισιομύτη Φυσικής Ιστορίας με την ιδιαίτερα ολοκληρωμένη συλλογή αμμωνιτών της περιοχής, και, κατά γενική απαίτηση, μια στάση στο εστιατόριο του Λεωνίδα, για να δούμε το πλήθος αναμνηστικών φωτογραφιών ηθοποιών και γνωστών προσωπικοτήτων, επισκεπτών του Φεστιβάλ Επιδαύρου, από τα πρώτα του χρόνια μέχρι και σήμερα.

Λεωνίδας Κόλλας

Πρόγραμμα Εκδρομών - Ομιλιών

Πληροφορίες για τα αναλυτικά προγράμματα, το κόστος και τους όρους συμμετοχής στις εκδρομές μπορούν να βρουν τα μέλη και οι φίλοι της ΕΕΦΦ στην ιστοσελίδα μας: <http://www.eepf.gr/ekdromes-ekdiloseis>

Σάββατο - Κυριακή 21 - 22 Σεπτεμβρίου	Αγκίστρι - Νήσος Μονή (2ήμερη εκδρομή) - Σε απόσταση μίας ώρας από την Αθήνα, θα περπατήσουμε στους πιο όμορφους δασικούς δρόμους και σε μονοπάτια ρετινάδων, ξεχασμένα στο χρόνο. Θα κάνουμε θαλάσσιο καγιάκ και θα πάμε βαρκάδα στη νήσο Μονή, όπου θα μπορέσουμε να αντικρίσουμε ακόμη και άγρια κρι-κρι! Αρχηγός: Φοίβος Τσαραβόπουλος ▶ Δηλώσεις συμμετοχής εκδρομής από την Τετάρτη 21 Αυγούστου 2013
Σάββατο 12 Οκτωβρίου	Παρνασσός - Αισθητικό Δάσος Τιθορέας - Φαράγγι Βελίτσας - Θα περιπλανηθούμε στα γραφικά όροκία της Τιθορέας, θα απολαύσουμε τη θέα προς την κοιλάδα του Βοιωτικού Κηφισού από την πλατεία με τα υπεραιωνόβια πλατάνια, θα περπατήσουμε στο μονοπάτι του φαραγγιού της Βελίτσας και θα ανηφορίσουμε στη πλαγιά πάνω από το χωριό, διασχίζοντας το Αισθητικό Δάσος. Αρχηγός: Δημήτρης Καζάνης ▶ Δηλώσεις συμμετοχής από την Πέμπτη 12 Σεπτεμβρίου 2013.
Δευτέρα 14 Οκτωβρίου γραφεία ΕΕΦΦ 7:00 μ.μ.	«Θεόφραστος, ένας μεγάλος επιστήμονας στη σκιά του γίγαντα Αριστοτέλη» Ομιλήτης: Κώστας Θάνος , Καθηγητής στο Τμήμα Βιολογίας του Εθνικού & Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθήνας.
Παρασκευή - Δευτέρα 25 - 28 Οκτωβρίου	Κύθηρα: «Ανακαλύπτοντας το μυστήριο του νησιού της Αφροδίτης». (4ήμερη εκδρομή) Θα περπατήσουμε σε μινωικά μονοπάτια, σε μαγευτικούς καταρράκτες και στοιχειωμένες καστροπολιτείες με βυζαντινά εκκλησάκια. Θα γευθούμε τοπικές νοστιμιές και θα ψωνίσουμε σε ένα παζάρι ασαμάντιο για 400 χρόνια! Όλα αυτά, μέσα στη μυστηριώδη ατμόσφαιρα του νησιού της θεάς του Έρωτα. Αρχηγός: Αλέξια Νικηφοράκη, Φοίβος Τσαραβόπουλος ▶ Δηλώσεις συμμετοχής από την Τετάρτη 25 Σεπτεμβρίου 2013.
Σάββατο 9 Νοεμβρίου	Πάρνηθα - Επίσκεψη και δένδροφύτευση Αρχηγός: Ντον Μάθιους ▶ Δηλώσεις συμμετοχής από την Τετάρτη 9 Οκτωβρίου 2013 στη Γραμματεία της ΕΕΦΦ, κα Χριστίνα Θεοδωρίκα, τηλ. 210 322 4944 (εσωτ. 107) από 13.00 έως 15.00.
Δευτέρα 11 Νοεμβρίου γραφεία ΕΕΦΦ 7:00 μ.μ.	«Βένθος και Πέλαγος: Α. Ανακαλύπτοντας τις ελληνικές θάλασσες, Β. Πίσω από το φωτογραφικό φακό». Δυο ομιλίες αφιερωμένες στη βιοποικιλότητα των ελληνικών θαλασσών. Ομιλήτες: Μαρία Σαλωμίδη , Δρ. Περιβαλλοντολόγος ΕΛΚΕΘΕ και Γιάννης Ίσαρης , Υπ. Δρ. Θαλάσσιας Βιολογίας ΕΛΚΕΘΕ.
Δευτέρα 2 Δεκεμβρίου γραφεία ΕΕΦΦ 7:00 μ.μ.	«Φύση και επικοινωνία - Τα φυτά στα γραμματόσημα του κόσμου» Ομιλήτης: Γιάννης Σπαντιδάκης , Γεωπόνος-Κηποτέχνης.

- ▶ Τα μέλη και οι φίλοι της ΕΕΦΦ μπορούν να εγγραφούν στις εκδρομές, ανεξαρτήτως του χρόνου δημοσίευσης των προγραμμάτων, ένα μήνα πριν από την εκάστοτε ημερομηνία εκδρομής, με δήλωσή τους στο ταξιδιωτικό γραφείο **ΜΕΜΝΩΝ TRAVEL**, Πανεπιστημίου 67, Αθήνα, **τηλ. 210 324 0036 & 210 324 5604**, ώρες 9.00-17.00). Για την επικύρωση της κράτησης των πολυήμερων εκδρομών η ελάχιστη προκαταβολή προσδιορίζεται σε 20€/διανυκτέρευση και κατατίθεται εντός 5 ημερών από την έναρξη των δηλώσεων. Η εξόφληση του τιμήματος των πολυήμερων εκδρομών & η πληρωμή των μονοήμερων γίνεται το αργότερο 15 ημέρες πριν την αναχώρησή τους.
- ▶ **ΜΕΜΝΩΝ TRAVEL, ΚΑΤΑΘΕΣΗ ΧΡΗΜΑΤΩΝ ΣΤΙΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ:** ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ Αρ. Λογ/σμού 155/345655-26 (ΓΟΥΝΑΡΑΣ Δ.-ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΕΥ.), ALPHA BANK Αρ. Λογ/σμού 101 00 2310 213310 (ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΕΥ.), ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ Αρ. Λογ/σμού 48547486 (ΓΟΥΝΑΡΑΣ Δ.- ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΕΥ.)
- ▶ Σε περίπτωση ακύρωσης 15 ημέρες προ της αναχώρησης γίνεται παρακράτηση της προκαταβολής και 14 έως 0 ημέρες γίνεται παρακρά-
- τηση της συνολικής αξίας συμμετοχής, εκτός αν η θέση καλυφθεί από τυχόν λίστα αναμονής.
- ▶ Τα μέλη μας που, για οποιοδήποτε λόγο, συμμετέχουν στις μονοήμερες εκδρομές με δικό τους μέσο, οφείλουν να καταβάλουν ένα ποσοστό 30% επί της εκάστοτε τιμής συμμετοχής για την κάλυψη των γραμματειακών εξόδων και των παρεχόμενων εξυπηρετήσεων (αρχηγός, ξεναγός, έντυπα κλπ.).
- ▶ Τα μέλη & οι φίλοι, που συμμετέχουν σε εκδρομές που περιλαμβάνουν πεζοπορία, ιδίως με κάποιο βαθμό δυσκολίας, οφείλουν να σταθμίζουν τις δυνατότητες τους και να απέχουν οικειοθελώς από αυτήν. Για λόγους ασφάλειας, ο υπεύθυνος αρχηγός έχει το δικαίωμα και την υποχρέωση να κρίνει και να αποτρέψει τη συμμετοχή σε πεζοπορία ατόμων που δεν διαθέτουν την αναγκαία δυνατότητα, ή δεν έχουν τον εκάστοτε κατάλληλο ρουχισμό και εξοπλισμό.
- ▶ Δηλώσεις συμμετοχής για περιπάτους & ξεναγήσεις στη Γραμματεία της ΕΕΦΦ, κα Χριστίνα Θεοδωρίκα, τηλ. 210 322 4944 (εσωτ. 107) από 13.00 έως 15.00.

Εγγραφές - Συνδρομές

Νέα Μέλη: Αν ευχαριστηθήκατε διαβάζοντας το Περιοδικό μας και θέλετε να βοηθήσετε την Ελληνική Εταιρία Προστασίας της Φύσης στο έργο της, **γίνετε σήμερα μέλος ή γράψτε κάποιον γνωστό σας**, συμπληρώνοντας την παρακάτω αίτηση και στέλνοντάς την στα γραφεία μας, μαζί με τη συνδρομή. Θα λαμβάνετε τότε δωρεάν το περιοδικό κάθε τρίμηνο και θα έχετε έκπτωση στις εκδρομές και σε ορισμένες εκδόσεις μας.

Η συνδρομή για το 2013 είναι: Τακτικό μέλος 40 ΕΥΡΩ Νέος (έως 24 ετών) . . . 20 ΕΥΡΩ
Αργώ μέλος . . . 75 ΕΥΡΩ Μέλος εξωτερικού . . 50 ΕΥΡΩ Εταιρικό μέλος 1.000 ΕΥΡΩ

Θέλω να εγγραφώ μέλος της Ελληνικής Εταιρίας Προστασίας της Φύσης

Τακτικό μέλος Νέος (έως 24 ετών) Μέλος εξωτερικού Αργώ μέλος Εταιρικό μέλος

Όνομα: Επώνυμο:

Επάγγελμα / Ιδιότητα:

Διεύθυνση:

T.K.: Πόλη: Χώρα:

Τηλέφωνο κατοικίας: Τηλέφωνο εργασίας:

Fax: E-mail:

Σας στέλνω τη συνδρομή μου με:

ALPHA BANK λογ/σμός **GR63 0140 1200 0200 2011 678** Κατάθεση Πάγια Εντολή

EUROBANK λογ/σμός **GR50 0260 0030 0000 6020 0910 148** Κατάθεση Πάγια Εντολή

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ λογ/σμός **GR56 0110 1040 0000 1042 9666 620** . . Κατάθεση Πάγια Εντολή

Στην περίπτωση που επιλέξετε την πάγια εντολή θα πρέπει να συμπληρώσετε το έντυπο Πάγια Εντολής Σταθερού Ποσού σε οποιοδήποτε κατάσταση των παραπάνω τραπεζών, σημειώνοντας το ονοματεπώνυμό σας στην «Απιολογία».

Τραπεζική επιταγή στο όνομα της Ελληνικής Εταιρίας Προστασίας της Φύσης

Ταχυδρομική επιταγή

Μπορείτε να κάνετε την αίτηση και online στη διεύθυνση: <http://www.eepf.gr/aitisi>

Παλαιά Μέλη: Μπορείτε και σείς να εξοφλήσετε τη συνδρομή σας με έναν απο τους παραπάνω τρόπους. Θα σας εξυπηρετούσε, ίσως, να χρησιμοποιήσετε τη μέθοδο της Πάγιας Εντολής. Ειδοποιήστε μας αν κάποια στοιχεία σας έχουν αλλάξει.

Σημείωση: Η ημερομηνία οφειλής της συνδρομής των μελών αναγράφεται σε κάθε ετικέτα αποστολής του περιοδικού. Παρακαλούμε σημειώστε την.

Δωρεές

Δεχόμαστε ευχαρίστως δωρεές που ενισχύουν τις διάφορες δραστηριότητες της ΕΕΠΦ. Μπορείτε να καταθέσετε τη δωρεά σας στο λογαριασμό **GR63 0140 1200 0200 2011 678** στην **ALPHA BANK**, ή στο λογαριασμό **GR50 0260 0030 0000 6020 0910 148** στη **EUROBANK** ή στο λογαριασμό **GR56 0110 1040 0000 1042 9666 620** στην **ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ** ειδοποιώντας μας, ή να μας τη στείλετε με όποιον τρόπο επιθυμείτε. Σε κάθε περίπτωση θα σας δοθεί το νόμιμο παραστατικό, για φορολογική χρήση.

Μεταξύ Απριλίου και Ιουνίου 2013 λάβαμε τις παρακάτω δωρεές:

Υπέρ σκοπών της εταιρίας: Φώτης Τζέρμπος €160, Νίκος Πέτρου: €141,21, Jordan Jan-Elizabeth €100.

Ευχαριστούμε θερμά τους δωρητές.

ΠΡΟΣΟΧΗ: Σας ενημερώνουμε ότι τα γραφεία της εταιρίας θα είναι κλειστά από τη Δευτέρα 12/08 έως και την Παρασκευή 16/08 (εβδομάδα του Δεκαπενταύγουστου).

**ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ
ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ**
Νίκης 20, 105 57 Αθήνα

ΠΛΗΡΩΜΕΝΟ
ΤΕΛΟΣ
Ταχ. Γραφείο
Κ.Ε.Μ.Π.Α.Θ.
Αριθμ. Στάμπος
2126

Κ.Ο.Δ. 01.0064

ΕΝΤΥΠΟ
ΚΛΕΙΣΤΟ
ΑΡ. ΑΔΕΙΑΣ
1164/97
Κ.Ε.Μ.Π.Α.

Φωτ. Νίκος Πέτρου

Ηλιορόπτα έξω από την Κομοτηνή